

The Project Gutenberg eBook of Arvid Kurck och hans samtida, by Volmar Lindman

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Arvid Kurck och hans samtida

Author: Volmar Lindman

Release date: April 6, 2014 [EBook #45330]

Language: Swedish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ARVID KURCK OCH HANS SAMTIDA ***

Produced by Tapio Riikonen

ARVID KURCK OCH HANS SAMTIDA.

Skildringar från Finlands medeltid

af

V. LINDMAN.

K. E. Holm, Helsingfors, 1893.
Hufvudstadsbladets Nya Tryckeri.

INNEHÅLL:

- I. Kurckska ätten.
- II. På sotsäng och bår.
- III. Ränker.
- IV. I knektstugan.

- V. Klas Kurck håller ting.
- VI. Försmådd.
- VII. Bröllop.
- VIII. Varningar.
- IX. Dramat utspelas.
- X. Epilogen.
- XI. I Åbo skola.
- XII. Affärslif på 1500-talet. — Arvid Kurck på väg till Paris.
— Sjörofvare.
- XIII. En gammal bekant.
- XIV. I Paris.
- XV. Domkapitlet håller sessioner.
- XVI. Otto Rud brandskatter Åbo stad och Nådendals kloster.
- XVII. Arvid Kurck blir biskop. — Kristian Tyrann.
- XVIII. Syskonen sammanträffa.
- XIX. Kyrklig ståt.
- XX. Kristian II vinner styret i norden.
- XXI. Fosterlandsvän och fosterlandsfiende. — Arvid Kurck
vacklar. — Gamla vänner mötas.
- XXII. Arvid Kurcks fosterländska sinnelag. — En afton
på Kuustö slott.
- XXIII. List och blodsdåd.
- XXIV. Nils Giabbe och hans fribytare. — Kuustö slott kapitulerar.
— Arvid Kurck flyr.
- XXV. Slutet.

I.

Kurckska ätten.

Laukko gård ligger i Vesilaks socken. Stället hvilket i Finlands historia utmärkes såsom stamsätet för den så beryktade Kurckska ätten, skall jämväl till en början utgöra den förnämsta anknytningspunkten för händelserna i denna skildring.

Nämnda ätts anor gå tillbaka nära nog ända in i den grå forntiden. Vi låta till en början sägnen redogöra för hvad som ej finnes bevaradt på häfdens blad om densamma.

Bland de på sin tid så mäktige Birkarlarne lefde, berättas det, en inflytelserik man vid namn Mathias. Under sina härfärder dels mot lapparne, dels, såsom svenske konungens bundsförvandt mot hedniska landsmän och ryssar hade han utfört berömda krigsbragder, genom hvilka hans namn och ryktet om hans tapperhet och otroliga kroppsstyrka nått vida omkring.

Hände sig så, att ryssarnes anförare fick i sin tjänst en jätte vid namn Potko, som ägde oerhörda mänskliga krafter. Honom sände denne nu öfvermodigt till Sverige med order att där utmana landets tappreste man till envig. Ingen vågade emellertid upptaga kampen och den svenske konungen emotsåg redan med ledsnad den skymf, som skulle vederfaras riket, då jätten hemkom med underrättelsen härom till ryssarne. Men då rann honom i hågen Mathias, hvarför han uppmanade Potko att resa öfver till Finland. Här skulle han finna den efterfikade. Samtidigt lät konungen underrätta sin man om hvad som förestod.

Mathias var ingalunda litet stolt öfver det honom visade förtroendet, men kunde tillika ej skingra den oro, tanken på den förestående kampen åsamkade. Och denna oro växte dess mera, då han hos de trollkunniga lapparne, dem han besökt för att fråga sig till råds i denna brydsamma angelägenhet, erfor, att jätten genom en förtrollning gjorts osårbar. Sedan han dock tillika fått veta att denna utomordentliga egenskap genom en besvärjelse kunde frångas denne och han här inlärt sig densamma, återvände han lugnad till hemmet.

Kort härpå infann sig Potko och en gång medan denne sof lyckades det Mathias att uttala öfver honom besvärjelsen i fråga och upphäfva förtrollningen.

Enviget försiggick sedermera å en liten holme, "Kurjen kivi", i

Vesilaks.

Sedan kämparne landstigit sparkade Mathias till ryssens båt med sådan fart från land, att den sköt ett godt stycke upp på fjärdens motsatta strand.

— Hvarför gör du så? tillsporde Potko honom.

— Den, som här skall finna sin hvilostad behöfver ej vidare någon båt, var Mathias svar.

Uppbragt häröfver grep jätten till sitt svärd och afskilde med ett hugg Mathias högra arm från kroppen.

Bedöfvad sjönk finnen ned på ena knäet.

— Sina hyppäät kuin kurki (du hoppar som en trana), ropade ryssen satiriskt till sin motståndare.

Mathias, som snart återfick sansen, reste sig nu upp, grep i sin tur till svärdet med sin vänstra hand — han var lyckligtvis vänsterhänt — och tilldelade under orden: "ännu kan jag också flyga" Potko ett så kraftigt slag med detsamma, att denne föll död till marken.

För denna bedrift belönades Mathias sedermera af konungen med Laukko gård och antog till familjenamn det af hans fiende honom gifna spenamnet Kurki (sedermera Kurck). Den från honom härstammande ätten förde i sin sköld en trana.

Rörande Mathias Kurcks efterkommande har man ej rätt säker kännedom. År 1362 nämnes väl en Jakob Kurck såsom underlagman i Finland, och samme man återfinnes ännu åren 1373 och 1383; men i början af 1400-talet synes såväl Laukko gård som det Kurckska namnet, antagligen genom giftermål, hafva öfvergått till en annan släkt, hvilken egentligen burit namnet Svärd. Nils Hermansson Svärd, den förste af nämnda släkt, som tog det Kurckska namnet, bibehöll jämväl den gamla Kurckska vapenskölden; men hans efterkommande antogo åter Svärdarnes sköld (svärdet), ehuru de samtidigt använde namnet Kurck.

Den siste manlige representanten för denna ätt var biskop Arvid Kurck, som dog 1522. Stamfader för den yngre Kurckska ätten blef Knut Eriksson, hemma i Småland. Han trädde i äktenskap med biskopens syster Elin Klasdotter Kurck. Knut Eriksson fungerade 1492 såsom domare i Österbotten och 1512-1535 såsom lagman i Österbotten och Satakunta.

Laukko gård kvarblef under en tid af mer än 500 år eller till 1817 i Kurckska ättens ägo, då densamma efter Fredrikshamns-freden, sedan ätten bosatt sig i Sverige, försåldes jämte Tottjärvi till arkiatern J.A. Törngren. Nämnda gods hade år 1800 förvandlats till ftiherrligt fideikommiss.

På senaste tider har detsamma öfvergått till ätten Standertsköld-Nordenstam.

II.

På sotsäng och bår.

Den åldrige fiskaren Pekka Niilonen hade nyss vaknat upp ur den feberslummer, som förlänat hans utmärklade, bleka kinder en matt rodnad. Hustru Esra sysslade med den yngsta i familjen vid den matta spiselglöden, medan sonen Penttu satt moltyst vid faderns hufvudgård stirrande tanklöst in i det halfdunkel, som rådde i den trånga kojan.

— Hvad är det för hästtramp där ute? sporde den gamle, som nyss vaknat.

— Jag kan ej upptäcka något, invände hustrun.

— Hör du ej gnägningarna, ropen och gråten? Hans nåd, herr Klas, har visst återigen låtit utgjuta skuldöst blod för att tillfredsställa sina onda lustar, fortfor gubben.

— Fader, inföll sonen tätt invid, mörker hvilar öfver näjden. Ingen människa vistas där ute i den bistra vinternatten.

— Såå, låt mig bara se.

Han sökte resa på sig. Fåfångt. Krafterna stodo honom ej längre bi. Den nyss så glansfulla blicken antog i en hast slöhetens prägel, de sakta frammumlade orden blefvo alt mera svårförstådda.

— Nådig herre — — — de äro ju oskyldiga — — — deras blod skall — — — förkunna för världen, att ni handlöst förgripit er på arma, hjälplösa — — —

Det blef snart alldeles tyst där inne, en tystnad, som dock inom kort stördes af ett galt skrik från den vrå, där mor Esra och hennes några veckor gamla dotter Katri befunno sig.

Glöden falnade alt mera af. Man upptäkte nu mera blott någon enstaka glimt, som likt ett gnistrande öga log fram genom nattedunklet.

Barnet fortfor trots moderns hyssningar att gråta och snart sällade sig härtill några entoniga, högljudda snarkningar från den på annat håll inslumrade Penttu.

Så förflöt en lång stund, då ett knappast hörbart: "moder!" bröt fram genom mörkret.

— Jag är här; hvad vill du, min son?

— Äro dörrarne riktigt låsta? Jag är så rädd, att något ondt väntar oss.

— Ja. Sof du lugnt bara. Natten är de värnlösas bästa vän.

— Ja, men vet du, jag tyckte just nu att en af hr Kurcks fogdar trädde hit in och befalde far att stiga upp och laga sig ut på sjön för att skaffa fisk till begrafningen, och då han ej orkade stiga ur sängen, sjuk som han var, tillsade fogden sina följeslagare att släpa ut honom och gifva honom några rapp med piskan. Och det gjorde de också. Men där ute föll han som en sten till marken. Så kommo de in och togo mig i stället och då de sågo mig skälfva af rädsla hotade de mig med samma straff, om jag ej genast satte af ned till sjön och fullföljde befallningen — — — —. Är du bara riktigt säker på, att intet ondt skall hända oss?

— Du har drömt, barn. Alt är som förr dödstyst där ute. Månen ler öfver de frusna drifvorna och skogens furor stå fulla af rimfrost.

— Så. Då måtte jag väl blott hafva drömt. Men en stygg dröm var det.

Penttu kunde emellertid ej sofva längre. Knapt hade han inslumrat innan den ena drömbilden fasansfullare än den andra föresväfvade honom. Omsider steg han upp, tände ett pärtbloss och satte sig ned på spiselkanten hos modern.

Den ena rysningen kallare än den andra ilade genom hans späda lemmar. Han sökte här uppfånga den lilla värme, hvilken den snart utslocknade brasan ännu bjöd på.

— Och i morgon är det då hennes salig nåds jordafärd, afbröt han slutligen tystnaden.

— Ja, den heliga jungfrun förläne henne en salig frid. Hon har alltid varit de fattigas bästa vän i alla pröfningar.

— Du menar, att andra tider nu skola stunda, se'n hon gått bort?

— Ja, det skola vi nog få se. Kirsti skall helt säkert börja sitt gemena spel, blott den döda en gång rätt kommit ned i kyrkovalfvet.

— Det har hon ju också gjort redan medan hennes nåd lefde, fastän hon aldrig fullt vågat visa det.

— Ja, och att hon har ganska höga tankar om sin blifvande ställning här på Laukko är också visst och sant. Och får hon blott en gång alt om hand, hvilket ej är otänkbart, så nog bjuder hon till att göra sin vilja förstadd alltid.

Samtalet stördes af något buller. Det var ej så säkert någonstädes mer på Laukko. Ugglorna kunde när som hälst lura i mossen. Ty den misstänksamme och vildsinte Klas Kurck hade bespajare litet hvarstans.

Sedan man emellertid förvissat sig om, att det blott var någon vindbruten fura, som där ute fallit till marken och framkallat bullret eller något annat dylikt, som manat ekot i skogens enslighet till lif, tog man i där man nyss slutat. — Också vistas ju herr Klas mesta tiden på sina resor i bygderna, så att han ganska litet kan veta hvad som sker här hemma. Och nu då hon lämnat oss skall väl alt gå som Kirsti vill hafva det. Här fins ju knappast någon, som vågar hysa en annan åsikt än hon.

— Den heliga Guds moder skydde oss för den stränge herrns tjänares onda uppsåt. Ty framtiden är rätt mörk nu sedan fars krafter en gång brutits och han ej längre kan fullgöra sitt kall.

— Men du, Penttu, har ju två starka armar att arbeta med.

— Moder, du vet ju att Kirsti och jag ej äro goda vänner alt se'n jag uppträdde till försvar för Matts, som de ville plåga till döds, för att han vågat kalla henne en blodsugare.

— Det där är väl redan glömdt.

— Så tror du med ditt goda hjärtelag, men jag vill påstå, att sådan herre sådan dräng. Kirsti är ju ock så väl inskrifven hos herr Klas, att då hon en gång säger nej, så står ingenting i den vägen vidare att ändra.

— Men om du på själfva jordafärdsdagen i morgon trädde fram till den höge herren, knäfölla och bad om hans förbarmande öfver oss, tror du ej hans hjärta veknade, nu därtill, då denna stora sorg hemsökt honom.

— Jag vet det ej. Åtminstone hyser jag intet synnerligt hopp i den vägen.

— Men det går ju ändock an att försöka. Man kan väl ej göra dig något ondt för det.

— Ja, det är visst sant.

Penttu förföll åter i en slö likgiltighet. Så satt han en stund, då tanken på moderns bön vakte honom till besinning. Han hade två starka armar, menade hon. Nej, starka kunde de väl ej vara efter de många umbäranden han redan fått utstå så ung han var. Men de voro ändock vida starkare än fars, som ej hade mycket kvar, där han, en skugga af hvad han en gång varit, låg på sin torftiga halmbädd.

Men om han misslyckades i sin mission? Nå väl. Man kunde ej göra honom större men än hungersdöden förr eller senare skulle göra det, i händelse de alla blefvo utdrifna bland köld och försakelser.

Han steg upp och gick ut att andas frisk luft. Det var så kvaft där inne i stugan.

Månen blickade ännu klar och kall ned på den i rimfrost klädda skogen rundtomkring. Drifvorna lågo liksom öfversållade af de klaraste diamanter och en djup tystnad rådde öfver alt. Penttu begaf sig upp på den närliggande höga åsen, från hvilken man hade en så vidsträkt utsikt. Längst borta vid synranden upptäkte kan skymten af ljussken. Det kom från Laukko, där man var stadd i full ifver med tillrustningarna för den snart gryende dagens stora högtidlighet.

Han satte sig ned på en sten. Trots sitt ständiga armod hade han aldrig förut känt sig så beklämd som nu. Det var farhågan för det annalkande, som hos honom fostrade denna dystra sinnesstämning. Och så kom han att tänka på sin egen svaghet och ringhet gent emot alt det stora och mäktiga i lifvet. Han fann sig i detta nu lik flarnet, som viljelöst kastas hit och dit ute bland vreda vågor. Det hade ju ej håller något fäste att haka fast i under kampen mot öfvermakten. Denna till förtvinan gränsande misströstan om framtidsdagen gjorde honom äfven alt mera vacklande i beslut och åtgöranden.

Väl hade han lofvat sin moder att uppoffra alt för hemmets räddning. Han hade till och med förbundit sig att träda fram till den stolte Klas Kurck och söka bringa vekare strängar till dallring inom dennes bröst. Men nu föreföll honom detta försök rent af dåraktigt. Det vore, tyckte han, blott att yttermera förvärra det redan brydsamma läget för alla i hemmet. Hvad brydde den mäktige sig om att lyssna till den ringes böner. Hade han då förut gjort det? Och skulle han väl lita på Penttus löften att träda i sin faders fotspår, att taga i där den gamle slutat.

Men om hans mor skulle tillgripa denna utväg. Kanske hennes tårar bättre kunde uppmjuka den stolte ädlingens stenhårda hjärta. Ja, han fattade utan vidare betänkande sitt beslut. Han skulle söka öfvertala henne därtill.

I denna afsikt återvände han nu till det torftiga hemmet.

Det var mörkt och tyst här inne. Endast några djupa andetag gåfvo vid handen, att också den olyckliga Esra omsider fått sluta ögonen och smaka af en kort hvilas sötma, hon, den goda, som nu skulle utgöra den ringa familjens nära nog enda räddningsplanka.

Penttu kastade också han sig ned på sitt hårda läger och försökte sofva.

* * * * *

Öfver den angränsande insjöns snöhöljda isfält hviner nordan mäktig och bitande, drivande yrsnön

upp i töckenlika moln, hvilka oafbrutet hvälfva sig fram öfver den vida ytan.

Men trots elementernas raseri, trots det oangenäma att vistas där ute en dylik mindre gästvänlig nordisk vinterdag ser man likval det ena åkdonet efter det andra stanna vid trappan till Laukko gård.

Byggnaden med sina två våningar, uppförda af stadiga timmerträd från bygdens skogar, erbjuder i intet afseende anblicken af en ståtlig adlig riddarborg, sådana man vant sig att tänka dem under medeltiden. Hos oss lade man ej håller då för tiden så mycket an på yttre ståt. Men inredningen vittnade däremot om, att jämväl vår inhemska adel förstod sig på att göra sina företräden gällande, där så påfordrades.

I den stora sal, som sträcker sig genom nära nog hela första våningen, vimlar det af sorgklädda gäster. Alt bär här prägeln af djupt allvar, en prägel så främmande för lifvet på det Kurckska ättegodset, att den hjärt afsticker mot den häjdlösa ståt, det glam och lif, man förut plägat skåda här inne.

Redan det ljus, som under den molndigra dagen blott sparsamt lyckas tränga sig in genom de målade fönsterrutorna, ger det hela en vemodig anstrykning. De kolossala snidade ekskåpen och de högkarmade stolarna öka den stela stämningen. Endast de glimmande svärden, lansarne och sköldarne skänka en om ock svag reflex af lif.

Från ett af rummen till höger höres ett entonigt oafbrutet mummel. Det är den officierande prästen, som här läser mässor för den hädangångnas befrielse ur skärseldens kval. Iklädd en lång alba (mässskjorta) ligger han knäböjd framför bönestolen, ofvanför hvilken Maria med barnet, målade å en stor väggfast tafla, blicka ned på den nitiske själasörjarens fromma andakt. Tätt intill honom varsnas på en katafalk den bastanta ekkistan, hvori stoftet af Klas Kurcks maka fått sitt sista hviloläger inom hemmets väggar.

Ett drag af frid hvilat öfver den dödas bleka anlete, kring hvilket skenet från de där invid brinnande vaxljusen sveper en mystisk gloria.

I ett rum på motsatta ändan af denna våning sitter den mäktige Kurck med sträng uppsyn. Men ur det bistra anletet synes dock äfven framskymta ett svagt drag af vemod.

Han har nyss dragit sig hit in från gästernas krets i salen invid och med armbågarna stödda mot det väggfasta ekbordet blickar han ut på vinterstormens lek med de hvita flingorna.

Han hade aldrig kunnat förledas till pjunkighet. Han hade tagit lifvet som en strid från början till slut, såsom han uppskattat det och såsom tidsandan inom det stånd han tillhörde också uppskattade detsamma. Det egna jaget skulle ställas i förgrunden, vare sig det sedan gälde egna eller andras intressen, och där man ej kunde göra sin vilja annorlunda gällande än på våldets väg skulle denna följas. Det där var ju det naturligaste, hade han tykt.

Men nu förekom det honom som om lifvet också egde något annat än blott detta att sträfva för, ett något, från hvilket det uppbrusande öfvermodet var bannlyst. Han kände i detta nu knappast igen sig själf. Och denna underbara känsla hade småningom fått makt öfver honom alt sedan hans makas plötsliga bortgång. Budet hade nått honom alldeles oförberedt långt uppe i Satakuntas ödemarker. Hon hade väl alltid varit klen till hälsan och särskildt efter dottern Elins födelse hade hennes krafter märkbart aftagit. Men dock trodde han ej, att slutet var så nära. Hade han anat detta skulle han stannat hemma en tid, ty han hade aldrig kunnat undgå att med förtroendets band sluta sig till sin maka. Hon hade ju städse varit en god skyddsande i hans hem. Väl hade han pigan Kirsti kvar, och hon hade redan så vuxit in i husets alla vanor, att hon fullt kunde taga hand om alt, och därjämte hyste han en underbar tilltro till henne — något, som han för resten gjort redan medan hans maka lefde —; men där låg likväl ett tvång i hans förhållande till denna underordnade individ; redan hans börd förbjöd ju honom att inlåta sig i några intimare relationer med henne.

Med dylika tankar i hågen hade han suttit ännu längre, glömsk af sin plikt mot de många gästerna, om ej den tydliga klangen från klockorna i den närbelägna kyrkan vakt honom till besinning. Den förkunnade ju, att liktåget snart skulle sätta sig i rörelse.

Han reste sig upp från sin plats, antog sin sedvanliga barska uppsyn och trädde ut till gästerna. Man redde sig redan till aftåg härinne. Dörrarne till det motstående rummet och till salen stodo på vid gafvel, mässan hade tystnat och ljuslågorna flammade häftigt till af luftdraget. Snart var hela huset nästan folktomt. Endast några tjänare förmärktes där, sysselsatta som de voro med att stöka undan efter de många främmande.

Och i ett af fönstren i andra våningen kunde man varsna ett barnaanlete, hvans blick ifrigt följde processionens affärd.

Det var den unge Arvid Kurck, Finlands blifvande siste katolske biskop, som på detta omedvetna sätt sände sin moder ett sista farväl.

III.

Ränker,

Högsommarsol strålar öfver bygden. Insjöns vågor skvalpa helt makligt mot de i praktfull grönska inbäddade stränderna och fåglarnes kvitter i den angränsande skogen med sina skyhöga furor förlänar denna tilltalande bild af äkta nordiskt sommarlif än högre behag.

I en af naturen själf danad berså ett stycke från stranden sitter Kirsti med sina skyddslingar Arvid och Elin Kurck.

Arvid har just fått sikte på en vacker fjäril, som fladdrar i väg från blomma till blomma och anstränger sig med full ifver att få fatt "den vackra fågeln", som han kallar den.

Elin sitter på en tufva och rycker tanklöst upp de späda blomster, hvilka läna densamma dess fägring. Hon synes helt stolt och belåten, då hon lyckats fullfölja sitt förstörelsevärk.

Kirsti har på senaste tider gått med hufvudet fullt af allehanda planer rörande sin framtida ställning på Laukko. Hon har till och med vågat hysa den tanken såsom något ej oupphinneligt, att hon genom ett klokt och varsamt tillvägagående kunde tillvinna sig själfve herr Klas' hand och därigenom från den underordnade ställning hon nu innehade svinga sig upp till den af alla aktade husfruns.

Behöfde hon väl håller hysa något tvifvel i detta afseende? Hade hon ej dag för dag allt mer och mer närmat sig det åsyftade målet. Och kände hon ej så väl till sin herres vanor och sinnelag, att hon blott behöfde gifva desamma lämplig näring för att vinna gehör?

Nu hade Arvid fått fast den granna fjäriln, hvilken han med en triumferande åtbörd rakte åt Kirsti.

Likgiltigt fattade hon tag i den, kramade den med ett tag till döds och trampade dess brystna lemmar under sina fötter.

Tårar af förtrytelse stego upp i barnets ögon, men hon låtsade ej märka dem.

Hennes uppmärksamhet riktades i detsamma på en båt, som lade till vid stranden. Hon reste på sig och blickade forskande fram mellan trädstammarne.

— Sitten här och leken så länge, barn. Jag skall gå ner till Olof.

Hon lämnade dem.

Då de små sågo henne aflägsna sig började de storgråta, men hon låtsade ej höra det. De skulle nog tystna, sen de fått gråta ut, tänkte hon.

— Se goddag, Kirsti. Tror I också lockats ut af det vackra vädret.

— Jag måste väl en gång ut med de små. De hafva så tråkigt där hemma nu sen hennes nåd gått bort.

— Så barnkär I blifvit af eder. Jo, jo, har fått öfvertaga modersbekymren sen dess — och herr Klas är naturligtvis fullkomligt nöjd med eder ömma vård om de små?

— Jag har ej sport honom därom, svarade hon stött.

— Ja hvad skulle ni håller göra det. Det är väl *han*, som skall gifva sitt bifall tillkänna. Men för resten pratar jag onödigt skräp. I veten väl själf bäst huru väl inskrifven I städse varit på det hållet.

Kirsti låtsade ej förstå hugget utan gaf samtalen en annan vändning.

— Hvarifrån kommen I Olof?

— Ah jag var bara där ute för att litet ordna om fisket, sedan vår gamle hederlige Niilonen ej mer förmår taga hand därom. Det är ändock rätt synd med det stackars folket.

— Såå. I tycken värkligen det. Då beklagen I väl också det misslyckade försök att blifva hulpen hans hustru gjorde på jordafärdsdagen?

— Ja, herr Klas är stundom rätt hjärtlös af sig.

— De orden saden I icke, om han hörde på.

— Ja, skam nog, tycker man ej om sanningen här på Laukko. Luften förefaller förpestad litet hvarstans.

— Och ändock stannen I Olof här så gärna.

— Huru gärna jag gör det hör ej hit — man måste i alla fall lefva. — Men jag återgår till Niilonens. Viljen I Kirsti med ert inflytande hos herr Klas ej lägga in ett godt ord för dem? Det är ju synd att se människor svälta ihjäl.

— Nej, det tror jag mig ej hafva lust till.

— Hvarför tron I det?

— Hvarför? Hvad har jag med dem att skaffa?

— Tänk er själf i deras belägenhet.

— Jag gör min plikt. Må de ock göra sin.

— De vilja ju arbeta.

— Men kunna ej, borden I tillägga.

— Jag tror nog att de kunna, om de blott blefve i tillfälle att lämna prof därpå.

— Undras just huru långt ni Olof komme, om I haden idel folk som de att dras med. Månne ni ej långt för detta fått känna följderna af deras efterlåtenhet på egen rygg.

— Det där hör ej hit. Hade blott hennes salig nåd lefvat skulle Esra helt visst ej behöft gå ohulpen från gården.

— Ja hon var alltid en medgörlig stackare. Mina råd ville hon dock så litet lyssna till.

— Hon förstod sig på förhållandena bättre än någon af oss. Nu är det andra händer som styra och leda.

— Det där skulle vara ett hugg åt mig.

— Som I viljen.

— Och huru ginge det väl, om ingen funnes som ledde det hela. Hans nåd är ju själf nästan ständigt borta från hemmet.

— I hafven måhända rätt i edra förehafvanden, men måtta i alt är, skulle jag tro, dock det bästa. Fågeln faller vingbruten ned, om han flyger för högt.

Dessa sista ord yttrade han liksom i förbigående, medan han redan styrde sina steg inåt skogen.

— Hård, hjärtlös och maktlysten som alltid, tänkte han därvid för sig själf. Har fått för fria tyglar här. Hyser godt hopp om att tillvinna sig fruskapet. Men det går ej, så vidt jag känner till min herres stolta sinnelag.

Kirsti återvände nu till de små där borta i skogsdungen. De hade båda gråtit sig trötta och slutligen somnat in på gräsmattan.

Vid tanken på den granna fjäril, hon nyss trampat under sina fötter, runno henne i hågen gårdsfogdens sista ord. Var det här en bild af hvad som väntade jämväl henne. Fjärieln hade ju också nyss fladdrat och yrat från blomman till blomman. Nu låg den krossad till stoft. Kanske den man, på hvars förtroende hon nu bygde, en vacker dag skulle tillfoga henne samma förödmjukelse.

Hon fann dock snart denna tanke alt för öfverdrifven och måste helt enkelt hänle åt detta drag af svaghet. Längre fick denna förödmjukande känsla ej hålla bo inom henne innan hon återgick till sin förra sinnestämning. Ja hon kände till och med huru en blygselns rodnad steg henne uppåt kinderna och gjorde dem glödande heta.

Omidt tog hon sig nu till att väcka barnen för att med dem återvända till hemmet.

De sågo visst först litet tvehåget på sin vårdarinna, men följde henne sedan otvunget. Hon hade ett säreget inflytande jämväl på dessa små.

* * * * *

I Niilonens stuga var det nu trångare än vanligt. Per Eriksson snickare hade här uppslagit sin verkstad och feberifver rådde, där han stod nedböjd öfver sitt arbete med de kvistiga furubräderna. Kistan skulle ju också vara färdig innan söndagen och redan var det ganska långt lidet fram på lördagen. Visst brydde han sig ganska litet om att forma materialet slätt och finbonadt — det var ju i alla fall en fattiglapp, som skulle hvila inom dess trånga väggar — men tid behöfdes nog äfven för ett mindre konstrikt arbete.

I sin säng vid ena långväggen låg den aflidne med de glanslösa ögonen uppspärade, och de magra, knotiga kinderna med sin gulbleka hy ingåfvo någonting skrämmande obehagligt.

Mor Esra hade nyss hemkommit från grannarne, hos hvilka hon tigt ihop några bitar här och där för att få något till lifs åt husets främmande gäst, den enda ersättning hon för resten kunde lämna för denna sista tjänst åt hennes man. Hon hade väl också dristat sig fram till Kirsti på själfva godset, men ganska omildt afskedats därifrån. Hos fogden Olof hade hon dock fått några kakor bröd.

Sonen Penttu inkom i detsamma med ett fång ved och uppgjorde en munter brasa i den nedrökta spiselvrån.

Han viste också förtälja, att bolmannen under moderns bortavara varit där på besök för att utkräfva skatterna till gården; men hade han dock velat låta anstå därmed, tils den gamle ordentligt kommit ned i jorden.

— Ja, han kunde nog taga det lilla de ägde. De måste ju i alla fall ändock gripa till tiggarsstafven bara alt det här var öfverståndet, menade mor. Esra Att han likväl hade så mycket hjärta i sig att han lät anstå därmed, tillade hon med ett vemodsfullt uttryck i sitt aftärda anlete.

— Ni må säga det, inföll Per Eriksson snickare, som hittils ej yttrat sig, men väl egnat samtalet ett halft öra. En sådan välgärning har han väl ej på länge låtit komma sig till last. Men måhända fann han bytet här så ringa, att han tyckte det gärna kunde få förblifva orördt till härnäst.

— Kanske bland dem också finnes en och annan med hjärta i bröstet, fastän de ej alltid blifva i tillfälle att lämna prof därpå.

— Nog torde sådana vara mera sällsynta alltid, och det är ej underligt håller, ty göra de ej sin plikt få de sätta sitt eget skinn emellan. Hårda tider är det vi lefva i. Om hälst de rika vore litet mera mänskliga.

— Ja godt och väl om så vore. Men rik man förstår ej den fattiges bekymmer.

— Ni lär försökt tala några bevekande ord till herr Klas?

— Ja. Men däraf vardt intet.

— Hvad svarade han er?

— Han hotade näpsa mig för min djärfhet, om jag ej snarast möjligt satte i väg.

— Var det där hemma på Laukko?

— Hvarför frågar ni det?

— Jag tänkte bara, att måhända Kirsti i förtid fått vetskap om edra afsikter.

— Och intalat honom att handla som han gjorde.

— Just så.

— Nej. Den här gången tror jag hon ej fått drifva sitt onda spel. — Det var ute på kyrkogården efter hennes nåds jordafärd. Jag hade infunnit mig där bland mängden för att åhöra mässan, predikan och sången och se på de många ljusen och all öfrig ståt och prakt, som härskade där. Jag begrep väl ej mycket af alt detta, våra präster bjuda ju också till att göra Guds ord för oss småfolk så ofattligt som möjligt; men ett så högtidligt tillfälle som detta återkommer ej ofta och därtill hade jag, som ni redan hört, för afsikt att söka lindra vår nödställda belägenhet. Då sorgen hemsöker en plägar ju ens hjärta

alltid blifva mottagligare för vekare känslor.

— Och ni fullföljde er plan?

— Ja ute på kyrkogården knäföll jag för honom och bad, att han skulle låta oss bo kvar och antaga Penttu till fars efterträdare.

— Och han afvisade er kallt?

— Ja, som jag redan sade. Och för mig återstod ej annat än att skamsen smyga mig undan den talrika menigheten omkring mig och med tyngre steg än förut uppsöka hemmet.

— Och nu har ni ändock fått bo kvar ända in på sommaren?

— Ja, så oförklarligt det än ser ut. Men saken är den, att hans nåd alt sedan jordafärdsdagen varit ute på resor i sin domsaga och Olof är i alla afseenden en god människa, fastän han ej i alt vågar styra och ställa efter eget behag.

— Och nu sedan Kirsti fått kännedom om förhållandet har hon naturligtvis gjort sin myndighet gällande.

— Ja hårda tider stunda. Måtte jag blott få den döde ordentligt ned i mullen en gång.

Mor Esra, som under samtalets gång sysslat vid spiseln, framsatte nu af sina tarfliga anrättningar åt sin gäst.

Efter slutad måltid tog denne åter i tu med arbetet och innan kvällsolen ännu hunnit nedgå bakom skogstopparne var den groft tillyxade kistan färdig att mottaga sin gärd.

Nu infann sig också en kvinna vid namn Hedda, känd vida omkring för sin underbara förmåga att bota allehanda sjukdomar, för att hjälpa till vid kistläggningen. Hon hade ock, så vidt i hennes förmåga stått, bjudit till att bota fiskaren Niilonen; men där det skulle bli till döds stod naturligtvis ingenting att hjälpa, menade hon.

Per Eriksson snickare hade aflägsnat sig efter fullgjordt värf. De två kvinnorna och sonen i huset sysslade med den döde.

— Vi hafva haft bolmannen på besök i dag, hviskade mor Esra till Hedda liksom fruktande att någon obehörig kunde uppsnappa samtalet och genom något förtal ännu yttermera förvärpa det svåra i deras ställning.

— Kunde just gissa det, då jag såg honom vandra förbi stugan min tidigt på morgonkvisten.

— Penttu var allena hemma med barnet och den döde och han for ganska varligt fram. Men hade han vetat — — —

— Hvad då — — —?

— Jo, att jag har litet på kistbotten, som jag enkom sparat för att få far ordentligt i jorden, så nog hade han med öppna armar gripit i rofvet alltid.

— Du tänker då bestå klockor med? Men hvad tror du man säger därom på Laukko, då det blir känt?

— Det gör mig detsamma. Vi måste i alla fall bort härifrån.

Samtalet fortgick hviskande under hela kistläggningen och då alt var undanstökadt och mor Esra med sina två barn åter satt allena i den mörka stugan kunde hon lämna sina känslor fritt lopp.

Tårarne rullade utan afbrott nedför de bleka kinderna och den ena sucken djupare än den andra bröt fram ur hennes beklämda bröst.

Penttu hade en lång stund suttit försjunken i sina tankar äfven han. Nu kunde han ej längre se att hans mor satt där allena med sin djupa sorg. Han trefvade sig fram till henne, slog sina armar om hennes hals och hviskade till henne:

— Moder, hvartill båta tårar? Hafva vi ej armar ännu att arbeta med? Världen är vid. Där skall väl finnas en vrå äfven för tre hemlösa stackare som vi.

Hon svarade intet. Hennes hjärta var så fullt af de senaste tidernas många motigheter. Likväl kunde hon ej underlåta att i sitt inre egna en osynlig högre makt en gärd af tacksamhet, för att hon i all sin

bedröfvelse hade sina barns kärlek att trygga sig till.

Och Niilonen fick påföljande dag sin plats i fattiggraven; men kyrkklockorna ringde hans stoft till den eviga vilan.

Där var visst mången, som menade, att det aldrig stod rätt till med det fiskarfolkets fattigdom, då man så slog sig på stort; men andra funnos ock, hvilka ansågo, att det där måhända bestods honom, för att han i så många år varit fiskare på det rika adelsgodset.

Kirsti hade emellertid fått ögonen än mer öppna och oförtöfvadt afsändt bud till bolmannen att hösta in hvad där stod att taga i skogstorpet, innan man hann göra af med altihop.

IV.

I knektstugan.

Kirstis regemente på det Kurckska godset växte dag för dag; hon betjänade sig ock af allehanda finter för framgång i detta hänseende. Men huru klokt hon än manövrerade kunde hon likväl ej undgå att omsider förråda sig.

Flerfaldiga gånger hade hon för herr Klas framhållit, att husets angelägenheter ej nu kunde ordnas med samma energi och framgång som om en husfru funnes, ty dennas bud och order hörsammades vida bättre än den underordnade tjänarinnans. Vål hade hon bjudit till att efter bästa förmåga fullgöra sina åligganden, men om hans nåd det oaktadt i hennes göranden och låtanden upptäkte brister berodde dessa blott och bart därpå, att hon på sin nu innehafda post ej vågade handla alt för egenmäktigt. Hade hon däremot tyglarne en gång fria i sin hand skulle alt gestalta sig vida annorlunda.

Men trots detta fagra tal förmärktes som sagdt öfveralt tydliga spår af hennes framfart. Den ena af hennes medtjänare efter den andra hade fått lämna gården; naturligtvis för att hon inför främmande ögon skulle kunna handla friare.

Jämväl i knektstugan växte missnöjet med hennes själftagna värdinnerättigheter dag för dag, om detsamma ock tils vidare stannade inom dess fyra väggar.

Hon hade knappat in på alt möjligt. Ölet, som förut flödat i strömmar på Laukko, åtminstone då feststämning rådde där, hade rakt torkat in. T.o.m. på hennes nåds jordafärd hade det bestått ganska litet af denna välfägnad, och detta förtröt naturligtvis de flesta af knektarne, hvilka voro gamla å stället.

* * * * *

Låtom oss tråda in i de äfventyrslystne sällarnes hemvist en sensommardag. Inför oss hafva vi en rymlig sal med bastant korsvirke i taket. Två stora ugnar stå uppförda vid midten af båda kortväggarna. Längs långsidorna löpa väggfasta bänkar och framför desamma stå här och hvar massiva, groft formade ekbord.

På hvardera sidan om ugnarne resa sig hvilolägren i flere afsatser ofvan hvarandra ända upp till takröset. På väggarna finnas upphängda vapen: hillebårder, lansar, spjut o.s.v. Tomrummen mellan dessa åter upptagas af harnesk och hjälmar, hvilka med sina mångbrokiga buskar framkalla en pittoresk anblick. På annat håll blänka sköldarna som vore de af renaste silfver. Vid ett af borden sitta tvänne knektar införlivade i ett samtal, hvori i synnerhet den yngre af dem synes deltaga med lifligt intresse.

— Karin har städse visat sig sådan hon i själfva verket är, höres han falla in i den andres tal.

— Du menar så, du.

— Ja visst menar jag det.

— Då känner du ej kvinnfolket rätt, hör jag.

— Inbilla dig ej, att alla äro lika Kirsti.

— Karin har gått i hennes skola.

— Hon har aldrig tagit några exempel af henne.

— Men hon har i alla fall fått lof att göra henne till viljes, och med tiden kan sådant blifva en inrotad vana, förstår du?

— Säg hvad du vill. Du tager i alla fall ej från mig den åsikten, att Karin kan blifva en god hustru åt mig.

— Men hvarför skall du då egentligen åstad och gifta dig. Med det fria lif vi nu föra kan du väl aldrig blifva en stadgad husfar.

— Jag ämnar ej hela mitt lif dras med detta här håller och på Laukko trifs jag ej rätt. Det vare sagdt oss emellan.

— Och hvem hin i våld annan tror du då gör det under det regemente här nu föres. Den fördömda slinkan tar sig ju den ena friheten värre än den andra.

— Det må du säga. Jag har också fått ett och annat ur Karin, som Kirsti förstås anförtrott henne.

— Där ser du t.ex. redan huru pass ordhålligt kvinnfolket är.

— Hon har naturligtvis omtalat det endast för mig.

— Eller med andra ord sagt, att du var den förste och siste, som fått del af hemligheterna.

— Rätt gissadt.

— Kan du våga ditt lif på, att ej möjligen någon annan också fått del af dem?

— Ja, det kan jag.

— Lofva ej för mycket. Den här gången kan du slippa helskinnad; men du bör härnäst våga dina ord och försäkringar bättre.

— Skulle Karin då berättat dig därom också?

— På sätt och vis. Dock ej medelbart hon. Men hon har omtalat Kirstis förtroenden för andra, som sedan låtit mig få del af dem:

Att Kirsti fullt och fast föresatt sig att vinna herr Klas Kurcks hand och att hon ej ämnar sky några medel för att hämnas på den, som möjligen komme att vinna försteget framför henne inför hans nåd.

Och att hon ärnar sätta Olof i sticket om det så behöfves, ty hon har aldrig rätt kunnat fördraga honom, för det han mer än mången annan genomskådat hennes onda spel.

Och att hon på eget bevåg beslutit draga in på allt möjligt för att göra lifvet för sig desto gladare och bekymmerfriare i synnerhet nu, då ingen öfvervakar hennes förehafvanden. Detta allt och mycket därtill har jag sport; men det är onödigt att jag upprepar gamla kända saker för dig. Hvad säger du nu?

— Då måtte Kirsti själf anförtrott sina hemligheter jämväl andra. På Karin vill jag fortfarande fullt lita.

— Du har alltid varit envis och lättrogen. Måtte du blott i längden få framhärda i dina goda åsikter. Jag vill ej förtala den ena eller andra.

Samtalet afbröts af ett högljudt buller utanför.

I detsamma inträdde några knektar dragande ganska omildt med sig en bonde, hvars händer de bundit med ett bastant tåg.

— Vi skola nog lära den hunden dansa, framhväste en af de krigiska sällarne med blixtrande ögon.

— Lös honom, befalde en reslig man med väderbitna men sympatiska drag. Vi vilja först höra hvad han har att framföra till sitt försvar.

Medan tåget lösgjordes hade hopen skingrats hit och dit i det stora rummet. Några klefvo upp på sina hviloläger och sträkte makligt ut sig. Andra slogo sig ned på bänkarne och försjönko i slö likgiltighet för det, som tilldrog sig omkring dem.

Nu begynte förhöret med den sakskyldige. Man anklagade honom för att olofligt hafva inträngt på Laukko gårds skogsmarker och där fält timmer, som rättvisligen ej tillhörde honom.

Blodet syntes koka upp i den olyckliges anlete. Han var visst medveten om det orätta i sitt handlingssätt, men hans förseelse var dock ett intet, stäld vid sidan af de friheter och gräsligheter herr Klas Kurcks följte tillåt sig.

— Har du något att invända mot våra påståenden, bonde, tillsporde honom åter den reslige knekten vid ett af hufvudborden, där han slagit sig ned.

— Intet annat än att vi bönder skatta så mycket till de höge herrarne, att vi saklöst på ett eller annat sätt kunna utkräfvä gengäld därför.

Ett högljudt skrån från den hämdgiriga knekthopen följde på detta uppriktigt menade yttrande.

— Hållen käften, lymlar, röt den som hade ordet, hvarpå han fortsatte till den ertappade:

— Du menar altså, att I bönder fritt fån förfoga öfver er laglige herres gods och bohag, blott I en gång fullgjort edra skyldigheter.

— Jag menar hvarken det ena eller andra. Men att man skall ställa till allehanda omak, om vi taga vårt behof ur hans öfverflöd, hvaraf han ingen nytta drager, det anser jag aldrig vara den höge herrens egen vilja. Denna rätt hafven I, fördömde latdrifvare, tillskansat er.

— Hör du, bonde, inföll den af knektarne, som hade ordet, bevara ditt skinn för slika öfvermodiga yttranden.

— Jag vet nog hvad jag säger och för resten fruktar jag ej för mitt lif, om I hafven lust att kräfvä en blodig hämd.

— Näps honom, skrånade hopen. Det är skam för oss att lida dylika förolämpningar.

— Du medger altså att du handlat rätt, fortfor ledaren för knekthopen.

— Ja, jag har handlat som allmän sed varit, fastän man ej alltid öfverrumplat våldsvärkaren.

— Hör, hör. Den uslingen trotsar ju uppenbart våra rättvisa tillgöranden. Skam åt dig, Per Eriksson, om du låter honom gå helskinnad, hördes det från alla håll.

— Hållen käften, har jag sagt, röt den tilltalade så det ekade genom salen.

— Vill du godtgöra din förseelse? tillsporde han därpå den anklagade.

— Med hvad skulle jag göra det, man har redan nog utsugat oss.

— Utsugat. Du medger således ej, att I bönder ären skyldiga att fullgöra edra lagliga plikter?

— Jo, till vår laglige herre lämna vi gärna hvad föreskrifvet är; men hvad hans upproriska följte prässar ur en fattig fan, det äro vi ej skyldiga att ro ut med.

— Fram med piskan, här höfves ej annat, skrånade den uppbragta hopen.

Och huruvida Per Eriksson själf insåg det berättigade i denna fordran eller han fruktade för sina medbröders möjliga stämplingar mot honom, i fall han ej gick dem till mötes, alt nog, han lät domen falla.

Den dömde fördes ut i den närbelägna skogen och exekutionen värkställes här med all den grymhet, en rå och uppbragt knekthop var förmögen till.

V.

Klas Kurck håller ting.

Å Per Hindrikssons gård i Sastamala socken hade varit ett hiskeligt stök alt sedan skördetiden. Höstetinget skulle nämligen inom kort vidtaga och tillrustningarna i och för denna viktiga tilldragelse

kräfde ej så ringa bekymmer, ty mycket folk samlades vanligen vid tingsterminerna vinter, sommar och höst å tingsstaden och att göra lagmannen och nämnden i lag låg i hvares och ens intresse. Måhända kunde man sålunda i en framtid blifva ihågkommen med en mildare räfst, om man möjligen komme att försynda sig mot rättvisan.

Men det var ej ensamt i själftva tingsgården lif och värksamhet rådde. I hela den kringliggande byn var förhållandet enahanda och man afbidde äfven här med spändaste intresse hvad som förestod. Ofta sågos redan tidigt på den viktiga dag tinget skulle börja skottgluggarna skjutas åt sidan och ett eller annat anlete späja ål alla håll och kanter för att tillfredsställa nyfikenheten, eller uppslogs själftva stugudörren på vid gafvel, för att man härifrån bättre skulle kunna göra sina iakttagelser. Byns ungdom smög sig omkring bland buskar och snår för att uppspåra de bästa utkiksställena eller stack något tofvigt hufvud fram bakom stuguknuten vid det första misstänksamma ljud utom hemtorfvan.

De som då hade dragit sin sak inför rättvisans handtlangare eller af underordnade tjänstemän kallats att för begångna förseelser infinna sig vid tingen samlades naturligtvis också i vederbörlig ordning å tingsorten och ökade i ej ringa mån den befolkning, som eljes hade fast fot darsammastädes.

Men vi återgå till skildringens gång.

Den 3 oktober, då tinget nu skulle taga sin början, anlände ett stycke fram på förmiddagen lagmannen Klas Kurck med en skara af sina ryttare till Per Hindrikssons gård. Hindriksson hade redan i timtal stått ute i förstugukvisten i förväntan på sin höga gäst, ty lagmannen var en mäktig ansedd man och detta därtill här, då han ju var en representant för vår inhemska adel, som i allmänhet i högre grad än de utländska herrar, hvilka samtidigt med denna hade öfverväldat i vårt land, tillvunnit sig folkets förtroende.

Efter lagmannen infunno sig de tolf nämдемännena.

Sedan man inträdt i den rymliga domsalen satte sig lagmannen vid ena ändan af det på midten af golfvet anbragta domarbordet. Han adjungerades under förrättningen af en bisittare, som förde ett kort, summariskt protokoll på svenska språket, om ock förhandlingarna försiggingo på parternas språk. Nämnden tog plats på de väggfasta bänkarne.

Nu inkallades tvänne kvinnor, hvilka råkat i delo med hvarandra i följd däraf, att den enas man uppe i eriemarkerna gjort en bättre fångst än den andras. Tillvitelsen innebar, att den senare af männen alt för mycket fumlat om med kvinnfolket där uppe och försummat sitt arbete. Konflikten hade urartat till handgripligheter, hvarvid mor Susanna Persdotter kvarlämnat hos mor Erika Thomasdatter rätt eftertryckliga spår af sin vredes öfversvall. Nu hade mor Erika kallat mor Susanna till tinget och yrkade på rättvisans näpst för grannens egenmäktiga och hämdlystna handlingssätt.

Sedan käromålet framlagts aflade nämnden ed, hvarpå vittnesmålet och ransakningen vidtogo.

Nämдемan Eskil Jakobsson kände till mor Susannas syndaregister på sina fem fingrar. Hon hade långa tider uppträdt som en ränksmiderska inom socknen och mer än en gång gått handgripligt till väga, då det gälde att få sin vilja gällande. Också påminte han de öfriga om, att hon var en gammal bekant i domböckerna, ty hon hade flerfaldiga gånger tidigare blifvit näpst för sina fula handlingar.

Jämväl Anders på Bagvals hade en hel mängd ogynnsamma vittnesbörd att afgifva om hennes person. Där hemma rasade hon som en furie mot mannen och störde därjämte grannsämjan med allehanda ränker. An hade hon ertappat den ena, än den andra af hjonen i olofligt umgänge med honom. Men hon teg visligen med sitt eget lösaktiga lefverne.

Måns Klensmed hade känt henne redan som ung flicka och radade upp den ena mustiga historien efter den andra om hennes maktlystna sätt och lösaktiga lefverne.

Klas Kurck tog omsider till ordet och åskade tystnad. Här tarfvades ej vidare bevis. Saken var solklar. Hon hade af pur hämdlystnad öfver mor Erikas påståenden låtit sin vrede sjuda öfver.

Frälsemannen Thomas Simonsson ville ännu bifoga, att det nog var troligt att Persson intresserat sig för kvinnfolket där uppe, men ansåg han tillika, att det ej var så mycket att undra på om denne tog sig sina friheter, då hustrun hans var mer än lofligt mån om att skela bakom hans rygg.

Parterna inkallades härpå och lagmannen afkunnade den dom, att hustru Persdotter befunnits olofligen hafva förgripit sig å hustru Thomasdatter, hvarför hon ålades bota 50 Åboska penningar eller motsvarande belopp i ekorrskinn.

* * * * *

Medan tinget pågick drefvo Klas Kurcks ryttare sysslolösa omkring i bondgårdarna och läto där undfägna sig med det bästa, som stod till buds. Man tillfredsstälde också gärna deras åtrå, ty de morska bussarne hade en ovanlig respekt med sig och för mången ungmö utgjorde därjämte deras resliga figur och stolta hållning en kär ögonfägnad.

Genom upprepade färder i bygderna hade mången jämväl formerat bekantskap med en och annan tös, som föll i smaken, bekantskaper, hvilka ofta nog lofvade blifva vida varaktigare än för blott några flyktiga timmar.

Traktens unge män, hvilka i öfrigt också lågo i harnesk mod de öfvermodige och framfusige sällarne, sågo naturligtvis med afundsamma blickar på deras framgång hos det täcka könet. Månget nappatag blef ock i slika fall en naturlig följd, en batalj, där de öfvermodige ofta fingo anlita reträtten, om alt för många härdade armar ville taga hand om deras värda personer.

Sålunda hände det sig en sen höstafon på den ort, där nu omordade ting pågick, att en af ryttarne under sina drömvandringar med Elsa Pedersdotter, dotter till den i bygden såsom mäktiga förmögen ansedde frälsemannen Peder Hansson, fick rädda sitt skinn undan fridstörande unge män genom att göra afbönen med löfte att för framtiden gifva alla varmare känslor i den vägen på båten.

Elsa, hvars föräldrar redan gjort till hälften upp angående giftermål med grannens son, måste jämväl röna de menliga följderna af detta ovarsamma steg. Utom föräldrarnes och brödernes onåd, som i liknande fall ej var af mildaste art, fick hon mottaga budskapet, att sämjan grannarne emellan tack vare hennes obetänksamhet blifvit bruten och det var fara värdt, att hon blef en visa i hela socknen.

Sedan tinget på en ort afslutats afreste man omedelbart till den tingsstad, som var närmast i ordningen, och så fortgick det, tils rättvisan i det åt lagmannen anvisade området var till fullo skipad.

Ting höllos, som redan antydts, tre gånger om året, nämligen vinter, sommar och höst. Huru pass samvetsgrant man vid dessa gick till väga är ej svårt att sluta till under tider, då upplysning och bildning ännu ej slagit djupare rötter. Att egoismen mången gång spelade en ansenlig roll vid nämndens vittnesmål och ransakningar förtiga ej häfderna.

VI.

Försmådd.

Kirstis lynne var mer än vresigt i dag. Hon hade farit fram som en furie öfver hela Laukko. En hvar hade fått sin beskärda del. Och sedan hon rasat ut hade hon stängt in sig på sitt rum. Där satt hon nu och snyftade högljudt, medan en stor tår då och då rullade nedför hennes kinder. Men dessa tårar voro framsprungna hvarken af ånger öfver hennes onda sinnelag eller minnet af något bittert framfaret, som nu rann henne i hågen, de voro tvärtom ett utbrott af den vrede som rasade inom henne och ömsom färgade hennes kinder röda som rosor, ömsom åter hvita som snö.

Plötsligt rusade hon upp från den stol hon suttit på och med de knutna händerna lyfta högt mot taket och ansiktet förvidret af ilska utbrast hon:

— Den slynan skall ej blifva gammal här. Hon skall aldrig i lifvet det, om man sedan också stekte mig till döds.

Detta känsloutbrott måste emellertid alt för starkt utmattat henne, ty hon sjönk viljelöst ned tillbaka på stolen och satt där länge alldeles tillintetgjord, medan blicken irrade utan något bestämdt mål.

Sedan hon dock hämtat sig från den första öfverilningen och dess följder började hon något mera sansadt reflektera öfver den situation, som så drifvit henne ur sinnets jämvikt.

— Och detta skall blifva lönen för mitt årslånga släp här på Laukko. Det är nedrigt handladt. Jag kan ej finna ett lindrigare uttryck för hans beteende mot mig. Dock fattar jag för väl hans bevekelsegrunder. Jag är naturligtvis för ringa att stå vid den höge herrens sida såsom hans maka, fastän jag godt duger därtill i en tjänarinns skepelse. Det skall kantänka flyta adligt blod i ådrorna på den blifvande husfrun, om hon ock ej är vuxen en så ansvarsfull post som en husmoders på ett stort adligt gods.

Kirstis grämelse var ju också helt naturlig. Den möjliga misstråkningen rörande de planer, hvilka redan länge nog föresväfvat henne och invaggat henne i en alt större förlitan på deras framtida realiserande, måste ovillkorligen obehagligt beröra den ärelystna kvinnan.

Klas Kurck hade under sin senaste vistelse på hembygden tidt och ofta företagit korta resor, hvilkas mål Kirsti nog var underkunnig om. Det var granngården Suomela de gälde, och lika klart var ju också, att den allom beprisade Elin Stenbock där lekte honom i hågen. Det var ej heller någon okänd sak för henne, att den efterfikade skönheten stod i släktförbindelser till hennes aflidna nåd på Laukko. Den vidt berömda ungmön hade för öfrigt med sina anhöriga mången gång gästade godsets salar och njutit af det öfverflöd, som vid dylika högtidsstunder här stod till buds. Men städse hade Kirsti funnit henne för ung och oerfaren och långt ifrån vuxen det kall, som väntade henne. Hon var ju ännu ett barn, som tog lifvet lätt, fjärlslätt och endast tyckte om att möta dess ljusare, gladare sidor.

Och hon skulle nu öfvertaga ledningen här. Hon skulle uteslutande få makt och myndighet öfver alt. För henne skulle Kirsti underdånigt böja sig, hon, som redan vant sig att ensam ordna alt och befalla öfver alt.

Och därtill skulle hon, tjänarinnan, kantänka med tacksamhet stå till tjänst med alla de råd hennes erfarenhet på stället otvifvelaktigt borgade för, och ej våga inlåta sig i ett förtroligare umgänge med den man, som dock låtit henne hoppas så mycket.

Alt detta grämde henne oerhördt. Hon hade hälst lämnat altsamman, men hvad skulle hon väl taga sig till? Hennes tankar kretsade i ett ogenomträngligt mörker, hvarifrån ingen utväg gafs. Något måste hon ju ändock göra för att hjälpa upp den fatala ställning, hvori hon råkat. Ja hon hade redan länge gått och rufvat därpå.

De planer hon härför utstakat utgjorde en trogen bild af hennes egen karaktär. De vittnade om våld och blod. De skulle komma att kasta en skamfläck på hennes stolta jäktan, för hvars framgång hon ansåg intet medel klandervärdt.

* * * * *

Å Suomela gård, som innehades af Johan Olausson Stenbock och hans maka Margaretha Fleming, hade naturen liksom å Laukko strött sina håfvor i rikaste mått. Det till det yttre enkla landtliga godset låg inbäddadt i en ram rik på grönskande skogar och glittrande insjöar. Men hemlifvet på Suomela bar en vida innerligare prägel än å Laukko och skaran af den ungdom som fans här, dess okonstlade upptåg och lekar ökade i ej ringa grad hemtrefnaden. Elin, yngsta dottern, var sin moders ögonsten och sin faders stolthet, och hennes intagande yttre och hjärtevinnande godhet voro vida kända.

Henne hade som sagdt den stolte Klas Kurck utkorat till sin andra maka. Och äfven å Elins sida mötte i detta afseende ej några hinder, om man ock enligt tidens sed ej tillsporde henne så mycket härom. Klas Kurck var nämligen ännu jämförelsevis ung och hans ståtliga och ridderliga gestalt kunde ej förfela att göra intryck på den oerfarna ungmön.

Den främsta orsaken till giftermålsplanernas påskyndade realiserande torde stått att söka i det intrigspel Kirsti på senaste tider nära nog öppet bedrifvit. Ehuru hon insåg, att redan Klas Kurcks höga ställning förbjöd honom att till sin maka utköra någon annan än en med rang och börd lik hans, dref likväl hennes ärelystna och inbilska sinnelag henne att öfverskrida förnuftets gränser. Och förutom alt detta förglömde Klas Kurck ej heller de små, Arvid och Elin, hvilka efter deras moders bortgång, änskönt Kirstis försäkningar rörande sin vård om dem, ofta saknade den ömhet och kärleksfullhet, som endast kunde lämnas dem af den, hvilken med värkligt intresse omfattade hemmet i dess helhet.

Dessa och liknande tankar föresväfvade Klas Kurck tidt och ofta och den ensamhet, som rådde omkring honom, där ingen fans med hvilken han förtroligare kunde meddela sig, där ingen rätt förstod hans innersta önsknings, dref honom omsider att tillgripa någonting afgörande.

VII.

Bröllop.

På Laukko gård vimlade det af sadelfasta ryttare i den tidiga morgonstunden. Hästarnes hår glänste som det finaste silke. De stolta kämparne själfva voro iförda praktfulla hälgdagsdräkter. Svärden och

ridtygen strålade härligt i solskenet.

Nu satte sig det lysande tåget med Klas Kurck i spetsen i gång och långsamt och sirligt bar det af bort mot Suomela.

Morgonsolen skänkte den omgivande naturen en rikedom af fågring och liffullhet. Skogarnas yppiga grönska liksom badade i ett haf af guld, vinden smekte lätt bladen, barren och blommorna, hvilka sist nämnda med sin brokiga färgprakt bekransade tufvorna och gräsmattorna.

Redan framskyttade konturerna af Suomelas byggnader i fjärran, belysta af solens bländande sken. Vägen, som hittills varit ganska oländig och på sina ställen ledt genom svårgenomträngliga buskar och snår vidgade sig nu, föreföll alt mera jämn och vårdad. Redan trädde man ut ur den djupa skogen och mötte lätt vajande rågfält eller saftigt gröna ängsmarker. Hästarne gnäggade af fröjd vid anblicken af det mer och mer sig närmande målet, och kort därpå sprängde skaran muntert upp på Suomelas vida gårdsplan. Elin med en följeslagarinna vandrade just öfver gården bärande en kopparvacka till visthuset, då hon förnam dånet af hästarnes hofslag.

— Där kommer Klas Kurck, yttrade hon till den sist nämnda.

— Huru kunnen I på detta afstånd känna igen honom? sporde denna.

— Lätt kännes på hållningen den stolte, store mannen, genmälde Elin lifligt.

Förvånad öfver detta svar yttrade följeslagarinnan:

— Finnes å Laukko då inga andra stolta män än Klas Kurck?

— Ja väl, se blott dit bort på den ståtliga skaran, som närmar sig.
Men hans skönhet och resliga yttre öfvergår dem alla.

Knapt hade Klas Kurck med sitt följe stannat på gården innan det uppstod lif inomhus. Ställets innebyggare emotsågo alt för väl hvad ändamålet med den höge mannens besök var. Ryktet om hans planer hade ju redan i förväg flugit vida omkring.

Elins bröder skyndade också genast den rike och förnåme friaren till mötes.

— Ers nåd värdes med sitt stolta följe stiga in och njuta af den gästvänskap vi kunna erbjuda er, yttrade en af bröderne, som förde de andras talan.

Bjudningen efterkoms beredvilligt och hästarne omhändertogos af ställets betjäning.

Inkommen i förstugan stötte Klas Kurck med svärdet upp dörren till gästrummet och slöt den efter sig med slidan. Här mottogs han af Elins moder, som med en djup nigning välkomnade den höge gästen.

— Fins här jungfrur som man säljer, någon flicka för min räkning? sporde han henne.

— Våra flickor äro ännu alla för unga och stadda i växten, genmälte modern.

— I han ju er dotter Elin, låten mig få henne, inföll herr Klas.

Elin, som äfven infunnit sig här, vände sig vid denna anhållan bedjande till modern.

— Moder, lofva ej bort mig åt herr Klas. Ännu är jag alt för ung att hålla styr på tjänstefolket, att ombesörja matlagningen och sköta om ladugården på det stora godset.

Modern upprepade sin dotters ord för den enträgne friaren. Men denne tröstade henne med att Kirsti, som var gammal och van å stället och som nu förestod hushållet, nog skulle ombesörja alt detta.

Denna upplysning ville dock Elin ej nöja sig med.

Hon invände:

— Hafven I redan lämnat Kirsti värdinneskapet skall hon helt visst med alt annat än blida ögon se mig inträda på Laukko.

— Lugnen Er, stolts jungfru, invände härtill Klas Kurck. Kirsti skall aldrig våga kränka den maka jag utkorat.

— Se här då min hand och mitt hjärta, genmälte Elin varmt, styrkt i sin barnsliga tro om herr Klas'

kärleksfulla hägn vid möjligen gryende motigheter.

Klas Kurck slöt den skälfvande späda varelsen i sina armar och tryckte en glödande kyss på hennes sammetslena rena panna.

Kort härpå anträdde återfärden till Laukko.

* * * * *

Giftstämman hade utsatts till om en månad.

Redan hade församlingens herde delgifvits om den stundande förbindelsen och den vörnadsvärde fader Henricus Martii hade tre söndagar å rad vid kyrkdörren tillkännagifvit för menigheten om det tillämnade giftermålet, för den händelse någon skulle afveta något, som kunde lägga hinder i vägen för detsamma. Kirsti hade med grämlse i sitt inre åhört denna offentliga kungörelse och skulle helt visst oändligt gärna velat göra allt om intet, men till sin stora förtret saknade hon fullt giltiga vittnesbörd härför, och hennes planer måste således stranda.

Den oundvikliga dagen för bröllopet närmade sig med stora steg. Tillrustningarna å Laukko antogo en mer och mer feberaktig karaktär, ty enligt tidens sed firades bröllopet i mannens hem.

Kirsti gick främst i ledet vid anordningarna. Hon sökte öfverträffa sig själf, endast och allenast för att lägga fram i dagen, att hon, då det gälde, var sin herres högra hand, samt för att desto mera ställa den blifvande arftagerskan af hennes makt och myndighet i skuggan.

Sedan slutligen de blifvande makarne skriftat sig och tagit nattvarden voro alla förberedande ceremonier undanstökade.

* * * * *

På den utsatta dagens morgon sågs åter ett praktfullt tåg sätta sig i rörelse mot Suomela. Brudgummen red i spetsen, efterföljd af ett i guld, silfver och ståtande dräkter prydt följe.

Sedan man uppnått resans mål trädde Klas Kurck jämte en utvald skara af de älsste fram till brudens anhöriga, som gått dem till mötes, och anhöll om försäkran af frid. Denna begäran beviljades ofördröjligen, hvilket bevisade, att ankomsten hit skedde i lofliga afsikter.

Samtliga ryttare stego nu af hästarne och lämnade sadlar och vapen i husbondens å stället vård, för att äfven de därigenom ådagalägga sin fredliga hållning.

Så framfördes till bruden de åt henne utfästa gåfvorna, hvilka i landslagen bestämdes till en gångare med sadel och betsel, en ärmkappa och en hätta.

Därpå inträdde man i gästrummet, där de massiva ekborden dignade under förfriskningar af allehanda slag.

Ölet flöt i strömmar och de i mången tidigare dust af detta slag bepröfvade kämparne försummade ingalunda tillfället att njuta af den välfägnad här stod till buds.

Omsider uppsteg Per Eriksson, en af följets hufvudmän, hvilken vi tidigare sett skipa rättvisa å Laukko, och vändande sig till Olausson Stenbock yttrade han:

— Min högadlige herres förtjänster äro allom bekanta, hans hjärtas sanna, oförfalskade hängifvenhet till den välädla Elin Stenbock är äfven omiskännelig. Jag anhåller därför å hans vägnar att hon å honom enligt tidigare stadgadt löfte nu utgifves och inviges i det kall, hvartill hon korad är.

Nu satte sig bruden i brudbänken eller det s.k. helga sätet, där bon särskildt stod under lagens skydd. Griftomannen uppsteg därpå och yttrade:

— Jag gifter dig till heder och husfru, till half säng, till lås och nycklar och till hvar tredje penning I ägen och äga fån i lösören, och till all den rätt som Sveriges lag är och den helge konung Erik gaf, i namn Faderns, Sons och den Helige Andes.

Nu fortsattes gillet åter. Glada kämpavisor och skålar till brudens och brudgummens välgång aflöste hvarandra och sist fattade också Klas Kurck en af vinbägarene och höll ett tal, hvori han okonstladt och rättfram hembar en tack till alla de närvarande både äldre och yngre för ådagalagd gästvänskap, trohet och endräkt.

Snart gaf den s.k. vapendrycken tecken till uppbrott.

Bruden, af de sina begåfvad med nya kläder, steg nu till häst och med henne följde hennes fränder. Fyra af hennes och lika många af brudgummens släktingar buro bröllopskläderna.

I sakta mak med spelmän och fackelbärare i spetsen satte bröllopståget sig i rörelse till kyrkan, ty till den borgerliga vigseln, d.v.s. det tal hvarmed giftomannen bortgaf bruden, fordrade kyrkan att jämväl skulle läggas den kyrkliga.

Sedan man framkommit hit stannade brudparet utanför kyrkdörren, Klas Kurck till höger och Elin till vänster. De mottogos här af församlingens herde, som uppläste välsignelsen öfver den gyllene vigselringen, hvilken hölls af brudgummen.

Han yttrade därvid:

— Välsigna, Herre, denna ring, som vi i ditt namn välsigna, på det han som bär honom må varda beständande i din frid, förblifva i din vilja, lefva och åldras i din kärlek och mångfaldigas i dagarnes längd, genom Kristus vår Herre. Gud, du som skapat och uppehåller människosläktet, gifver andeliga gåfvor och skänker evig salighet, utgjut din heliga, hugsvalande ande öfver denna ring, på det hon, som bär honom, må varda väpnad med himmelsk försvarskraft och gå framåt till evinnerlig salighet genom Kristus vår Herre.

Nu följde bestänkanDET med vigvatten, hvarpå prästen och brudgummen satte ringen på brudens tumme, därpå på pekfingeret och sist på långfingeret, alt på högra handen. Under det denna ceremoni pågick sade prästen: "I namn Fadrens, Sonens och den Helige Andes. Amen."

Sedan yttermera en bön och därpå Fader vår upplästs yttrade prästen:

— Herre, se från din heliga himmel ned på detta förbund; såsom du skickade din helge ängel Rafael till Tobias och Sara, så värdigas Herre sända din välsignelse öfver dessa, på det de må förblifva i din vilja och varda beständande i din trygghet, lefva och åldras i din kärlek och förökas i dagarnes längd genom Kristum.

Paret bestänktes nu ytterligare med vigvatten och leddes in i kyrkan under psalläsning och bön, "att Abrahams, Isaks och Jakobs Gud ville välsigna dem, i deras själar utså det eviga lifvets frö, på det att de måtte åstunda göra hvad de till sitt gagn lärt, att Gud ville välsigna och helga dem, så att de växte till i Hans namn, bevarades i kyskhet och tjänade honom i alla sina lifsdagar, till dess de efter världens slut måtte få vara när Gud obefläckade."

Härpå lästes åter välsignelsen öfver dem.

Nu följde mässan och sedan prästen kommunicerat föll brudparet på knä, päppet (pallium) höjdes öfver dem och hölls af ledsvennerna och brudpigorna. Lästes så åter böner, först med låg och därpå med hög stämma. Till bönerna fogade prästen jämväl förmaningar. Så yttrade han rörande bruden bl.a.:

— Må hon vara älsklig som Rachel, vis som Rebecka, långlifvad och trofast som Sara, må hon vara uppfylld af vörndnad, vörndnadsvärd genom blygsamhet, undervist i himmelsk lärdom, rik på afföda, rättfärdig och oskyldig, och må båda komma till de saligas ro och himmelens rike och må de se barn och barnabarn intill tredje och fjärde led och hinna eu önskansvärd ålderdom genom Kristum vår Herre.

Slutligen svängdes karet med doftande rökelse kring brudparet och de sista bönerna upplästes, hvarpå tåget satte sig i rörelse till fästmannens hem.

* * * * *

Laukko gård, som under de senaste trenne åren så sällan sett festklädda skaror stämma möte inom sina salar, prålade nu i full festskrud, och munterhet, lust och lif spordes från dess inre. Men var gästernas skara där inne talrik så var den utanför på gården och nere i ryttarestugan församlade menighetens än större. Alla af godsets talrika underhafvande, som blott kunde slita sig lös från hem och härd, men äfven från Suomela och närgränsande bygder hade strömmat till för att åse ståten och möjligen äfven få sig en släng af trakteringen. Och i intetdera fallet blefvo de nyhetslystna gäckade i sina förväntningar. Den rike och aktade Klas Kurck ville åter en gång visa hvad han, om det gälde, kunde åstadkomma, och denna dag var ju för honom af utomordentlig betydelse. Det tvång han under sitt enklingsstånd nödgats pålägga sig gentemot den efterhängsna och pockände Kirsti, hvars tjänster han i alla händelser ej kunde undvara, skulle från och med denna dag lyftas från hans skuldror.

Den ena vin- och öltunnan bars dit ut efter den andra och stoppen och kannorna vandrade flitigt från hand till hand. Och ju mera upprymda skarorna blefvo dess eftertryckligare gifvo de sin belåtenhet och sin beundran för den nådige herren och hans unga maka luft.

Men midt under de glada yttringarna hördes plötsligt utmanande rop:

— Ned med den förbannade trollpackan!

— Tag fast häxan! Hon har onda planer i sinnet.

Det uppkom oordning i hopen och alla hastade åt det håll, därifrån lystringsropen härledde sig. Men man stannade häpen, och de som stält till detta ofog, som man nämde det, togo sig skamflata bakom öronen.

Man försäkrade likväl, att personen i fråga verkligen blifvit varskodd här. Hela dagen hade man för resten sett en misstänklig skepnad kretsa omkring i gårdens närhet men lika snabt försvinna ur synhåll, då man satt efter densamma. Samma individ hade jämväl varit synlig invid kyrkan under bröllophögtidligheterna och den skrämmande gestalten med de aftärda anletsdragen och de blixtrande ögonen hade vakt mångens uppmärksamhet.

En och annan skall också i henne trott sig hafva igenkänt fiskaren Niilonens hustru, som för allehanda ofog efter mannens död, såsom ryktet viste förtälja, drifvits från godset. Men dock kunde man ej med säkerhet påstå att det var hon.

Mot några af de mest tvärsäkra höjdes uppenbara protester, medan andra togo saken från en mera skämtsam sida förmenande, att det flitiga pokulerandet framkallat dessa säregna synvillor. Andra åter höllo fast vid, att härmed ej stod rätt till. Det var helt säkert någon ovän, som rufvade på utförandet af någon öfvertänkt plan. En misstämning smög sig i följd häraf också bland skarorna och glädjen ville trots den fortsatta förplägningen ej rätt mer hjälpas till sitt förra igen.

* * * * *

Hinderdagsmorgonen ingick solljus och hänförande vacker, liksom ville också den på sitt sätt hembära det lyckliga paret sin hyllning. Gästerna lockades redan tidigt ut i den härliga naturens sköte. Några styrde kosan ned till insjöstranden, vänligt smekt af de glittrande vågorna, andra hade slagit sig ned i den angränsande skogen och inandades där med välbehag doften från blommornas rike.

I jungfrustugan satt Kirsti och stirrade bistert ned framför sig. I hennes hjärna rådde en tankarnes vildaste lek. Hon kunde ej förgäta den likgiltighet, hvarmed herr Klas under gårdagens festligheter bemött henne. Hon kunde ej fördrifva ur sitt minne, huru älskvärd han varit mot Elin Stenbock. Och under grubblet öfver den otacksamhet, som sålunda trots alla hennes ansträngningar att inför de talrika gästerna framställa Laukko i dess rättmätiga dager, vederfarits henne, rann henne i hågen ryktet om något hemligt anslag, hvilket under det nattliga jublet nått fram till henne. Hennes anlete ljusnade märkbart vid tanken därpå. Måhända en medhjälparinna vid genomdrifvandet af de planer, hvilka efter de sista tidernas nederlag inom henne mognat till ett oryggligt beslut. Måhända någon förskjuten, som traktade efter hämd, någon vilseförd, som fordrade upprättelse.

Hon slog upp ett af fönstren till sitt rum. Hvilken rikedom af lifslust och svalka strömmade ej hit in. Äfven naturen där ute tyktes liksom hänförd af stundens stämning. Mellan de resliga furorna i fonden götos solens strålar rikligt ned på de brokigt klädda tufvorna. Längst borta genom en uthuggning i skogen kunde hon varsko vågornas glittrande ryggar. Fåglarna kvittrade så otvunget i olika tonarter. Bröllopgästernas muntra samspråk nådde henne från när och fjärran och då och då såg hon någon af knektarne träda ut på gården och med ett glad utrop skänka sitt bifall åt den gynnsamma väderleken.

Men trots alt detta, trots den omkring henne härskande glädjen förnam hon en känsla af otillfredsställelse i sitt eget inre och detta plågade henne mer än medvetandet om att hafva begått någon oädel handling kunnat göra det.

Hon hade ej ännu sett till herr Klas Kurck och hans unga maka. Det var för öfrigt henne äfven likgiltigt om hon såg dem eller ej, tyckte hon. Den första berusningen svallar alltid så snart öfver — och sedan — — — —. Kirsti kände så väl till hans sinnelag. Och med hans unga maka kunde hon lika litet som med hvarje annan hysa någon medömkan. Denna hade ju i alla händelser nu gjort ett intrång på hennes rättmätiga område.

* * * * *

I den stora salen på nedre botten, dar tystnaden och tomheten trädte i det nyss sprittande lifvets spår, rådde en behaglig oreda efter nattens förströelser. På ena sidan en tätt hopad mängd af högkarmade, rikt snidade stolar, å motsatt håll massiva ekbord belamrade med i guld ornerade silfverbägare, af hvilka många blott voro till hälften urdruckna. I några af de väggfasta stakarne brunno ännu vaxljusen sömnigt, öfverrumplade af ljusreflexerna utifrån. De blanka sköldarne, svärden, lansarne och spjuten blickade hotfullt ned, liksom bringande en varning tiil hvarje ovän att ej störa hemfriden på stor mans

gård. Och på de i allehanda färger prunkande fönstren med sina blyinfattningar blickade solen så gladt och längtansfullt, liksom trådde också hon efter att få komma hit in, dit ungdom och kärlek nyss gjort sitt intåg.

Nu inträdde tvänne tjänarinnor och togo i hop med att aflägsna den rådande oredan. Två rödblommiga töser, hvilka, efter hvad det syntes, ej voro första gången med om att styra och ställa till rätta på detta håll.

Utifrån förstugan hördes i samma nu späda, glada röster och kort därpå öppnades en af dörrarna på glänt.

— Hör du, Stina, har du ej sett till vår nya mamma, sporde en liten parfvel om 6 à 7 år, och en ännu yngre ljuslockig liten tös flikade lika snabt in ett:

— Säg åt mamma, att hon nu genast kommer ut med oss. Det är så vackert, så vackert.

Dessa två unga plantor känna vi sedan gammalt, de voro Klas Kurcks barn från första giftet.

Redan från första stund Elin Stenbock satte sin fot öfver Laukko gårds trösklar hade de med barnsligt förtroende slutit sig till henne, och hennes vänliga sätt och ungdomliga väsen bidrogo också i väsentlig mån att höja detta förtroende. Och under dansen och glammet i går kväll hade de jämväl tumlat om och fröjdats med de andra och hade haft så roligt — så gränslöst roligt. De talade nu därom för de med sitt stök sysslande tjänarinnorna, Och så tillade Arvid:

— Vet du, Stina, nu tror jag vi ej mer behöfva vara rädda för Kirsti, ty jag skall tala med mamma, att hon låter oss gå med någon af er andra, och I ären nog snälla mot oss.

— Är du riktigt säker därpå, skämtade Stina.

— Ja det är jag. Och vet du Arvid och jag tycka Kirsti är riktigt stygg, förklarade liten Elin. Men hör du hvar är vår mamma, har du ej sett henne alls i dag?

— Kära barn, hennes nåd är ännu ej uppstigen. Det är ju också ännu så tidigt. Men då hon blir färdig skall hon nog helt säkert fråga efter er.

De tyktes synbart belåtna med upplysningen och ämnade åter begifva sig ut, då Arvid i detsamma trädde tillbaka in igen.

— Hör du, Stina, vi sågo Kirsti för en stund sedan och hon hade ingen nyckelknippa mer, som hon förut alltid brukade gå och skramla med. Tror du hon tappat den?

— Nej, det tror jag visst inte. Den har ju er mor fått. Ty nu är det hon, som tager hand om alt här på Laukko.

— Men tror du inte Kirsti blir ledsen på henne därför?

— Ja, inte tycker hon väl riktigt om det. Men hon får ändock lof att finna sig däri.

— Jag frågade bara därför att hon, då vi mötte henne, såg styggare ut än vanligt. Hon må ej blifva elak mot mamma bara. Får jag se det kommer jag bestämdt att säga därom åt pappa.

— Ock hvad tror du pappa då gör?

— Ja hvad skulle han väl annat än gräla på Kirsti därför.

— Det tror jag inte. Jag tror tvärtom, att han skulle kalla ditt prat barnsligt pladder eller annat dylikt.

— Tror du då att han tycker om, att man är stygg mot mamma?

— Nej, det tror jag håller inte. Men det där är alt saker som du ännu inte begriper.

Arvid aflägsnade sig nu smått stött öfver tillrättavisningen.

— De barnen! Man vet ej hvarifrån de hämta sina funderingar, yttrade Stina till sin medhjälparinna.

— Ah du, små grisar hafva också öron. Dessutom hafva de unga nog också fått smaka af Kirstis regemente. Det var riktigt synd att hennes nåd skulle gå bort så tidigt, ty så god som hon var mot oss alla tror jag den nya husfrun väl ändå aldrig blir. Jag har redan tykt mig förmärka vissa drag af stolthet hos henne, fastän hon ej är gammal i huset.

— Menar du det. Jag åter tycker hon ser så älsklig och oskyldig ut, att det är rätt synd om henne att så tidigt nödgas taga i tu med allt det bråk och alla de besvärligheter, här vänta henne.

— Kanske du har rätt. Jag vill håller ej bestämdt hålla på hvad jag sade.

— Seså nu börjar det arta sig här, yttrade Stina efter en längre paus, hvarunder man med ökad ifver stökat å hvar sitt håll. Om vi nu skulle öppna fönstren en smula. Här käns så kvaft och instängdt.

Hon slog upp dem på vid gafvel och af det lätta luftdrag, som strömmade in från olika håll, flammade de ännu brinnande ljusen till och slocknade.

Nu förnummos steg i angränsande rum, inom kort öppnades också en af sidodörrarne och herr Klas med sin unga maka trädde in i salen.

— O, hvad här är ljust och härligt, fint och pyntadt, utropade hon och lät blicken från sina vackra ögon glida öfver hans resliga gestalt.

Han sade intet utan slöt henne blott lätt till sitt bröst, genom denna stumma åtbörd bejakande hennes ord och bevisande, att också han var mäktig till varmare, ädlare känslor.

De hade omedvetet fattat posto invid ett af de öppna fönstren, genom hvilka solen sände sina strålar hit in och gaf den unga skälvande kvinnogestaltens lockar ett utseende som om de varit af renaste guld. Och ur hennes ögon log en himmel så ren och skär som den där ute; hoppets och kärlekens glöd lyste ur densamma i rikaste mått.

Han kände sig också nu så lycklig och mild till sinnes som han ej varit det alt sedan hon, hans första kärlek, slocknade bort i döden. Huru gladt och fridfullt skulle han ej bereda alt för sin nya maka. Intet skulle saknas henne här och äfven under sina resor från hemmet skulle han ordna om alt på bästa sätt, så att hon ej vantrifdes. Och i de husliga omsorgerna skulle Kirsti bistå henne — dock ej som någon jämlike — utan som den villiga, lydiga tjänarinnan. Det var nu slut med alla högt syftande planer på detta håll. O, hvad det kändes lätt att hafva sluppit denna börda!

De anade ej att där nedanför, dold af träden och buskarna, befann sig en tredje person, som med ett infernaliskt minspel i sitt anlete gaf akt på denna episod af huslig lycka.

— I ären lyckliga nu, mumlade denna för sig själf, men låt den första berusningen svalla öfver — och glöden skall snart, mycket snart falna af — åtminstone för hans nåd. Jag känner dig för väl för att ej behöfva tvina på sanningen af mina ord. Mycket behöfves ej, blott en liten yttre påstöt, det oskyldigaste förtal och solen sjunker blodröd ned på er lyckas ljusa vårhimmel.

Hon aflägsnade sig med en triumferande åtbörd. Beslutet inom henne var länge sedan fattadt — hon afvaktade blott ett lägligt tillfälle för sin plans utförande.

Gästerna samlades så småningom åter i godsets salar. Tystnaden, som blott några flyktiga timmar rådt här inne, efterträddes ånyo af skämt och lif.

Klas Kurck, som med ungdomlig ifver deltagit i alla de glada upptågen och samspråken, framträdde kort härpå och åskade tystnad. Det s.k. morgongåfvointyget skulle nu skriftligen affattas. För dess uppsättande hade han också tillkallat djäknens Jeppe Klausson, som för tillfället befann sig å orten på djäknegång.

Personen i fråga fattade nu posto vid ett af borden i salens midt och akten begynte.

I detta morgongåfvobref förklarade Kurck, att han sin maka till heder och ära på rätten hindersdag gifvit Laukko gård i Vesilaks socken till ett värde af 1,500 mk. Om Gud gåfve honom och hans maka barn, skulle godset räknas såsom barnens moderne-, icke såsom deras fädernearf. Finge de icke barn, skulle den längst lefvande af makarne behålla egendomen, hvarpå densamma tillfölle barnen af första giftet jämte Tottjärvi honom äfven underlydande gård med alt både löst och fast å desamma befunes.

Sedan förbindelserna sålunda skriftligen affattats undertecknades aktstycket af Klas Kurck själf och de förnämsta af de närvarande gästerna såsom vittnen, samt nedlades därpå i en särskildt för ändamålet anordnad låda i ett af de massiva ekskåpen i salen. Nyckeln till densamma liksom ock tidigare husets öfriga innehades sedermera af Elin Kurck.

Sedan denna högtidliga ceremoni undanstökats fortsattes bröllophögtidligheterna under omväxlande lekar, upptåg och gillen både denna dag och en rad af de följande.

VIII.

Varningar.

Vårens lifgifvande sol hade redan utplånat alla spår af en bister nordisk vinter. Öfver dal och höjd ljud fågelsången fulltonig och skog och lund prunkade i sin rikaste fägring.

Elin Kurck hade med sina två skyddslingar stält kosan ned till insjöstranden. Efter en spatsertur där stego de upp på en af de gräsbevuxna klippställar, hvilka frikostigt kantade vattenmassorna och från hvilken utsikten var rik på omväxlande vyer.

Barnen voro upptagna med sina lekar och språng i den angränsande skogen, medan Elin slog sig ned i ro på den mjuka gräsmattan för att en gång rätt njuta af det friska och fria lif, en vårsommardag i naturens sköte erbjuder.

Men också andra tyktes vilja taga del af det vackra vädret. Farkost efter farkost sågs ila fram på den lätt vattrade sjön och glada landtliga melodier sällade sig till vågornas sorl och fågelsången omkring henne.

Nu syntes en båt styra kosan tätt nedanför den klippställ, på hvilken hon satt. Årtagen saktade af mer och mer och upphörde alldeles, då båten hunnit förbi den grandunge till vänster, som skymde all vidare observation åt detta håll.

Elin Kurck fäste sig ej häller längre vid farkosten, utan fortfor att i en angenäm försöfnig njuta af friheten här ute och tillfredsställelsen med lifsytringarna omkring sig.

Men hennes drömmar blefvo helt oväntadt störda af ett lätt prassel alldeles i grannskapet. Hon blickade upp. Måhända var det de små, som sysslade där uppe i skogsbacken. Nej, de befunno sig nu alldeles i hennes närhet. Hon blickade åt motsatt håll. Mycket riktigt. Hon såg huru grenarne böjdes undan af ett par knotiga händer och huru ett utmärkladt anlete stack fram genom det gröna omhöljet. Hon ämnade utstöta ett rop af fasa, men den annalkande, som observerat hennes oro, framhväste med hes stämma:

— Var fullkomligt lugn. Jag ärnar ej tillfoga er något ondt. Jag kommer tvärtom i de bästa afsikter.

Barnen, hvilka också observerat den framträdande spöklika skepnaden, slöto sig tätt till Elin.

— Jag såg er sitta här uppe, då jag rodde förbi, fortfor hon.

— Ja, hvad vill ni af mig? påskyndade Elin Kurck.

— Och det gjorde mig värligen ondt, att ni som är så ung och blomstrande — — —

— Säg rent ut hvad ni vill. Ser ni ej huru de små skälfa af förskräckelse.

— För resten har jag mången gång förut sökt få träffa er mellan fyra ögon — och i dag — alldeles af en tillfällighet — — —

— Hvarför skall ni tala om alt det där? Har ni något på hjärtat, så låt höra!

— På Laukko tyckes ni för resten vara väl bevakad, så att man med svårighet kan få säga rent ut hvad som dock rör ert sanna bästa.

Hon trädde några steg närmare.

— Ers nåd värdes förlåta om jag sätter mig ned. Mina krafter äro så uttömda.

— Ja, sitt ni ned bara. Men var ej så förfärligt omständlig.

— Jo jag skulle gärna vilja lämna er ett godt råd, om det ej upptages illa.

— Låt höra!

— Som ers nåd måhända vet, var min aflidne man fiskare här på Laukko.

— Nej, huru skulle jag hafva reda på det. Jag har ju endast så kort tid vistats här.

— Nå, det är också detsamma. Och han dog genom idel misshandling af herr Klas' illvilliga knektar, uppäggade som de voro af den djäfvulen Kirsti.

Hennes ögon blixtrade till härvid och liksom hotade att trängas ur sina djupa hålor, under det hon krampaktigt knöt samman sina händer.

— Jag ber om förlåtelse, att jag uttrycker mig så ohyfsadt. Men jag kan ej annat än förlikna henne vid den lede själf, ty hon har kommit åstad så mycket ondt i sina dar.

— Var det det ni ville säga mig?

— Ja, och ännu mycket mer. Ni bör taga er till vara för denna Kirsti. Hon har onda planer i sinnet också mot er.

— Huru kunnen I säga slikt. Hvad skulle hon väl vinna med dessa?

— Tro mig. Hon har det. Hon vill skaffa er undan, som hon en gång dref mig och de mina från gård och grund. Mig, för att jag arbetade troget i min herres tjänst, er, för att ni intagit den plats vid herr Kurcks sida, som hon velat vinna.

Elin drog på munnen.

— Ja, det roar er, invände främlingen. Men märk, att den ringa också kan hysa höga tankar. — Och vill ni nu höra mina öden sedan min mans död? Jo, vi hade knappast fått honom ordentligt ned i kyrkogårdsmullen, innan man kom och tog alt det lilla vi ägde och dref oss ut i köld och mörker. Det var några obetalda skatter, som skulle godtgöras. Vi vandrade länge, mina båda barn och jag, irrande omkring i ödemarken, utsatta för köld och hunger. En natt, jag mins ej mer för huru länge sedan, ty mitt minne har så underbart flytt bort under alla sorger och strider, hade jag slumrat in på en sten i den vida skogen. Mitt lilla barn, som jag hållit tätt slutet till mitt bröst för att skänka det den gnista af värme, som ännu fans kvar, hade därunder rullat ned i drifvan. Då jag uppvaknade var det stelt som is, dess blick sloknad och dess läppar stumma. Min förtviflan kände inga gränser. Jag ropade på Penttu, min son, men fick intet svar. Måhända hade skogens ulfvar sörijt för hans befrielse undan alla de kval vi ledo. Sen dess har jag ej håller sport något af honom. Jag gjorde nu en kraftansträngning för att kunna kämpa mig fram till någon människoboning. Jag ihågkom nämligen, att jag en gång i min barndom besökt en gård, som ej bort vara så långt därifrån. Jag tog mitt döda barn upp från drifvan och började stappla framåt. Det gick också några steg, men det som nyss varit min käraste skatt föreföll mig nu som en oerhörd börda. Så tänkte jag: Om jag skulle bädda dig ned här. Du sofver ju lika godt här som vid din stelnande moders barm. Och så lade jag den lilla försiktigt ned på drifvan och bredde några gröna kvistar däröfver.

Vägen borde nu blifvit lättare, tykte jag, men jag hade misstagit mig. Gång på gång måste jag stanna och blicka tillbaka på det ställe, jag nyss lämnat. Jag varnade den gröna kullen resa sig där borta bland snöhvita drifvor. Mitt hjärta skälfdes af fasa — — — jag hade begått ett mord; jag rusade i väg som en däre.

Vid mörkrets inbrott hörde jag röster ej långt ifrån mig, och inom kort upptäckte mina blickar en människoboning.

Jag träffade bonden Persson själf på gården och bad att han skulle skänka tak öfver hufvudet åt en uttröttad, förtvinad stackare. Han kastade tvifvelaktiga blickar på mig.

— Niilonens hustru, mumlade han därvid för sig själf. — I hvad ärende stryker ni omkring så sent, tillsporde han mig därpå.

Jag försökte skildra min nödställda belägenhet. Jag anropade hans förbarmande. Hans hjärta veknade, ehuru Persson var känd som en hjärtlös människa också han. Jag fick bli öfver natten.

Då jag uppvaknade om morgonen rådde en allmän uppståndelse i gården. Några karlar, som varit ute på hygge i grannskogen, hade där påträffat ett barnlik, nedbäddadt under nyss brutna grankvistar. Min berättelse för Persson hade dragits fram i dagsljuset och man hade kommit öfverens om, att det var mitt barn, som jag under nattens enslighet afdagatagit. Persson hade därför låtit sända efter länsmannen och denne tog nu hand om mig. Bunden och stämplad såsom en barnamörderska blef jag släpad från gård till gård, innan vi hunno fram till länsmannens bostad. Här stängdes jag in i ett unket visthus. Men jag lyckades slita banden och fly. Jag hade blifvit oskyldigt förtalad. Jag hade intet straff att utstå. Sen dess har jag irrat omkring i bygderna och uppehållit mitt lif så godt jag kunnat. Skulle ej ers nåd vilja bereda mig en ringa lindring i mina vedermödor?

Elin Kurck satt stel af fasa. Hon hade hört många sägner om troll och vidunder, de där ströfvade omkring i skog och mark och stälde till allehanda ofog för människor och djur. Var denna måhända en af dessa? Nej! Hon kunde ej vara det. Ur de tärda dragen framskymtade ett ärbart mänskligt anlete.

— Jag skall försöka bistå er så godt jag kan. Kom till Laukko senare i dag, svarade hon henne, och fråga efter mig.

Den olyckliga tyktes belåten med det gifna löftet, ty hon reste på sig och började åter stappla åstad samma väg hon kommit.

Efter en stund var det åter tyst omkring Elin och hennes små skyddslingar. Endast fåglarnas kvitter och det lugna vågskvalpet vittnade om lifsyttringarna i den vida skapelsen.

IX.

Dramat utspelas.

Jungfru Kirsti hade i månadtal gått och rufvat på sättet för sina planers utförande. Hon hade tänkt hit och dit. Nu hade hon fattat sitt beslut. Nu skulle det afgörande ske.

Klas Kurck hade under några veckors tid vistats hemma från sina tingsresor och hade ytterligare förlängt hemvistelsen, ty något afgörande förestod å Laukko. Hans maka hade nämligen på senaste tider förefallit trött och sjuklig och för det mesta hållit sig inomhus. Ryktet viste berätta, att hon gick och bar något under sitt hjärta.

Värdinneskapet hade under denna tid nästan uteslutande omhänderhafts af Kirsti och flitigt nog hade hon också nu tagit tillfället i akt för att göra sin vilja gällande. Men det stora slutmålet hägrade ännu i fjärran för henne.

En tillfällighet fogade dock, att hennes djärfva plan förr än hon hoppats det gick i fullbordan.

Det var en af de första vinterdagarne. Solen hade redan gått ned och den tidiga skymning, som kännetecknar nordens vinter, föll alt tätare på. Kirsti, som i något ärende befann sig ute, råkade kasta en blick upp mot godsets öfra våning. Det skyntade eld från herr Klas' fönster. Fru Elins voro däremot höljda i mörker. Hon hade ej håller varit synlig på hela dagen, så att Kirsti med säkerhet viste, att hon befann sig på sina rum.

Tänk om hon skulle drista sig att träda in till honom. Hon hade så viktiga förtroenden på hjärtat, som han nödvändigt borde få del af.

Hon tvekade ej håller länge. Det vore skada, tyckte hon, att låta ett så gynnsamt tillfälle som detta gå sig ur händerna.

Med en lätthet och smidighet som en katts smög hon sig in i ett af sidorummen på nedra botten, öppnade en liten dörr här och fortsatte så uppför den smala trappa, som härifrån ledde till målet. Hon stod redan vid den dörr, som tillstängde denna lönngång uppifrån och trädde tyst och varsamt in.

Herr Klas satt vid den stora, öppna spiseln, i hvilken en munter brasa flammade och spred ett magiskt skimmer kring det rymliga rummet. Vid ljudet af dörrens öppnande och tillslutande spratt han till och vände sig frågande om.

— Ers nåd värdes lämna mig tillgift för min dristighet att så här utan vidare intränga störande. Men jag har viktiga saker på hjärtat, hvilka jag ju förr dess bättre ville meddela er.

— I så fall står jag gärna till din tjänst. Låt höra!

— Ers nåd torde redan förut haft anledning att betvina Olofs afsikter med sina åtgöranden?

— Du menar fogden? Nej, så vidt jag kan påminna mig, har han städse fullgjort sin plikt.

— Till skenet ja; men i själfva verket sitter där mycket af räf på djupet.

— Du skulle våga påstå det?

— Ja, och jag hoppas, att mina ord städse befunnits sanningsenliga.

Klas svarade intet härtill. Hon fortsatte:

— Men all hans oärlighet är dock ett intet mot det han på sista tiden låtit komma sig till last. Och brottet blir desto betänkligare, då han därvid dristat sig att göra intrång på er lagliga rätt.

— På min lagliga rätt. Hvad syftar du på? inföll Klas Kurck intresserad.

— Jag skulle ej vilja löpa omkring med skvaller, det har aldrig varit mitt sätt, och allra minst rubba friden i ett lyckligt hem. Men då det börjar gå för långt anser jag mig skyldig att, medan det ännu är tid, öppna edra ögon.

— Den skurken!

— Ja. Ni valde just det rätta ordet, Ty med ett lindrigare namn kan ej den stämplas, som smyger sig in mellan make och maka.

— Hvad säger du? Skulle den uslingen — — — —!

— Ja, jag svär vid alla hälgon, att det är sant. Och tillika vågar jag betvifla, att det barn hennes nåd bär under sitt hjärta är ert.

Klas Kurck rusade upp från sin plats och fattade hårdt om Kirstis armar.

— Hvem har ingifvit dig denna åsikt?

— Jag har bildat mig den själf.

— Och om den vore oriktig?

— Den kan ej vara det.

Han upprepade ännu en gång:

— Om den vore oriktig. Vet hvad du då har att vänta!

— Ers nåd kan själf öfvertyga sig om sanningen af mina ord.

Han släpte sitt tag och sjönk viljelöst tillbaka ned på stolen.

— Huru menar du?

— Genom att själf iakttaga det hemliga förhållandet mellan Olof och hennes nåd.

— Huru skulle jag kunna göra det. Han skall väl aldrig håller, om så är fallet, våga drifva sitt spel i min närhet.

— Det tror jag äfven. Dock, ers nåd kunde ju låtsas resa bort, men i stället dölja sig här i närheten. Jag skulle nog sedan passa på tillfälle att öppna edra ögon.

Han försjönk i en stunds grubbel. En fasansfull kamp rasade inom hans inre. En kamp mellan tvifvel och segervisshet. I ena stunden ville han rusa upp och rasa som en furie fram genom Laukko gårds salar, i den andra kände han sig fegare än hunden, som efter en begången förseelse lismande smyger sig fram till sin husbondes fötter. Omsider yttrade han kort och afmått:

— Du får gå. Jag skall öfvertänka saken.

— Kan det verkligen ligga någon sanning i alt hvad jag nyss hört, tänkte han för sig själf, då Kirsti lämnat rummet. Skulle alt det där blott vara illvilligt förtal. Ett utbrott af häradkänsla? Nej, hon kunde omöjligt drista sig till ett dylikt steg. Frukten för att blifva öfverbevisad borde ju afskräcka henne. Å andra sidan kunde han ej tro något dylikt om Elin, som under hela deras sammanvara med barnslig hängifvenhet slutit sig till honom. Dock — han ville reda ut denna trassliga härfva, utkastad i hans väg. Det skulle ske snart. Redan i morgon.

Påföljande dag tillkännagaf herr Kurck för sin maka, att han helt oförmodadt blifvit kallad på ämbetsgöromål norrut samt att resan omedelbart måste fullföljas.

Denna underrättelse kom som ett åskslag öfver Elin och bedröfvade henne desto mer som hon under den viktiga katastrof nu väntade henne hotades att blifva ensam, lämnad i den maktlystna Kirstis våld.

Men Klas syntes obeveklig. Han bad henne blott fortast möjligt låta iordningställa hans matsäck och tröstade henne med allehanda smekningar och ömhetsbetygelser.

Bedröfvad yttrade hon vid hans afresa:

— Min gode Klas dröj ej länge borta. Jag väntar som du vet hvarje dag min nedkomst. Skynda därför alt hvad du kan. Låt göromålen hållre blifva halfgjorda efter dig än du låter mig förgås af oro.

Klas lofvade göra sitt bästa och for sin väg. Men i stället för att styra kosan norrut begaf han sig till en ej långt från gården belägen hölada, där han tog in för att afvakta händelsernas förlopp.

Husets herre hade knappast afrest, innan Kirsti satte hela sitt intrigspel i gång. Den mask af underdånighet och tjänstaktighet hon hittills burit aflade hon nu helt och hållet och bjöd så mycket hon förmådde till att genom olydnad och trots oroa sin matmoder.

Detta ökade naturligtvis ytterligare det brydsamma i den unga makans belägenhet, då hon sålunda fann sig öfvergifven af alla under den kris, hon inom kort skulle genomgå. Husets öfriga tjänstefolk hade ej håller lust att genom sin tjänstvillighet mot den öfvergifna blottställa sig för Kirstis nycker.

Elin instängde sig nu i Klas' kammare; här skulle hon väl åtminstone ostörd få gå sitt öde till mötes. Man vågade väl ej rikta sina intriger till det område, husets herre tagit i sin särskilda besittning.

Under beklämning, nära nog förtviflan framfödde hon här sitt barn.

Ryktet härom utgjorde signalen till det drama, som länge förberedt nu nalkades sin fullbordan.

Kort efter denna katastrof hastade Kirsti ned till gårdsfogden Olof.

— Hennes nåd ber er oförtöfvadt komma upp till sig. Hon väntar er i herr Klas' kammare.

— Ni menar väl ingalunda allvar med detta?

— Jo det gör jag visst. Hon har något uppdrag till er, som tarfvar skyndsamt utförande.

Han lofvade genast begifva sig dit upp, efter det så påfordrades. Men knapt hade han trädt in i rummet innan Kirsti slöt igen dörren och bommade väl till densamma.

Härpå hastade hon till herr Klas.

— Ers nåd behagade nu infinna sig å Laukko för att bevittna sanningen af mina ord, ropade hon till honom redan på afstånd. De äro båda i säkert förvar, så att hvarje flykt är omöjlig.

Herr Klas kände vreden koka upp inom sig och skyndade i väg till gården.

Försiktigt smög han sig fram till den dörr, som afstängde hans rum från salen i öfra våningen. Han lyssnade. Han kunde tydligt urskilja ett samtal där inne.

Nu svallade vreden öfver. Förbittrad röt han till sin maka:

— Nu har jag dig i fällan, min nådiga; men denna bedrift skall också blifva din sista.

* * * * *

Det var en solig och vacker dag. Snö hade kort förut fallit och de löst hopade flingorna glimmade som silfver i furornas kronor, på drifvorna och byggnadstaken.

Alla i huset bosatta hade fått order att skyndsamt utrymma detsamma. En talrik skara tjänstefolk, ryttare och andra sågos församlade ute på den stora gårdsplanen. Förvåning och fasa afspeglades i deras anleten.

Sedan alla ingångar till byggnaden väl tillbommats gaf herr Klas befallning till några af knektarne att från olika sidor sticka huset i brand.

Snart sågs en svag rök tränga ut från olika håll och småningom blifva alt intensivare. Kort därpå slog elden likt korta slokande tungor ut ur springorna, kretsade en stund utanför och drog sig åter in för att där fortsätta förstöringsarbetet. Det växande dånet och lukten af branden läto de inestängda genast ana till vidden af den fara, som hängde öfver dem. Förtviflade rusade de till fönstren och uppbröto desamma i afsikt att kasta sig ut. Men en tät rad af framsträktade spjut afhöll dem från fullföljandet af denna afsikt.

Herr Klas stod mörk och hotfull och ledde det hemska skådespelet. Och vid hans sida vandrade Kirsti med satanisk ifver uppmuntrande honom i hans förehafvanden och uppeldande hans mod, då det hotade gifva vika.

Brandens tilltog småningom mer och mer. Nu upptäckte man Elins af smärta förvridna ansikte i fönstret till herr Kurcks rum, hon sträkte fram fingret med vigselringen och ropade med ett

genomskärande ljud:

— Dyre Klas, skall ej din egen ring rädda mig!

Den hjärtlöse, af svartsjukans dämon behärskade och af jungfru Kirsti inspirerade maken uppfattade detta som en ny smädelse. Vredgad drog han ut sitt svärd ur skidan och afhögg det framsträtkta fingret.

Elin sågs för ett ögonblick digna ned, öfvervöldigad af smärta; men sedan hon något hämtat sig samlade hon ännu sina sista svaga krafter för att nå en utväg till räddning.

Hon fattade den nyss födde, sträkte honom mellan växande rök och lågor fram till sin make och ropade gråtande:

— Klas, rädda dock din egen son, om du låter dess moder förgås i lågorna!

Han ville ej längre höra några böner från detta håll, tviflet i hans bröst hade nu mognat till öfvertygelse. Kallt och hånfullt afgaf han sitt svar:

— Brinn med ditt barn, du sköka! Detta barn är icke mitt utan Olofs!

Denna hjärtlösa grymhet syntes djupt gripa till och med öfriga utanför stående. Mången af knektarne sänkte redan vapnen och sväfvade mellan tvekan och lydnad. Var hon brottslig eller skuldlös? Om man skulle bryta med alt, trotsa den egensinniges vilja och spränga fjättrarna till undergångens portar för den olyckliga.

Men han stod där obeveklig, manande till obrottslig lydnad. Ett drag af trots — och samma öde stäkte den egna viljan, det själfviska omdömet.

Den olyckliga makan fann också snart, att hennes öde var besegladt. Alla böner förklingade spårlöst. Och midt under den fasa som omgaf henne runno henne i hågen den spöklika gestaltens ord der nere vid insjöstranden: "Tagen er till vara för jungfru Kirsti, hon har redan bragt så mycken ofärd åstad."

Ja hon var det som äfven bäddat Elins graf. Hon förmärkte den smilande gestalten lutad till hennes makes sida. Oupphörligt såg hon henne tillhviska den eljes viljestärke, nu fege mannen ett öfvertygelsens ord, som ej förfelade sitt mål. Denna anblick ökade än mer det fasansfulla i det skådespel, som på alla sidor omgaf den olyckliga makan.

Nu sågs Olof träda fram till fönsteröppningen, äfven han hade fått sikte på den låga ränksmiderskan, och det spel hon satt i scen vaknade mer och mer till visshet inom honom.

— Ers nåd, ropade han med af ångest och raseri kväfd stämma, stöt den där uslingen ifrån er sida, hennes djäfvulska planer sluta ej med detta.

— Håll munnen på dig, du nedrige, mumlade knekthopen nerifrån.

— Hopa det brott ni är på väg att nu begå ned på den ensamt skyldige, och befria er från ett straff, som evigt skall drabba er!

Hans ord möttes af ett sarkastiskt hånlöje. Han fortfor:

— Låt dina knektar spetsa den mörderskan på sina spjut och sedan slunga henne midt ibland lågornas raseri, ty hon förtjänar det, vid alla hälgon är hon ensam skulden till all den ofärd, du nu är på väg att bereda oskyldiga.

— Tänk på det som väntar dig, framhväste jungfru Kirsti. Din dag är snart ute.

Nu var måttet för Olof rågad. Han samlade sina sista krafter och med ett vilddjurs raseri kastade han sig ut för att näpsa den kallblodiga, men i detsamma höjdes spjuten, och spetsad på dessa bortdogo hans ord inom kort.

— Slunga in den förrädaren i lågorna, röt herr Klas, och befallningen efterkoms utan dröjsmål.

Elin Kurck hade i ett lugnare ögonblick fått sikte på den lille Arvid, som under gråt och verop bevittnade det drama här utspelades.

— Spring, spring till Suomela, ropade hon åt honom, och kalla hit min moder. Men säg ej huru här är.

Som en blixst var han försvunnen. Kärleken och hängifvenheten till henne, som efter hans egen moders bortgång utgjort hans bästa stöd gent mot Kirstis elakheter äfven mot honom och hans späda syster, hade enat dessa två med band fastare än mången kunnat ana.

Hon sjönk nu ned i rummet och bad en brinnande bön till Gud och den heliga Guds moder, att henne måtte förunnas nåden att före sin dödsstund få säga sin moder farväl.

Och hennes bön blef hörd. Eldens rasande framfart förhindrades delvis af den fukt, som efter höstregnet trängt in i stockarna, och af den på desamma lagrade snön.

Inom kort anlände Elins moder till skådeplatsen och anande hvad här var å färde kastade hon sig ned till herr Kurcks fötter anropande honom i de mest bevekande ordalag om nåd och förbarmande.

Modrens röst uppfångades snart af dottern där inne. Hon trädde åter fram till fönstret och under böner till den högste, som lindrat hennes dödsqual med anblicken af den älskade modern, bedyrade hon sin oskuld.

Emellertid hade Kirsti lyckats förmå herr Kurck att påskynda branden genom att låta i huset inkasta allehanda lätt brännbara ämnen. Medan Elin ännu talade till sin moder och den utanför stående tjänarinneskaran sågs hon plötsligt svikta. Först förnams ett väldigt brak, lågorna slogo därpå högt upp mot skyn. Golfvet i herr Klas' rum hade nu instörtat och elden kräft sina offer.

X.

Epilogen.

Medan Klas Kurck var stad på ämbetsresor inträffade många hemsökelse af svåraste art på Laukko gård.

En morgon, då man inträdde i stallet för att rykta hästarne, befunnos de ligga liflösa, utan att man kunde påträffa något spår till yttre våld. Intet lås var häller uppbrutet här.

Försommaren, som följde på den vinter morddramat utspelades, utmärkte sig genom en ovanligt hög temperatur. Redan i maj brände solen som under vanliga förhållanden midsommartiden och vegetationen bjöd på en säregen yppighet.

En natt, då allt redan var tyst på hela godset, vidtog ett åskväder, hvars fasansfullhet trotsar all beskrifning. Himlen var ett enda eldhaf. Blixtarne följde så tätt på hvarandra, att man ej kunde räkna deras tal. Midnattens lätta mörker hade omsvept näjden, alla sofvo i sin sötaste sömn, då ett galt skri från knektstugan förkunnade, att eld utbrutit i ett af visthusen.

Den rapporterade hade vaknat upp af en skarp, bedöfvande skräll och då han trädde ut för att efterforska hvad som var å färde såg han en klar, hög eldpelare stiga upp mot skyn. Ovädret fortfor med oförminskad häftighet och snart sällade sig stormen till det upprörande skådespelet. Från den angränsande skogen förnams brak på brak af nedstörtande jättefuror.

Snart voro gamla och unga på benen. Men någon utsikt att dämpa det rasande elementets framfart fans ej. Det enda som kunde göras var att försöka få branden inskränkt till de byggnader, inom hvilka förstöringsarbetet börjat.

Det var en arbetsdryg natt, och då morgonsolen omsider lyckades tränga sig fram ur den mörka molnmassan mötte hennes strålar en hög ruiner på den plats, där ännu för kort tid sedan ståtliga byggnader rest sina tinnar mot rymden. Längst borta vid hufvudändan af gårdsplanen lågo de förkolnade lämningarne af hufvudbyggnaden redan kallnade, och ett stycke härifron förmärktes en lång räcka andra, ur hvilkas famn hvita, skära rökpelare uppstego.

Vemod hvilade öfver allas drag. Hvarje glädjeyttring hade långt för detta flytt från detta gods. Man liksom vandrade sin tysta gång öfver en sjudande vulkan, under hvars bräckliga yta okända makter arbetade på sitt förstörelsevärk. Öfverallt tyktes luften liksom mättad af någonting tryckande. Var det måhända hämden, som vakade öfver detta ställe? De här boende stälde till sig alla möjliga frågor utan att kunna få ett tillfredsställande svar.

Men hvad man mest förvånade sig öfver var, att jungfru Kirstis benägenhet att ensamt göra sin vilja hörd betydligt afmattats. Den nyss så stolta, egensinniga kvinnan hade i ett nu, allt sedan Klas Kurcks unga makas bortgång, blifvit mer och mer ordkarg och hennes order förklingade ofta ohörda, utan att hon därför så mycket brydde sig om att befordra de ohörsamma till vederbörlig näpst.

En af de mindre boningsbyggnader å stället, hvilka hittills stått öde, hade nu i en hast inredts för att härbärgera lagmannen under hans vistelse på hembygden äfvensom hans barn Arvid och Elin samt pigan Kirsti.

Det öfriga tjänstefolket hade fått sig anvisadt ett rum i knektbyggnaden.

Det var naturligt att alla bullrande nöjen, hvilka tidigare skingrat tystnaden å det adliga godset, under liknande förhållanden voro bannlysta. Den enda förlustelse herr Klas Kurck då och då beredde sig och några af sina intimaste umgängesvännar under sin vistelse på Laukko var en och annan falkjakt i de vidsträckt skogsmarkerna rundtomkring. Men jämväl dessa hade på senaste tiden uteblifvit.

Den förr så lifskraftige, energiske mannen hade i en hast märkbart föråldrats. Man trodde sig på månet håll hafva reda på anledningen härtill och ordade i största hemlighet med hvarandra därom; men högt vågade ingen uttala sina misstankar. Ty till det svårmod, som märkbart trykt sin prägel på honom, hade äfven sällat sig en stegrad ifver att på alla upptänkliga sätt ge sin retlighet luft.

I den unge Arvid Kurcks uppträdande hade äfven en underbar förändring inträdt. Den förr så barnsliga glädtheten var försvunnen och ett drag af vemodsfyllt allvar förmärktes hos honom. Ofta sågs han söka ensamheten ute i skog och mark eller satt han där ute på Laukko och blickade förströdt på de kolnade bränderna af sitt fädernehem. De senaste händelserna hade lifligt invärkat på den eljes känslige gossen och manat till lif tankar, hvilka måste grumla hans hittills rena uppfattning af lifvet.

Också bland gårdens öfriga bebyggare rådde en beklämning och förstämning, som ej undgick Klas Kurcks uppmärksamhet. Alla voro öfvertygade om att ett förfärligt brott blifvit begånget och att initiativet därtill tagits af Kirsti, som så väl förstått att vidröra de känsligaste strängarne i sin husbondes bröst för sina planers lyckliga genomdrifvande. Ock med fasa emotsåg man nu det straff, som oundvikligen måste drabba föröfvarene af brottet, då deras oerhörda missgärning en gång kom fram i dagen.

Men en högre vilja hade beslutit, att saken skulle utageras helt annorlunda.

* * * * *

En mörk höstafton, lika mörk som de tankar Klas Kurck under de sista månaderna gått och burit på, finna vi Laukkos herre ensam ströfva omkring på sina egor. Han har förirrat sig djupt in i den närbelägna skogen. Stormens sus genom furorna förekommer honom som en underbart ljuf musik, mäktig att skingra hans dystra sinnesstämning. Han slår sig ned på en sten vid den smala stig, han följt. Han sitter så en stund liksom försjunken i en dvala. Så spritter han till och rusar upp. Han hör sitt namn nämnas. Han lyssnar. Han kan ej förnimma annat, än det entoniga suset. Han måtte blott ha drömt. Åter slår han sig ned. Men nu tycker han sig igen alldeles tydligt höra en röst ur fjärran, som tillhviskar honom ett: "Klas, rädda din egen son, om du låter dess moder förgås i lågorna", och ändock kan han ej upptäcka hvarifrån orden härleda sig. Så kommer han ihåg branden på Laukko. Det måste vara hans sjuka fantasi, som framlockat dessa ord ur glömskan. Han påminner sig nu, att hans maka vid detta tillfälle fälde just dessa samma ord.

Men suset i skogen bortdör så småningom. Stormen har upphört; en och annan stjärnas bleka skimmer förmärkes på den molnbefriade himlen ofvan honom. Han stiger upp i afsikt att anträda hemfärden.

Medan han sålunda tyst och sluten trefvar sig fram genom buskar och snår tycker han sig åter uppsnappa ljudet af en röst alldeles i närheten. Han stannar och lyssnar. Det förnimmes allt tydligare.

— Heliga Guds moder böj mig ej till jorden under oket af de kval, som plåga mig. Låt mig genom en lång lefnad rik på goda handlingar finna frid med dig, med mig själf och försoning med alla, alla, som jag i min blindhet förorättat och marterat — — — eller, om du stakat ut min bana kortare, låt mig redan här utstå det straff mina handlingar förtjäna — — —

Så förnimmer han högljudda snyftningar, hvarpå allt åter blir tyst.

Det svindlar för hans ögon. Han måste åter slå sig ned. Vidden af den afgrund, mot hvilken han nu stapplar, har i en hast blifvit solklar för honom. Han har erhållit en osviklig bekräftelse på de farhågor han på senaste tiden hyst: Han har utgjutit oskyldigt blod. Han har med låg misstro och under ett öfversvall af svartsjuka skänkt större tilltro till en hjärtlös ränksmiderskas förtal än till sin trofasta, milda makas försäkningar. Han har med den största otack belönat en tjänare, som städse bevisat honom trohet och tillgifvenhet. Han har gjort andra till sina medbrottslingar — och han satt till doms öfver sin nästas små villfarelser. — — Det var oerhördt. Han fattade ej, huru han kunnat låta förleda sig till dyliska gräsligheter.

Och där satt han nu med sitt samvete skuldbelastadt. Förledarinnans förtvinade böner och utgjutelser runno honom i hågen. En bäfvan genomlopp hans inre. Han hade aldrig hyst fruktan för något. Men nu förefall honom alt så skrämmande. Träden, stenarna blickade så hotfullt ned på honom. I hans fantasi förvandlades de till väsenden fulla af lif, hvilka ville kasta sig öfver honom och förinta honom. Han gaf till ett skri af fasa. Men ett mångfaldigt eko upprepade hånfullt hans egen röst. Och där borta i fjärran förnam han vågornas sakta skvalp mot strandhällarne. Ett underbart, vemodigt svall först saktare, så åter kraftfullare och sedan fortsättningsvis med växlande styrka. O hur ljuft att få vaggas till ro af denna smekande musik. Han hade ej på länge tillslutit sina ögon.

Det trötta hufvudet sjönk så småningom ned mot hans flämtande barm och en orolig slummer fälde ned hans trötta ögonlock.

Då trädde där fram ur ett af de närbelägna snåren en mörk, spöklik skepnad. Tyst som en ande smög den sig fram och då och då förnams ett enstaka mummel, ett upprepande af ord.

Kirsti, ty det var hon, häjdade sitt lopp vid anblicken af den slumrande enslingen i sin väg. Längre stod hon som förstenad och betraktade honom, där han tyktes njuta af en flyktig frid. Huru gärna hade ej också hon velat sjunka ned här och mottaga sömnens ljufva håfvor, men det var omöjligt — hon kunde ej finna någon ro. En känsla af afund ingöts hos henne.

— Du har delat ljuft och ledt med mig, tänkte hon, du skall också kämpa striden ut vid min sida. Vi måste blifva bundsförvandter äfven nu.

Hon förde sin hand lätt till hans panna och tillhviskade ett: "Herr Klas!"

En nervös ryckning genomilade den nedhukade gestalten. Därpå rusade han upp som störd af något obehagligt midt under en angenäm dröm.

— Hvad vill du af mig? Hvem är du? mumlade han förvirradt.

— Herr Klas, tillhviskade hon honom ännu en gång med det mildaste tonfall.

— Ja, det är jag, genmälte han. Men du är ju redan bland de döda. Jag har intet att skaffa med dig. Ser du ej, att jag är frisk och sund.

— Dyre Klas, känner du ej igen din egen Kirsti, fortsatte hon.

— Den skökan har jag för länge sedan lönat efter förtjänst. Men plåga mig ej. Jag skall gärna utstå mitt straff. Jag skall tråla, lida, försaka — låna mig blott frid — frid!

— Se så vakna då upp från din försoffning, yttrade hon något barskare.

— Jag vet nog att jag begått ett förfärligt brott, att jag mördat — brutit emot den rättvisa, som jag själf tillämpar. Men låt mig göra upp räkningen allena med dem våldet hafva, vik ifrån mig goda eller onda ande — hvem du än må vara.

Kirsti lämnade honom och började långsamt åter sin vandring utan att egna någon tanke åt hvart hon egentligen styrde sina steg.

Herr Kurck hade länge suttit kvar på denna plats. Omsider lyftade han upp sitt hufvud och blickade förströdt omkring sig. Han stirrade hemskt en stund och därpå begynte han häjdlöst ila åstad, liksom förföljd af något. Så fortsatte han genom buskar och snår, öfver tufvor och stenar, tils han kom fram till Laukko.

Morgonsolen grydde redan längst borta vid synranden, då han uppnådde hemmet. Han stannade ett ögonblick på gårdsplanen. Han syntes begrunda något. Därpå trädde han till ett af knektstugans fönster och bultade på.

En yrvaken knekt rusade snart ut på gården.

— Jag vill träffa fogden, mumlade han knappast hörbart.

Den tilltalade försvann inom husets väggar och kort därpå stod den eftersporde inför sin husbonde.

— Låt spanna för; min plikt kallar mig.

Fogden såg litet tvekande på sin herre. Hvert skulle det väl bära af så här burdus tidigt på morgonkvisten. Men han efterkom befallningen och snart stod spannet med sina frustande hästar färdigt på gården.

Fogdens förvåning ökades ännu mera, då hans herre oförtöfvadt satte sig upp i åkdonet utan att afvakta körsvennens ankomst. Men herr Klas, som varseblef hans frågande min, förklarade, att han nu ville sköta om sig själf. Och den förbluffade tjänaren hann ej göra en invändning, innan det redan bar af. Det gick med svindlande fart utför allen, därpå fortsattes den vilda färden längs en sidoväg, som slutade vid en hög klippa, Päireniemi, hvilken stupade brant ned i den nära Laukko belägna insjöns böljor. Om Klas Kurck nu också velat det hade det varit en ren omöjlighet att häjda de eldiga hästarnes raseri; men han syntes ej håller önska detta, utan sporrade i stället deras ifver. Och målet närmade sig med blixstens hastighet. Nu nådde de randen af klippan, ett utrop af fasa — och hästar och alt störtade ned i den våta grafven. En kort kamp, och vågorna slöto sig med ett tungt svall öfver sina offer.

Jungfru Kirsti, som fortfarande ströfvade omkring i den närbelägna skogen ett rof för förtviflan och samvetsförebråelser var ensam vittne till sin herres och medbrottslings undergång. Denna hemska åsyn gjorde ett öfverväldigande smärtsamt intryck på henne. Hon insåg för väl, att äfven detta själfmord sällade sig till hennes redan förut rika skuldregister. Hon hade sökt försoning med en högre vilja, hon hade under ånger och ruelse tillbragt tiden efter morddramat på Laukko, hon hade traktat efter frid med världen och med sig själf, men förgäfves. Tviflet öfver, att hon ej mer i tiden skulle finna den samvetsro hon sökte, hade småningom bragt hos henne till mognad tanken att gå bort från ett lif, som blifvit henne en börda. Och hvarför kunde det ej ske lika fullt nu som annars. Behöfde hon ett bättre öde än den make, hon förledt. Han var ju ändock mindre skuldbelastad än hon.

Hon trädde fram till klippans rand och blickade dit ned. Vågorna skvalpade lätt mot de kala stenväggarna. Det såg så lugnt och fridfullt ut där nere. Hvad hade hon väl emot att få hvila vid hans sida i döden, efter detta ej unnats henne i lifvet. Där kunde rang och börd ej längre skilja dem. Hon stod länge kvar öfverväldigad af hvarandra korsande tankar. Så syntes beslutet till något afgörande mognadt inom henne. Med ett öfverlyckligt leende kastade hon sig ned, kämpade en stund mellan lif och död och försvann i djupet.

XI.

I Åbo skola.

In obscuro nasoitur illustratur solis, stabulo reponitur princeps terrae molis. Fasciatur dextera — — — —

Sången klingade klar och fulltonig, om ock något långsläpig ur en ungdomlig skaras bröst, ock i det hela blandade sig en hes, skroflig röst, som tyktes intaga den ledande stämman. Det var rector scholasticus, magister Magnus Johannis, som anställde sångöfning med sina djäknar.

Rummet var svagt upplyst i den tidiga morgonstunden. Några sömniga dankar brunno på ett af fönstren och ur den oformliga spiseln kastade en väldig brasa sitt matta sken öfver det kvistiga furugolfvet, på hvilket eleverna enligt tidens sed sutto under lektionerna. Bord och bänkar voro nämligen bannlysta från skolsalarna.

Från angränsande rum spordes ett högljudt svammel. Alphabeticas elever bjödo här till att efter bästa förmåga inplugga i sig vetandets första grunder. De leddes däri af en instructor eller auditor, såsom de mera försigkomna eleverna i denna sin egenskap af lärare benämndes. — Det gick trögt, men färlan, som hängde hotfull på väggen, lifvade intresset och sporrade fliten, då dessa ville tryta. Detta var för öfrigt ett redskap, som i medeltiden rätt ofta kom till användning vid hvarjehanda förseelser både från djäknars och underlärares sida.

Den unge lärarens tålmod synes dock ej låta störa sig af första motgång. Men någon gång tillkännager likväl en och annan min i hans anlete en tydlig missbelåtenhet med sina disciplers tröga uppfattningsförmåga.

Vi igenkänna i honom en för oss gammal bekant: Arvid Kurck, nu elev å grammatica.

Vid medeltidens slut utgjordes eleverna vid Åbo katedralskola ännu för det mesta af allmogesöner. Men någon gång sände också de högre uppsatta, t.o.m. adeln, sina söner hit för att uppfostras till mottagare af höga kyrkliga värdigheter. Samma mål synes jämväl hafva föresväfvat Arvid Kurck vid hans inträde i nämnda skola.

Men också andra orsaker drefvo honom hertill. De uppskakande händelserna på Laukko hade otvifvelaktigt så berört den känslige gossen, att han för alltid beslutit att afsäga sig familjelifvet och ingå i det andliga ståndet. Af samma skäl uppkallade han sig ej häller, såsom vid denna tidpunkt annars var vanligt, efter sin fader Arvid Klasson Kurck, utan helt enkelt Arvid Kurck.

Klasserna i Åbo katedralskola voro till antalet fyra, nämligen rhetorica, grammatica, donatistica och alphabetica eller elementaria.

Rektor var ende ordinarie läraren. Han erhöll sin aflöning af kyrkan, olika vid olika skolor. Så omnämnas rectores beneficiati och rectores non beneficiati. De förres lön utgjordes af något prebende vid domkyrkan eller något pastorat (beneficium), fri kost och salarium scholasticum (afgift af eleverna). De senare åter erhöillo fri kost, salarium, djäknepenningarne från Lundo om hösten och Hauho om vintern.

Under ferierna företogo eleverna för att hopsamla åt sig de lifsmedel och andra förnödenheter, de för den följande terminen behöfde, s.k. djäknegång i därtill af rektor anvisad församling. Dessa tiggerifärder, hvarunder man vandrade från gård till gård, medförde också oftast afsedt resultat. De vanligaste håfvorna utgjordes af spannmål (bladum), penningar eller skinnvaror.

Djåkne kunde därjämte göra sig en ringa inkomst genom fullgörandet af diverse uppdrag, hvartill de, då skolans plikter ej kallade dem, anlätades. Särskildt betjänade såsom man kan sluta exempelvis af anteckningar i Åbo domkyrkas räkenskaper, den skolan nära belägna domkyrkan sig ofta af deras biträde.

Angående Åbo katedralskolas elever i öfrigt må framhållas, att desse ej voro synnerligen aktade af den stora allmänheten. Ofta ingingo klagomål rörande deras konflikter med slottstjänare och andra.

Skolundervisningen begynte från ABC. Skoltiden var mycket lång, andan i skolorna rå och tukten sträng. Men detta oaktadt syntes eleverna jämväl förstå beakta lifvets gladare sidor och med lust deltaga i de lekar, nöjen och förströelser, hvilka erbjödos dem på inkom hertill bestämda dagar.

Latinet var medelpunkten i all undervisning, men det latin, som här inlärdes, var barbariskt munklatin.

Läroböckerna i detta språk voro vanligen affattade på vers, och dessa måste eleverna lära sig ord för ord utantill.

Bland öfriga undervisningsämnen må nämnas kristendomens hufvudstycken (Fader vår, Symbolum apostolicum, Ave Maria och Davids 7 botpsalmer), vidare någon scholastisk teologi, de första grunderna i den kanoniska rätten samt sång (musica choralis et figurata, latinsk sång och mässande), hufvudbeståndsdelen vid den katolska gudstjänsten.

Böcker voro under medeltiden och äfven senare ganska sällsynta och i följd därpå belades desamma vanligen med fabelaktigt höga pris. Åbo domkyrka egde dock ett ganska omfattande bibliotek, vid denna tid det största i Finland. Antagligt är att också klostren hade sina boksamlingar, då man erfar, att sådana äfven egdes af skolorna. Flertalet af böckerna utgjordes af: manualia, missalia, brevaria, bibelförklaringar, scholastisk teologi, dekretalsamlingar och hälgonlegender.

XII.

Affärslit på 1500-talet. — Arvid Kurck på väg till Parte.
— Sjörofvare.

Lars Vadmal var en af Aurastadens mäktigaste borgare på denna tid. Han stod i lifliga handelsrelationer med hansestäderna och de tyska handelsombuden, "junge" eller "gäster", som de kallades, uppvaktade honom ständigt och jämt för att afsluta affärer.

Vadmal ägde ej mindre än sju bodar i Åbo och hans redan kända namn samt vidden af hans värksamhet lockade naturligtvis till honom de talrikaste kunderna.

En tidig junimorgon var det en stor uppståndelse i en af dessa butiker. En skara slottstjänare hade med våld och hotelser inträngt här, genomströfvat rummen och vändt upp och ned på alt samt hotat

med eld och brand, i händelse ägaren ej rodde ut med den tyske krämaren Johan van der Marve, hvilken sist nämde skymfligen lockat med sig en af slottstjänarnes, Germundsons käresta. Germundson och Marve hade kvällen förut suttit och pokulerat tillsammans å källaren "Sista styfvern" och den förre hade visst lagt märke till de kärvänliga ögonkast de växlat med hvarandra, Marve och hon, men hade dock ej kunnat ana, att den listige djäfvulen hade dylika planer i sinnet.

Lars Vadmal stod ännu långt efter det fasansfulla uppträdet och pustade af öfveransträngning i dörröppningen till den öfverrumplade butiken och tackade sin lycka att hafva kunnat muta de arglistiga sällarne med en rundlig förplägning. Men han var ej så litet orolig för sin affärsvän, ty nådde fram till slottstjänarne ryktet att denna ännu befann sig ej så långt utom stadens rämärken skulle skådespelet oförtöfvadt upprepas och kunde sluta blodigt nog, såsom det för ej så länge sedan gick under ett tumult mellan "gäster" och knektar, därvid en af de sist nämnda fick sätta lifvet till för motpartens dolk. Banemannen, van dem Bokel, lyckades väl komma undan, men af den upphetsning dådet framkallat fingo många af hans landsmän lida långt efteråt.

Marve, som jämväl själf tydligt insåg hvilka följder hans tilltag skulle framkalla, hade varit omtänksammare än de roflystna slotts-knektarne anat. Redan tidigt på morgonen hade han låtit föra och förankra sin skuta utom synhåll från slottet och ombord å densamma dolt sin skatt, med hvilken han under tidigare affärsresor "gjort upp räkningen utan värden." Själff hade han inlogerat sig på en bondgård ett stycke utom stadporten och beslutit att dröja här, tils den första hettan hos hans fiender lagt sig. Därpå skulle han återvända till Vadmal och vidtaga de nödiga anstalterna för afresan. I öfrigt kunde han ock vara jämförelsevis lugn, ty lasten var redan instufvad i skutan, både sälsäck, smör, hafre, kött och fisk, och alt sålunda segelklart, blott han en gång kom sig så långt, att han befann sig ombord å densamma.

De upprorslystne sällarne hade också knapt hunnit lämna tummelplatsen för sin krigiska ifver innan Marve körde in genom porten till den gård där den Vadmalska hufvudaffären var förlagd. En lycka i olyckan var att han ej återvändt några ögonblick tidigare, i hvilket fall han fått möta hårdt mot hårdt, helt visst utan hopp att slippa helskinnad från äfventyret.

Också nu varskodd på den fara, som möjligen ännu ej var helt och hållet afvärjd, begaf Marve sig in i ett af de inre lagerrummen.

Genom hans inträde stördes det förtroliga samspråk, som Arvid och Elin Kurck, hvilka jämväl sammanträffat här, förde med hvarandra. De sade nu hvarandra ett långt, innerligt farväl, ty Arvid skulle med samma tyske affärsman afresa till Stralsund och därifrån vidare till Paris. Sedan dock alla farhågor för ett förnyadt öfverfall skingrats och affärden utsatts till kl. 3 e.m. lämnade Marve de bägge syskonen för att ännu undanstöka några nödiga arrangement innan afresan.

Lämnade på tu man hand återupptogo syskonen det nyss afbrutna samtalet.

— Du måste förlåta mitt intrång i ditt innersta känslolif. Men den tillgifvenhet, som städse bundit dig vid mig, tvingar mig att lämna dig de råd, jag rimligtvis ser mig förmögen till. Det steg du ämnar taga är nämligen ett af de viktigaste i lifvet, och, kära Elin, vi ha ju båda, så unga vi än äro, redan skådat afvigsidorna af ett äktenskap, knutet utan nödig varsamhet.

Hon medgaf, att han hade rätt. Hon skulle också med förstånd öfverväga alt, innan hon gaf de löften, hvilka voro bindande för ett helt långt lif. Men om hon trots alt skulle förgå sig, borde han ej döma henne alt för strängt. Människan kan ju så lätt fara vilse t.o.m. då hon tror sig vara mest förutseende.

Laukko gård hade brodern öfverlåtit åt henne, ty han ämnade med allvar egna sitt lif uteslutande åt kyrkans tjänst.

Och så följde det rörande afskedet. De hade visst redan en tid bortåt varit rykta från hvarandras sida, men tillfällen gåfvos dock, då de kunnat sammanträffa och meddela hvarandra sina fröjder och sorger. Nu for han till främmande land för att under långvariga studier taga de grader han för sin framtida befordran behöfde. Under denna tid kunde ju så mycket inträffa och de måhända aldrig mera återse hvarandra. Men hvad som än inträffade ägde de dock båda kvar minnena af tillsammans delade ljusa och bittra stunder, hvilka, åtminstone de sist nämnda, orubbligast måste föresväfva dem under alla skiften.

* * * * *

Aura ås ena strand företedde en liffull anblick. Farkoster lågo i mängd förtöjda sida vid sida och under högljudt støj och glam lastades in och lossades ur. Och hvilken språkförbistring sedan. Men man förstod hvarandra likafullt, ty där orden tröto hjälpte talande åtbörder och miner en ur förlägenheten.

Individer anträffades här af alla samhällslager från domprostern ned till den anspråkslöse knuthandlanden. Hans högvördighet stod som andra på den tiden, då handeln på hansestäderna befann

sig i sitt flor, i lifligaste förbindelse med de tyske handelsmännen och från Stettin, Danzig, m.fl. städer tog han sina årsbehof. Men intimiteten mellan affärsvännerna utsträcktes ofta nog ännu längre, i det de tyske köpmännen sände sina söner öfver till Aurastaden för att inackordera dem där hos kyrkans eller skolans män och sålunda sätta dem i tillfälle att inhämta erforderliga både språkliga och andra kunskaper.

Affärsförbindelsen ledde också småningom därhän, att en mängd utlänningar öfverflyttade till vårt land och främst i Åbo nedslogo sina bopålar. Härifrån idkade de sedan en för tiden omfattande affärsvärksamhet.

Stojet ombord å skutorna tystnade för ett ögonblick och allas uppmärksamhet riktades på en båt, som i ilande fart roddes nedför Auras böljor. Man hade i den korpulente mannen i båtaktern genast igenkänt Marve och förbittringen öfver det omak denne genom sitt nyss omnämnda tilltag beredt jämväl de andra utlänningarne bragte vreden att sjuda inom dem. Slottsknektarne hade nämligen, berusade af ölet, som de inmundigat hos handlanden Vadmal, begifvit sig hit ned, stält till allehanda upptåg och hotat att gifva de tyska skojarene fan i våld för deras rackerier. Man hade blott genom nya mutor kunnat blidka dem, hvarpå de tillfredsstälde hemvändt till slottet.

Marve, som också förutsett dessa vredesytringar af sina landsmän, hade därför aftalat med Vadmal, att han skulle frambefordra honom och hans gäst från åns öfre del ut till det långt borta på reddan förankrade fartyget.

De förbittrade landsmännen hade emellertid trots detta tagit tillfället i akt för att lämna honom en grundlig uppsträckning; men vid anblicken af det allvar och den värdighet, som återspeglade sig i den bredvid Marve sittande ynglingens anlete, hvars tjänster de måhända i en snar framtid komme att behöfva, läto de orostiftaren helskinnad fara.

* * * * *

Man hade redan hunnit ett godt stycke ut i skärgården, då kvällen begynte skymma. Men då vinden, ehuru inomskärs svag, antogs blifva friskare så snart man kommit ut på mera flott vatten, lät man det fortfarande bära af utan att bry sig om att kasta ankar.

De ombordvarande fördrefvo tiden under lifligt samspråk uppe på däck. Det vackra vädret kvarhöll dem där, och besättningen lät ingalunda håller de förfriskningar deras husbonde bjöd den på kvarligga orörda. Marve själf satt nere i kajutan hos sin skatt och det glada skratt, som då och då därifrån trängde hit upp gaf vid handen, att han ingalunda håller var missnöjd med det knep, hvars hotande följder han nyss helskinnad undsluppit.

Längst borta i fören dröjer Arvid Kurck och betraktar med förtjusning de sommargröna skären rundtomkring eller riktar han sin sorgsna blick bort mot de stränder, hvilka, höljda i det lätta nattedunklet, mer och mer försvinna ur synhåll.

Vinden har emellertid mer och mer mojnat af, seglen hänga alldeles slappa och farten är nu nästan ingen. Man anmäler härom åt Marve och får order att ankra och invänta morgonen, som måhända medförde en friskare bris.

Snart hade alla sökt sig tillhvila; endast den vakthafvande af besättningen syntes nu mera uppe på däck.

Medan han mekaniskt vandrade fram och åter, för att på detta sätt kunna hålla sig vaken och fullgöra sin plikt, kom han som af en händelse att gifva akt på en stor, vild, enstaka holme på höger hand och hans nyfikenhet sporrades desto mer af den rök, som bakom skogstopparne syntes stiga upp mot sommarhimlen. Han häjdade plötsligt sina steg och började i tankarne leta efter något framfaret minne, förknippadt med denna anblick. Han hade varit med om många sjöresor i sina dagar, men det äfventyr han upplefvat för, ja det kunde väl vara runda tio år sedan, gick ej ur hans minne. Och ju mer han blickade omkring sig desto bekantare föreföll honom hela omgifningen. Det måste utan tvifvel varit just på denna plats öfverfallet skedde, det nattliga illdådet, då han och hans kamrater blefvo plundrade på alt och blod flöt i strömmar. Och i hvad afsikt kunde man väl denna sena tid på dygnet syssla med eld där borta på holmen. Det var helt visst samma illsluga sjöröfvarpack, som uppehöll sig här för att lura ut sina rof.

Plötsligt gjorde han allarm.

Marve, som rusade yrvaken upp, tilldelade den plikttrogne mannen en rund portion afgrundstillmälen och tillsporde hvad fan som gaf honom anledning att störa honom i hans nattro. Men då vakten häjdlöst kallade på honom och med en tyst åtbörd pekade på den hemlighetsfulla ön midt emot skeppet, började Marve omsider gnugga sömnen ur ögonen och tog sig för att undersöka situationen. Och därunder

trädde matrosen fram till honom och hviskade några ord i hans öra, de där ej tyktes förfela sin värkan. Oförtöfvadt sågs skeppets ägare själf hasta ned under däck och purra an hela besättningen, som inom kort beväpnad in till tänderna afvaktade hvad som komma skulle.

Tiden var också dyrbar, ty redan sågos två väl bemannade farkoster runda holmens udde och ställa kosan ut till skeppet. Marve hade i tid gifvit sina män befallning att kasta sig ned på däck och i denna ställning afvakta order till uppbrott. Självföljde han jämväl exemplet, hvarpå den gamle sjöbussen som om ingenting passerat fortsatte sin vandring. Åtminstone bibehöll han till skenet sitt lugn; men så bepröfvad han än var på det våta erfor han likväl en underbar beklämning kring hjärtat, som ej tyktes båda godt.

Snart voro de båda farkosterna redan tätt invid skeppets sida och från en af desamma tillropade en hes och skroflig stämma ett:

— Hvems är skutan och hvad för den ombord?

Den tillfrågade svarade med låtsad likgiltighet:

— Skutan är min herres och inombords har den både vått och tort af bästa slag.

— Den dj—ln för morska ord på läpparne, hördes de angräpandes ledare yttra till sitt följe, men han skall nog snart blifva späkt, det lofvar jag.

— Vi komma från slottshöfdingen och fordra i hans namn att få undersöka fartyget.

— Därtill hafven I fördöme mig ingen rättighet, gaf den tilltalade till svar, ty först och främst äro vi på utgående och för det andra har slottshöfdingen ingen laglig rätt att öfverrumpla fredliga sjöfarande. Och är någon nog inbilsk att tillåta slikt, så böra ej alla vara likadana narrar. Hälsa er herre och säg honom det.

Nu uppstod oro bland båtlagets besättning.

— Fram till skutan och upp på däck! dundrade en röst öfver mängden.

— Tron I jag ej känner er fördömde röfvarpack, jag har en gång förut pröfvat edra listiga påfund och vet denna gång att taga mig till vara, ropade vakten.

Man höll redan på att äntra skutan och ett och annat hufvud var just i beråd att nå öfver relingen, då Marves manskap redde sig till motvärn. Nu uppstod en blodig lek, hvori sjöröfvarne stodo sig slätt i den kinkiga position de innehade, klängande som de befunno sig längs skeppets sidor. Den ene efter den andre sågs efter ett väl måttadt hugg släppa sitt tag och falla tungt ned i det glupska djupet. De kvarvarande, som funno situationen mer än kinkig, skyndade tillbaka i båtarna och rodde i väg åtföljda af Marves och hans besättnings hånfulla tillmålen och tillönskningar om bättre lycka nästa gång.

Marves byte från Åbo, som uppvakts af det fasliga bullret och tumultet uppe på däck, hade rusat upp yrvaken och sällat sig till de uppbragta besegrarne.

Nu fick man på båtarna sikte på henne, och igenkännande nymfen från "Sista styfvern" släkte man sin förtret öfver det misslyckade angreppet med att ösa ut okvädingsord öfver Marve och henne.

— Du är en ännu större tjuf än vi, du stjal människor, vi sörja endast för brödfödan. Men vänta, tyske skojare! Om vi ännu en gång få fatt i ditt kull, då skall du ta mig f—n ha betalt för gammal ost.

Snart rådde åter frid ock stillhet på den vida fjärden. Nattvakten ensam vandrade uppe på däck, uppmärksamt späjande omkring sig för att varsko om nya "ugglor lurade i mossen."

XIII.

En gammal bekant.

Bland Finlands få mera bemärkta städer i medlet af femtonhundratalet intog Raumo ett af de främsta rummen. Ock för sin förkofran hade staden helt visst mycket att tacka det där förlagda franciskanerklostret.

År 1442 hugnades dess borgare med tillstånd att bygga och bo, sälja och köpa med samma rätt och förmåner som borgarene i Åbo åtnjöto. Sist nämnda stad hade i nämnda afseende erhållit privilegier, hvari bl.a. stadgades, "att fartyg från Nyland, Egentliga Finland och Bottniska vikens kuster skulle besöka Åbo och Stockholm, med förbud att i sydligare orter eller i utlandet afsätta sina varor, hvarigenom Åbo vid sidan af Stockholms blef en hufvudstapelort i riket. Icke håller fingo utländska fartyg segla norrut förbi Åbo för att i de bottniska kustorterna försälja sina varor." År 1444 erhöles Raumo stads borgare köpstadsrätt. De skulle nämligen hafva borgmästare och rådmän. Jämväl förordnades, att en byfogde skulle sändas dit för att uppbära konungens skatt. År 1476 beviljades staden både in- och utrikeshandel mot en årlig skatt af 80 mark.

Ju större privilegierna sålunda blefvo desto lifligare blef jämväl affärsvärksamheten å orten och vid sidan af denna växte välståndet.

Bengt Lydikeson var en af stadens mera burgna borgare på 1480-talet. Han stod i affärsförbindelser ej blott med kustborna långt upp i norr, utan talrika af hans farkoster plöjde äfven Bottenhafvets böljor och hemförde från Sveriges hufvudstad klingande mynt eller nödvändighetsartiklar i utbyte. Ja t.o.m. de tyska hansestäderna mottogo ofta besök af hans skepp.

Några af dessa fördes af hans söner, hvilka alt från tidiga år gjort sig hemmastadda på hafvet; men därjämte hade han i sin tjänst mången bepröfvad sjöbuss, som trots en fåtalig besättning gjorde snabba och lyckliga resor.

En oktoberafton, omild och vresig, sådana hösten i nordnorden så ofta har att bjuda på, finna vi borgarfamiljen samlad i det låga trähusets gästrum. Våningen utgöres förutom detta af butik, kammare och stuga, hvilken sist nämnda jämväl tjänstgör som kök. Till gården hör därjämte en rad rymliga uthus, bland hvilka äfven varuupplagsmagasinen befinna sig.

I gästsalen är konversationen i full gång. Husets herre och man dryftar med en af sina kolleger borgaren Göranson om de försvårade utsikterna för handeln på Nevan och Narva, ty i följd af de ondsinta ryssarnes stämplingar österifrån hade den högsinte och modige höfdingen Erik Axelson Tott det så velat, att några affärsförbindelser ej längre skulle bedrivas med slika orostiftare.

Enkefru Byning, som ofta besökte stadens borgmästares hus, hade hört, att det också skulle draga ut på tiden innan någon fred med de ryske fridsstörarna kunde fås till stånd. Vi gå ej håller själfva så varliga till väga mot våra fiender, menade hon. Sålunda hade exempelvis hans nåd Axelson gjort många utfall, härjat och slagit ihjäl folk och få till hämd eller förnöjelse. Husets fromsinta värdinna inföll då och då blott med ett ord, framhållande det beklagliga i, att människan städse skall åstadkomma strid och ofrid.

Lydikesons sextonåriga dotter Greta, känd å orten för sina utomordentliga behag och sin huslighet, lyssnar blott med ett hälft öra till de äldres samspråk, medan hon ombesörjer serveringen, ty konvensansen för tiden fordrade, att de yngre familjemedlemmarna blott ytterst sparsamt skulle gifva sina egna åsikter tillkänna.

Och under samtalen smuttade man på fruntimmerssidan på basterten, ett slags sött spanskt vin, som endast bestods i burgnare borgarehus och vid de högre uppsattes gästabad. Å herrsidan åter stärkte man sig med godt hembrygdt öl, hvartill maltet hämtats från Lydikesons eget hemman några mil utanför staden. Humlen var från Tyskland.

Gästfriheten var en känd dygd i vårt land både hos allmogen och de högre stånden. Sällan fick en främling lämna ett hus, innan han undfagnats med mat och dryck efter värdskölets råd och lägenhet.

Efter det man smuttat ut vinet och tömt ölkrusen bjöd Lydikesons på en kvällsmåltid i största hvardagslag, men ändock värdig det förmögna borgarhuset och gäster, hvilka för resten ofta voro sedda inom familjen.

Till smörgåsbordet hörde utom det delikataste hembakade hvetebröd — hvete odlades vid denna tid blott på Åland och i sydvästra Finland — flere på olika sätt inlagda fisksorter, bland hvilka laxen intogs hedersrummet. Smöret var en delikatess, ty boskapsskötseln hade ännu föga utvecklats.

Så följde bastantare anrättningar. Först högg man i en läcker tjäderstek och sedan man efter densamma läskat sig med en mugg öl inbars en ugnstekt gädda, pryddigt garnerad med grönt.

Fisket var jämte åkerbruket folkets förnämsta näringsfång och en icke obetydlig del af den till kronan erlagda skatten utgjordes just af dess produkter.

Man hade så småningom hunnit till desserten, som denna gång bestod af från utlandet införd konfekt

och äpplen, då utifrån förstugan förnams ljudet af steg.

Snart öppnades också dörren till angränsande rum. Lydikeson uppsteg nu och begaf sig dit ut för att efterse hvem den besökande var, men fann till sin förvåning sin dotter redan sluten i armarne på en axelbred ung man, hvare han snart igenkände sin fosterson, den duktige skepparen Penttu Niilonen.

— Se så, slut nu med smekningarna och kom och tryck far din till efter den långa skilsmässan. Anar du haft fullt upp att göra under de bistra dagar vi nyss upplefvat.

Penttu hastade från dottern till fadern och sedan varma handslag växlats fann han sig snart fjärran från storm och oväder förflyttad till den fridfulla kretsen af kära anhöriga och vänner.

Nu var det skepparen ensam förbehållet att hafva ordet. Han skildrade om resans besvärligheter, om nyheterna från den svenska hufvudstaden, om varuprisen och det goda byte han som vanligt gjort. Och gubben Lydikeson, som jämte sin stallbroder Göranson med stegrad nyfikenhet och spändaste intresse blickade upp till den manhaftige ynglingen, var ej sen att upprepade gånger räcka honom ölkruset med en uppmaning att stärka sig efter väl fullgjordt värf.

Under berättelsens gång sökte Niilonens blickar upprepade gånger den vackra Greta, som å sin sida med stilla välbehag och af varma känslor klappande hjärta mötte dessa kärvänliga ögonkast. Penttu hade också knappast hunnit fullgöra, som han tyckte, sin skyldighet mot de gamla, innan han hastade ut i stugan, dit hans skatt kort förut dragit sig undan.

— De kära barnen, hviskade borgarfrun till enkeborgmästarinnan, hålla rätt mycket af hvarandra.

— Det synes så. Tänk hvilken lycka för den öfvergifne stackars gossen, att han hos er fick hem och hägn.

— Ja, det har mången gång beredt mig och min man den innerligaste glädje att hafva kunnat utföra detta barmhärtighetsvärk. Och egentligen gör jag orätt i att kalla det så, ty han har redan hundradefalt återgäldat våra små tjänster mot honom.

— Och ett godt och lyckligt par bli de unga, det försäkrar jag. Ty Greta är en flicka som få.

— Ja nog har jag efter bästa förmåga bjudit till att uppfostra henne. Men att min man vill hålla henne undan för folk så mycket som möjligt, det har aldrig varit min vilja.

— De fäderna hafva ibland sina egna idéer och tidsandan är sådan.

— Tidsandan! Få ej föräldrarna bestämma öfver sina barn efter eget godtycke. Så var det åtminstone i mitt hem. Undras just hur man eljes kunde vara tillsamman med folk, då man en gång satt foten under eget bord.

— Med tiden lär man sig nog alt. Och Greta är helt visst läraaktig i ett som annat.

Göranson gjorde nu uppbrott, ty det började redan lida mot nio och tidens sed fordrade att man skulle bittida till sängs på kvällen, för att ej sedan sofva bort de för driftig värksamhet efter en stärkande natthvila bäst egnade morgontimmarne.

Borgmästarinnan sökte ännu då hon bjöd godnatt intala den värda borgarfrun att använda all sin vältalighet på sin man för att förmå denne att låta Greta handla mera tvångfritt, ty på detta sätt får karaktären tillfälle att utbilda och stadga sig, såsom hon fint uttryckte sig. I annat fall blef hon en lekbåll för andras nycker.

* * * * *

Efter några års förlopp finna vi Niilonen som välbestäld äkta man på ett litet men väl upparbetadt hemman i Raumo stads närhet. Hemmanet hade de unga tu mottagit af föräldrarne såsom förläning och genom flit och sparsamhet hade Penttu redan inlöst sig ett af foster- och svärfaderns många fartyg. Med detta gjorde han fortfarande, då ej bråda hemsysslor förestodo, fraktresor på Stockholm.

Af den fattige fiskargossen, hvilken efter hemmets förskingring försvann i obekanta öden, hade sålunda blifvit en väl bärgad äkta man, som trots de motigheter han upplefvat nu kunde blicka framtiden an med förtröstan och tillförsikt.

Minnena från barndomens dagar och skilsmässan från mor och syster, dem han sedermera aldrig återsett, tyngde dock mången gång honom äfven under de gladaste ögonblick. Men då fans det städse en, som förstod att skingra bekymren och ingjuta tröst i hans sorgsna hjärta. Hans hustru Greta var

städse en god ängel i det hem, som idoghet och trohet bygt och som sent skulle beröfvas den frid, som här gjort sitt intåg.

XIV.

I Paris.

Universitetet i Paris utgjorde ända till slutet af medeltiden den förnämsta samlingsplatsen för kunskap sökande män och ynglingar från hela den västerländska kristenheten. Ja t.o.m. påfven hade såsom bevis på dess fruktbringande värksamhet förklarad, att "där de skönaste smycken för Kristi brud förfärdigades". Äfven ett antal finska ynglingar, främst de, hvilka utbildade sig för högre kyrkliga ämbeten, fortsatte här sina studier, andra åter stälde kosan till högskolorna i Prag och Leipzig.

Bland finske män, hvilka särskildt utmärkt sig under sin vistelse i Paris, må i detta sammanhang framhållas biskop Olaus Magni, som 1427 där aflade sitt första lärdomsprof, i det han försvarade en s.k. baccalaureat-afhandling. Sedermera blef han licentiat och magister samt värkade såsom lärare under titeln "lector ethicorum". Han nämnes äfven "pedagogista" eller föreståndare för en enskild, förberedande läroinrättning.

Den filosofiska fakulteten var delad i fyra "nationer", af hvilka den engelska omfattade ynglingar härstammande från England, Tyskland, den skandinaviska nordn, äfven Finland.

Nationerna utsago själfva sina ämbetsmän, kallade "receptores", hvilka förvaltade deras ekonomi, och "procuratores", hvilka voro ordförande, hvarjämte de fyra nationerna gemensamt för tre månader i gången valde universitetets rektor. Olaus Magni innehade flere gånger alla dessa förtroendeuppdrag. Han var t.o.m. medlem i en deputation, som 1436 sändes att å universitetets vägnar underhandla med Frankrikes konung Karl VII.

Då den 18-årige Arvid Kurck 1482 afslutat sina studier vid Åbo skola utgjorde universitetet i Paris det städse hägrande målet för hans längtan att vidare utbilda sig för det prästerliga kallet.

Vi hafva sett honom lämna Auras stränder bakom sig och slita de band syskonkärleken enat för att gå högre uppgifter till mötes. Vi återfinna honom kort härpå i den bullrande världsstaden i kretsen af kunskapsstörstande ynglingar från vidt skilda länder.

Arvid Kurck begynte i likhet med andra landsmän sina studier i den filosofiska fakulteten, där han under en äldre magisters uppsikt öfvade sig i de akademiska disputationerna.

Efter två års studier aflade han baccalaureiexamen och fungerade som sådan åren 1485-86 samt såsom s.k. incipient 1486-87, hvarpå han tog magistergraden.

Magistervärdigheten hade på denna tid stort anseende; dess innehafvare betraktades såsom riddares vederlikar. En person med denna lärda grad hade vägen för sig öppen till kyrkans högsta värdigheter och kunde genast vid sin hemkomst påräkna någon indräktig prästtjänst.

Arvid Kurck lämnade i Paris många vänner, men äfven nationen i dess helhet hade skäl att sakna honom, ty han var den rikaste finne, som under hela medeltiden studerat där och hans afgifter till nationskassan hade därför varit ganska betydliga.

* * * * *

Det är år 1485. En lätt höstskymning hvilat öfver det lilla rummet i ett af de aflägsnare stadsdelarne af den redan ansenliga världsstaden. Två unge män skåda tankfullt ned på det ännu myllrande lifvet utanför; men då och då mötas deras blickar under det lifliga samtal, som upptager dem. Vi igenkänna genast i den enes späda, men retliga gestalt en af hufvudpersonerna i vår skildring, den blifvande biskopen Arvid Kurck. Den andre har äfven såsom innehafvare af kyrkans högsta värdigheter inristat sitt namn i Finlands kyrkohistoria — Johannes IV Olavi, båda nu baccalaurer vid den fjärran från hemlandet belägna högskolan. Deras samspråk gäller nordn, och de skiftesrika händelserna där: Unionens stormar, fiendernas härjningar i fosterlandet och fosterlandsvännernes försök att bringa reda i den trassliga härfvan. Båda varmt hängifna dessa fosterlandsvännernes sträfvan uppräknat de med smärta de många hinder, man där borta söker lägga i deras väg.

Då, liksom eldad af en inspiration, utbrister Kurck, medan en säregen glans strålar ur hans blå ögon:

— Den tid skall väl stunda, då också vi kunna lämna vår skärf för det allmänna bästa, tror du ej det?

— Ja, om våra planer ej afbrytas af en högre vilja.

— Och hvarje välvillig handräckning synes desto mera af nöden, då faror ständigt hota från alla håll, faror, hvilka kunna bringa äfven dem, som äro den fosterländska saken mest hängifna, att vackla.

— Du syftar på Kalmar recess.

— Ja och det bryderi, den ädle Sten Sture genom en obetänksamhet råkat i.

— Det är ej så godt håller att stå ensam mot mängden och dess nycker. För att få sina högsta önskingar uppfyllda skyr den ej att bruka hvilka medel som helst. Det allmänna bästa får då vika för personliga intressen och fördelar.

— Ja också kyrkans män hafva på sätt och vis lofvat kung Hans sin hyllning, blott han förbunde sig att gå in på deras önskingar.

— Men denna vacklande hållning är ej det enda hotfulla i fäderneslandets läge. Sten Stures missämja med Svärdsbrödraorden har rykt från riket ett kraftigt värn mot stämplingarne från öster.

— Och går det blott en gång därefter, att ryssarne sluta förbund med kung Hans, blir den sista villan värre än den första.

Johannes Olavi yttrade intet härtill, han syntes med sin själs inre öga liksom söka tränga in i den dunkla framtiden. Omsider sade han med vemod:

— Kyrkans ställning är brydsam under alla dessa krigets fador. I stället för att lugnt få fortgå på den sanna fridens väg nödgas hon omfatta vanskliga intressen och uppoffra sina egodelar för att söka bereda segrar, hvilka antingen ej alls vinnas eller, om de någon gång blifva en värklighet, äro af kort varaktighet.

— Du har rätt. Men då ovännen står och klappar på dörren måste man ur huse. Ovännen väljer ej, han tager hvad han för bäst finner. Och kyrkans välfärd hotas lika väl som alt annat, om han får husera fritt.

— Nå väl. Men de personliga intressena då?

— Det är skamligt att låta det själfviska tala, då det gemensamma fosterlandets väl står på spel. Vare detta vår lösen för framtiden.

— Tag min hand därpå. Främmande förtryck är dubbelt förtryck. Dess intressen gå endast ut på att rifva ned hvad andra under svett och möda uppbyggt.

Vännerna åtskildes; men deras rådslag fortforo sedermera under hela deras sammanvara i den franska hufvudstaden. Föga anade de ännu då, att de båda värkligen en dag skulle sättas i tillfälle att utföra hvad de nu i ungdomlig ifver planlade, att den ene skulle taga i där den andre slutat, att kyrkan skulle gå ännu brydsammare öden till mötes, men att den utblottad väl på timliga ägodelar skulle erhålla en rik godtgörelse härför i den gryningsperiod, som med reformationen gick upp för henne.

XV.

Domkapitlet håller sessioner.

Ännu någon tid före den stora brand, som 1827 öfvergick den gamla Aurastaden, stodo omkring domkyrkan från äldre tider tillbaka flere stenhus. Bland dessa fästa vi här särskild uppmärksamhet vid ett, beläget i östra delen af den kyrkan omgifvande byggnadskomplexen.

Byggnaden, uppförd i två våningar under biskop Tavasts lefnad, användes under katolska tiden för domkapitlets sammanträden; men sedan åt detsamma anvisats sessionsrum i själfva kyrkan, blef husets öfra våning nedrifven och den nedra begagnad dels till landtränteri, dels till smedja för kyrkans behof och senast till kyrkans materialhus.

Låtom oss göra ett besök här år 1492.

Genom en låg ytterdörr instiga vi i en rymlig förstuga, hvars golf är belagdt med tegel. Härifrån leder en smal trappa upp till byggnadens öfra våning upptagande ett enda stort rum, till hvilket ljuset inströmmar genom fyra fönster.

Kring ett långt bord placeradt midt på golfvet sitta domkapitlets ledamöter samlade. I ena ändan af detsamma varsnas biskopen, Magnus III Nilsson Stjernkors till Särkilax. Därnäst i ordningen följa de 12 kanikerne eller capitulares, bland hvilka främst märkas domprosten, ärkediakonen, ärkepresbyteren och dekanen. Bland de öfriga ledamöterna återfinna vi våra vänner från Paris: Arvid Kurck och Johannes Olavi. Ännu må vi anteckna tvänne personer, hvilka tagit plats vid en af sidoväggarne, landtprosten Ericus Simoni och kyrkoherden i Somero Michaël. — — — —

Magnus Stjernkors öppnade sessionen med ett andragande, hvori han redogjorde för hufvudinhållet af de Statuta synodalia, hvilka på det kort förut sagda år afhållna synodalmötet i Åbo påbjudits.

Pastorerne, yttrade han, böra från predikstolen undervisa folket att i dödsfara hvem som hälst, äfven fader eller moder, kan döpa sitt nyfödda barn. Döpelseformeln är: jag döper dig i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn. Amen. Pastorerne i Norrfinlandia och Suderfinlandia böra hafva ny chrisma före Påskhögtiden [chrisma var en helig smörjelse, bestående af olja och balsam, hvarmed de, som döptes, smordes på hjässan], i Satakunda, det aflägsnare Nyland och Tavastland 15 dagar efter Påsk samt de öfrige före Bönsöndagen. Chrisma får endast med olja uppblandas. Vid åläggandet af botöfningar bör den största varsamhet iakttagas, så att de biktande väl underrättas om det straff, hvartill de genom hvarje dödssynd gjort sig skyldige; men själfva penitensen beror af biktfadrens pröfning och bör lämpas efter den biktandes beskaffenhet. Kvinnors bikt får icke höras i kammare eller slutna hus, ty under sken af dygd hafva laster ofta insmugit sig. Då ingenting hos människan är dyrbarare än den till Guds beläte skapade och af Kristus återlösta själen, så anbefalles pastorerne på det strängaste att med åsidosättande af annat utan minsta dröjsmål besöka äfven fattige sjuke, äfven med egen häst. Pastor må icke excommunicera någon af sina åhörare utan särskildt tillstånd af biskopen, domkapitlet eller sin landtprost. Pastor bör hafva upptecknade de fall, i hvilka det är honom tillåtet att utesluta någon från nattvarden vid Påsken, äfvenså bör han ega Canones poenitentiales, enligt hvilka han kan pålägga hälsosamma botöfningar. Ingen må uteslutas från nattvarden för världsliga förbindelser eller personliga skulder. På hvarje landskyrkas invigningsdag böra från predikstolen namnen på kyrkans välgörare uppräknas och dagen därefter högtidlig begångelse med mässa och vigilier för dem firas. Pastor eller Capellanus bör hvarje söndag från predikstolen på modersmålet uppläsa Fader vår, Ave Maria, tron samt biktformeln och åligger det honom att hafva dessa stycken på folkspråket skrifna, på det att han alltid må på samma sätt lära sina sockenboar och desse lättare lära sig dem. Åt biskop förbehålles uteslutande rättighet att aflösa hälgedomsrånare, äfvensom den, som burit händer på en präst. Präst må icke utan biskopens och domkapitlets tillåtelse begifva sig utom stiftet. Kyrkans dyrbarheter böra vara noggrant upptecknade, icke blott i en utan i olika böcker. Likaledes böra prästgårdens inventarier vara förtecknade, icke blott i kyrkans böcker, utan äfven i pastorns egna, för eldsvådas skull. Präst, som af sin företrädare icke mottagit fulla och oskadade inventarier, bör dock vid sin afgang lämna dem i fullgodt stånd. Pastor eller vikarie bör vårda sig om prästgårdens hus, hålla taken fria från takdropp, underhålla dörrar och lås samt icke betunga sina sockenboar med alla små förbättringar. Pastor bör gärda äng och åker samt gräfva brunnar. Försummar han detta, så bör han vid visitationerna strängt bestraffas, ersätta skadan samt icke hafva rättighet att göra testamente, innan denna försumlighet blifvit godtgjord.

Biskopen betonade härpå, att han uppgjort dessa stadgar för att så vidt möjligt afvända tidigare missbruk. Ty kyrkans värf är att införa skick och ordning i församlingarna, att motarbeta lastbart lefverne och lättsinniga handlingar. Dess egendom, som genom Gudi behagliga och varmhjärtade människors bistånd sammanförts och endast kunde anlitas till dess egen framgång och fäderneslandets bästa, måste ordentligt förvaltas.

Han vände sig nu till Ericus Simoni och sporde hvad denne hade att anföra.

Mäster Ericus uppsteg och meddelade, att han under sin senaste visitationsresa af socknemännen i Somero låtit sig berättas om en mängd grofva förseelser, hvartill socknens herde gjort sig skyldig. Han hade sedermera själf närmare undersökt förhållandet och funnit denne mot sitt bättre vetande hafva förbrutit sig mot sina medmänniskor och den heliga kyrkans bud och föreskrifter, för hvilket han ej kunde undgå näpst. Men då kyrkans stadgar intill nu varit något sväfvande och ej fullt tydligt framhållit hvad dess tjänares plikt och rätt är och hans högvördighet biskop Stjernkors' välvisa stadgar först senare utfärdats anhöll han, att högvördiga domkapitlet ville skonsamt döma dessa felsteg.

Förbrytelserna bestodo bl.a. däri, att kyrkoherden Michaël utan skäl uteslutit församlingsbor från nattvarden, att han dröjt att infinna sig hos sjuka, som därför dött utan nådemedlens bruk, att han låtit

en död person ligga obegraven o.s.v.

Biskopen vände sig nu till den anklagade och tillsporde honom angående orsaken till dessa förseelser.

Kyrkoherden Michaël hade intet annat att anföra till sitt försvar än att personerna i fråga bemött honom ogästvänligt under hans sockenresor och annars bevisat honom uppenbar ringaktning. Med gaf väl att han kunnat löna ondt med godt eller använda lindrigare medel mot sina ovänner, men betonade tillika, att ingen, ej ens kyrkans män, kan fritaga sig från syndens värde öfver människan.

Nu tillsades parterna att uttråda, hvarpå öfverläggningarna vidtogo. Under dessa lade samtliga domkapitlets medlemmar från den yngste till den äldste kaniken sitt ord i vågskålen för eller emot. Sedan domen formulerats, hvarvid såsom förmildrande omständigheter upptogos, att kyrkoherden Michaël städse dessförinnan uppfört sig redeligen och att hans förseelser denna gång främst borde tillskrivas hämdlusta, hvarför dock en hvar, mest en prästman, bör akta sig och bedja om Guds kraftiga bistånd att kunna undgå slikt, inkallades de nämnda personerna åter och kyrkoherden Michaël fälades mildt nog endast till penningböter.

På landsbygden utöfvades domsrätten eljes i biskopens frånvara af de nämnda s.k. landtprostarne, som förde ordet vid prostetingen. Kyrkoherden Michaëls förbrytelser mot ordning och skick måste dock ansetts af något svårare art, eftersom de framdragits ända till själfva domkapitlets och biskopens bepröfvande.

* * * * *

Det var dock ej ensamt kyrkan och dess väl hvilka stodo dess män nära om hjärtat, äfven världsliga saker och ting och främst de politiska hvälfningarna, hvilka tidt och ofta uppdöko, bidrogo att på detta håll framalstra handlingskraft och väcka fosterlandskänslorna till lif. Och detta länder dessa vår kyrkas män till dess större heder, då förhållandena på andra sidan Bottenhafvet gingo i en konträrt motsatt riktning. Sålunda kunna vi här i förbigående omnämna, att medan våra prästers ämbetsbröder i Sverige mer och mer anslöto sig till danskarnes intriger och sålunda motarbetade fosterlandsvännernes goda afsikter, biskoparne på Kuustö slott underhöllo en truppstyrka till eget försvar samt därjämte sände både till de ryska och danska krigen soldater och vapen samt ej sällan bisprungo svenska regeringen med penningelån.

Låtom oss åter öfvervara en session i domkapitlet någon månad efter nyss skildrade tilldragelse där. Biskop Magnus' anlete är i dag mulnare än vanligt och äfven ur de andras min, spel framskymtar bitterhet ja t.o.m. vrede.

Hans högvördighet har skildrat den hotande situation, inför hvilken landet otvifvelaktigt stod, han har i stora drag gifvit en bild af den söndring, som rådde i nordens inre och yttre split nedref hvad under århundraden med svett och möda uppbygts. Han har framhållit riksföreståndaren Sten Stures ädla afsikter, men tillika de svårigheter denne hade att kämpa med, omgifven som han var af hycklande och upptågslystne ränksmidare.

Biskopen har så öfvergått till fredsunderhandlingarne mellan Sveriges och Rysslands regeringar. Angående en varaktig freds avslutande sade han sig dock hysa föga hopp. Denna sin åsikt hade han också framhållit i ett bref till Sten Sture, däri han bland annat ifrågasatte, huruvida det ens vore skäl att i Ryssland söka utvärka en bestående sådan. Redan förut hade man nämligen förgäfvos gjort försök i detta syfte, hvarför det kunde synas mera ändamålsenligt att nöja sig med ett stillestånd. En fred sluten t.o.m. blott för en tid af tio år skall icke hållas, ty så framt storfursten af Moskva ser sig i tillfälle att angripa oss, skall han göra det. De fordringar Ivan III därjämte uppstälde voro så stora, att det syntes omöjligt att bringa någon öfverenskommelse till stånd. Det vore därför att befara att striden ånyo måste upptagas, hvarför man borde på alt sätt anstränga sig, för att till dess vara beredd till motvärn.

Biskopen hemstälde därför nu till domkapitlet huruvida ej nya underhandlingar med Svärdsbröderne i Liffland, med hvilka naturliga bundsförvandter Sverige, såsom tidigare nämnts, ej mer stod på sin manliga vänskapliga fot, borde inledas. Förslaget godkändes enstämmigt af de församlade och särskildt lade Arvid Kurck och Johannes Olavi de varmaste fosterländska åsikter i dagen, åsikter, hvilka, såsom vi skola finna, ännu mera i framtiden, då nämnda personer själfva fingo kyrkans roder i sina händer utgjorde oförgätliga bevis på handlingskraft och ett ädelt tänkesätt. Vi anföra blott hvad den sist nämde år 1504 midt under stridens brand skref till Svante Sture: "Gud vet att detta landet står vedermöda före och örlig både af kristne och okristne fiender, så att det icke kan blifva vid sig, utan Gud allsmäktig och de helige Sveriges patroner ville det desto bättre beskärma och Eders herradöme med makt, folk och goda råd. Huru sådana fördärf, som nu tillstunda, måtte afvärjas, där vele vi hjälpa till efter vår yttersta makt och förmåga."

Resultatet blef, att man utsåg tvänne medlemmar af domkapitlet: Erik Ragvaldson och Henrik Venne, hvilka tillika med tvänne frälsemän Knut Posse och Magnus Johansson skulle söka undfå Svärdsbrödernes hjälp mot den ifrån öster hotande faran.

XVI.

Otto Rud brandskatter Åbo stad och Nådendals kloster.

Angreppen österifrån, hvilka medfört många blodiga offer och spridt oro och armod i nordens bygder, hvarför detta krig också fått det betecknande namnet: stora ryska kriget, hade nu upphört. Men den välbehöfliga hvila, hvarefter vårt land suckat, unnades detsamma ej. Fiendtliga skaror från motsatt håll började här utföra dater, knappast mindre rofgiriga, mindre blodiga. Under alt detta hade Sten Sture aflidit och Svante Sture efter honom utsetts till riksföreståndare.

* * * * *

Det är den 2 augusti 1509 på kvällen. Lifvet i gamla Aurastaden går sin sedvanliga gång. Vespersången från S:t Henriks dom på vänstra åstranden ljuder högtidlig. Borgaren står vid ingången till sin butik med mössan i handen och sedan sången tystnat bommar han varligt till ytterdörrarna och går till de sina att njuta af hvilan efter dagens värf. Kvinnorna påskynda sina kvällssysslor, lystna också de att få njuta af sömnens famntag. Luckorna slutas för husens fönster. Snart råder nattlig stillhet öfveralt, tystnad och liksom frånvara af alt lif. Dock, lifvet har ej helt dött bort, från ett och annat fönster glimmar ännu en sömnig talgdank och bakom detsamma varsnas ett nedhukadt hufvud forska bland folianter eller ser man pennan trött glida öfver det ojämna pappersbladet. Från ett gatuhörn höres någon gång ett högljudt skrål eller en disharmonisk sång — det är någon slottsknekt, som gör sin myndighet gällande gent emot de hatade tyske krämarene, eller besättningen från handelsskutorna, som af glädje öfver ett godt kap blickat för djupt i glaset.

Men äfven skrålet bortdör så småningom. Ljusen släckas öfveralt. Tornuret, som förkunnar tidens flykt, stör ensamt tystnaden.

Då, liksom gynnad af den lätta nattvinden, styr en fiendtlig flotta upp för Auras böljor. Den har undgått väktarene på Åbohus. Tyst och ostörd skrider den förbi de inslumrade besättningarne å de tyska handelsfartygen. Nu har den nått sitt mål och lagt till vid åstranden. Flottans anförare Otto Rud ger order att landsätta trupperna och skådespelet tager sin början.

Redan står en af de närmast belägna byggnaderna i ljusan låga, antänd från alla sidor af de hämdgiriga danska krigarne. Halfkväfda af röken och yrvakna af fasa rusa husets olyckliga bebyggare genom lågorna eller kasta de sig handlost ut genom fönstren, men mottogas där ute af halfvilda horder, som antingen spetsa dem eller slå dem till döds. Och till jämmerropen sälla sig de blodtörstiges vilda härskri, trumpeters ljud och trummors larm. Förskräkta eller nyfikna rusa stadens innevånare ut från sina bostäder. Ett gräsligt drama möter dem. Män, kvinnor och barn flyende undan förföljarene; andra dignande till marken, öfverväldigade af blodförlust. Hugg och slag måttas häjdlöst mot en hvar, som vågar ställa sig till motvärn. Där faller en moder med händerna krampaktigt famlande efter sitt i en dansk knekts armar gråtande barn, här glider ett redan knappast hörbart ave öfver en kyrkans tjänares bleka läppar. Men de vilda skarorna bry sig ej om att lyssna till böner. Efter ett väl måttadt hugg hemfaller denne åt en obeveklig död. Många af stadens magistratspersoner, köpmän och andra nedgöras utan hänsyn till stånd, ålder eller kön eller bortsläpas såsom fångar ned till fartygen. Det ena huset efter det andra förvandlas till rykande ruiner, sedan de utplundrats på det bästa de äga. Tusenden fly ut från staden utan att kunna rädda annat än sina lif, mången lämnande t.o.m. sina anhöriga antingen i det gapande eldhafvet eller till ett byte åt fiendens blodtörst.

Nu synes danskarnes vilda framfart stillas för ett ögonblick. Man har gjort rent hus och har intet vidare att frukta. Genom hopar af lik och spillror tåga skarorna fram till stadens Stortorg, där de kring en lifligt flammande stockeld låta det skummande vinet och ölet från de kringliggande butikerna sig väl smaka. På lifsförnödenheter lida de ej håller brist. De äro ensamma herrar i alla visthus och källare och försumma ingalunda tillfället att smörja kräset. Och trötta efter nattens strapatser och orgier söka de sig till hvila i de angränsande husen, sedan talrika utposter och väktare sändts till olika delar af staden för att vaka öfver, att deras planer ej blefvo i förtid afbrutna.

Den redan högt på himlen stående morgonsolen öfverraskade de vilda sällarne, där de med välbehag sträkte ut sig på sina mjuka bäddar, en välfägnad, som ej på länge stått dem till buds. Med vresighet och trots efterkommo de omsider de trumpetsignaler, hvilka utifrån kallade dem till uppbrott, till nya äfventyr, nya illbragder.

Snart var krigarenes brokiga följe åter uppståldt på torget och Otto Rud gaf nu sin rövvarhord order att tåga af till domkyrkan, där det rikaste bytet helt säkert väntade den.

Framkomna hit begynte de vilda sällarne oförtöfvadt förstörelsevärket. Kyrkogårdens träportar nedbrötos inom kort och öfver kullar och grafstenar rusade man rofgirigt fram till kyrkdörrarne. Här mötte dem ett kraftigare motstånd, hvarför de nödgades gripa till storm för att få dörrarne att remna i sina fogningar. Inkomna i själfva domen, hvars högtidliga frid de ej drogo i betänkande att oskära genom svordomar, skrål och härskri, genomletade de alla vinklar och vrår. De inträngde i kapellen och plundrade dem på deras dyrbarheter. De nedstego i grafhvalfven och togo från de döda hvad som var af värde. I sakristian gjordes dock det bästa bytet.

Bland skatter, som Otto Rud och hans följe beröfvade det åldriga templet, må anföras: den med ädelstenar rikt prydda biskopsmitran, biskopsstafven, en mängd kalkar af guld och silfver, rökelsekar, hälgonbilder, relikier och kyrkoskrudar samt de värdefullaste böcker och manuskript. Hvad som ej kunde medtagas slogs till spillror eller förbigicks föraktfullt.

* * * * *

Från Åbo föra vi läsaren på en tripp till det närbelägna birgittinerklostret i Nådendal, som nu utgjorde det närmaste målet för Otto Ruds och hans krigares blodtörst.

Några klämtslag tillkännagifva att middagsmässan slutats och nunnorna med abbedissan samt munkarne med generalkonfessorn i spetsen vandra par om par bort till sina refektorier, där middagsmåltiden väntar.

Måltiden, uppdukad på ett långt bord midt på golfvet, tager under dödstygnad sin början och sedan man gripit sig an med anrättningarna börjar en af systrarna upprabbla en mängd latinska glosor, hvarmed hon fortfar under hela måltiden. Läsningen afstannar blott på ett tekken af abbedissan, hvarvid systrarna höja sina händer och trenne gånger framsäga sitt Ave Maria.

På liknande sätt aflöper måltiden jämväl i munkarnes refektorium.

I förbigående nämna vi, att måltiderna öfvervakades i de manligas refektorium af generalkonfessorn och i de kvinnligas af abbedissan eller i hennes ställe af en aktad och ärevördig klostersyster, kallad priorissan.

Man har redan uppstigit för att tyst, med blicken sänkt mot jorden begifva sig till sina celler, då i ett nu en af klostertjänarene andlöst intrusar och tillkännagifver, att en båt med flere ända till tänderna beväpnade krigare just nu landstigit nedanför klostrets murar. Denna underrättelse åstadkommer en viss oro i sinnena och de fromma bröderne och systrarna störas i sin taktfasta gång, men en vink af abbedissan och generalkonfessorn inför åter ordning och skick i lederna och med sviktande knän ilar den kunskapande tjänaren tillbaka ned på sin post vid klosterporten.

Han har knapt anländt hit innan några högljudda slag med portklappen och några barskt uttalade befallningar om inträde bringa reglarne att falla.

Den bäfvande klosterbrodern står nu ansikte mot ansikte med Otto Rud och tio à tolf af hans kraftfullaste kämpar.

— Är detta ett munk- eller nunnekloster, tillspörjer han den mörke skepnaden, som ifrigt korsar sig.

— Bådadera, ers nåd, genmäler munken med skälfvande röst.

— Under hvems öfverinseende står detta kloster?

— Under moderklostrets i Vadstena i Sverige.

— Godt, och klostret skall vara det rikaste här i landet?

— Ja, ers nåd, det har omfattats med stor tillgifvenhet; men lagens skydd har också städse erbjudits här en hvar, som där ute råkat ut för en syndfall världs många faror och ondsintas, lättsinnigas frestelser.

Han gjorde åter korstecknet.

— Håll in med ditt ifriga pladder, svartkåpa. Hvar har du skattkammaren?

Otto Rud såg med ett illistigt grin på läpparne huru det sviktade i den lissmande munkens knän.

— Guds moder skydde mig. Jag är en ringa tjänare. Jag kan ej besvara eder fråga.

— Bekänn, eller måste vi anlita våld. Ser du desse män äro ej vana att lekas med.

Han pekade härvid på de bakom stående krigarene, hvilkas ögon tyktes skjuta blixtar.

— Alla hälgon bevare mig för ers nåds vrede, jag talar sanning, genmälte han något modigare. Men på en vink af den obeveklige danske sjöhjälten att gripa till stormning ändrade han ton och utbrast:

— Ers nåd värdes vända sig till dem, som öfver detta heliga hus väldet hafva.

— Du vill altså, usling, att vi skola göra en omväg upp till Vadstena, för att I under tiden måtten få tillfälle att fly undan med alla rikedomar. Nej, tack, så enfaldige äro vi ändå inte.

— Ers nåd, jag har ännu aldrig farit fram med svek. Det var en orättvis beskyllning. Jag åsyftade blott, att I hos abbedissan eller generalkonfeseorn anhållan om bättre besked än hvad jag kan lämna.

— Så visa oss till dem då och stå ej här och förhala tiden.

— De träffas i sakristian, till hvilken dörren där borta leder.

Han pekade på en järnbeslagen dörr af manshöjd, hvilken befann sig i den framför klosterkyrkans högkor uppförda utbyggnaden. Efter ett slag på dörren öppnades den af abbedissan, som därpå högtidlig och med värdig hållning drog sig några steg tillbaka inåt det halft skumma, stora rummet.

Generalkonfessorn, som sysslade borta vid ett af fönstren, vände sig vid bullret af de inträdande om och gaf på ett ingalunda mindre ögonskenligt sätt sin värdighet tillkänna.

— I min konungs namn, började Otto Rud utan att blifva tillfrågad, fordrar jag, att I genast till oss, hans utsände, öfverlämnen all öfverflödig lyx och rikedom I här hafven eller ock en därefter lämpad brandskatt. Gören I ej detta, hafva vi af honom makt och myndighet att med våld kräfva ut hvad ej i godo lämnas.

Abbedissans anlete antog en alt bistrare uppsyn och med armarna korslagda öfver bröstet genmälte hon:

— Och detta dristen I uttala i ett heligt rum som detta. Hälgonen vare eder själs salighet nådig! Hvem är denne eder konung, att han dristar föra detta själfviska språk? Vi veta väl att nordens långa tider oroats af fienders ofog och onda stämplingar, men att en kristen man låter dylika ord gå öfver sina tjänares läppar, det hafva vi till denna stund ej erfarit.

— Jag känner edra och edra prästers stora ord och försök att slingra er undan, men denna gång skall du högvördiga häxmästarinna ej träffa ditt mål. Vet, att min flotta ligger ett stycke här utanför. Den rymmer alla klostrets skatter mer än väl, om ock bytet i Åbo var godt, och er själf och alla edra nunnor och munkar med.

— Och du tror att jag ej kan nedkalla Guds eviga straffdom öfver den, som hädar honom och hans heliga.

— Jag ger edra glosor hin, antingen betalen I brandskatten eller befaller jag oförtöfvadt mitt folk att anlita våld.

Abbedissan och generalkonfessorn, på en hemlighetsfull åtbörd af henne, försvunno nu genom en löndörr lämnande de förbluffade krigarene åt sitt öde.

— Fördömda trollpacka, röt Otto Rud och rusade mot den dörr, som stängde den hemliga utgången, hafva de ej öfverlistat oss och gjort oss till sina fångar.

Han gjorde nämligen några fåfänga försök att komma ut denna väg och gripa flyktingarne, men förgäfves.

— Sprången ytterdörrarna, röt han åt de nära nog handfallna krigarne. Men deras ansatser, så eftertryckliga de än voro, förblefvo resultatlösa.

Ett svall af svordomar gick öfver en hvars läppar, då från ett angränsande rum en kraftfull, entonig sång framkallade deras uppmärksamhet.

— Död och pina, framhväste en af det danska följet, de uslingarna sjunga redan hälgonens lof öfver att hafva lyckats fånga oss i fällan.

— Det skola de ej ha gjort förgäfves, dånade Otto Rud. Jag skall nog ännu lära de skenheliga odjuren dansa.

Härvid gjorde han en häftig ansats på den till högkoret förande dörren, hvilken han först nu upptäckte, och ropade:

— Fram med skatten eller sticka vi hela härligheten i brand. Rädde sig därpå den som rädda kan.

Sången fortfor oafbrutet. Man tyktes ej vilja låta störa sig af de öfverretade vilda sällarnes skrål och svordomar.

I detsamma öppnades löndörren åter och abbedissan och generalkonfessorn inträdde åtföljda af tvänne munkar, hvilka buro ett stort, järnbeslaget skrin.

— Edert heliga nit börjar gå för långt, yttrade Otto Rud vresigt till de inträdande.

— Käre vänner, förfren eder ej. Vi skola söka göra hvad på oss ankommer.

— I hafven velat hafva oss till edra fångar. Veten I hvad det vill säga att utan orsak instänga danske män inom lås och bom.

— I boren veta, att klostrets dörrar alltid äro lykta och att blott vi kunna lösa deras fjättrar.

— Må så vara. Men så haden I åtminstone kunnat befria oss från det öronpinande skrålet där inne. Vi äro vana vid helt annan musik.

Abbedissan knäpte sina händer och frammumlade en bön. Hon hade samlat systrarna och bröderna där för att omstända krigarenes onda sinnen. Hon fann nu, att deras hjärtan ännu voro för stenhårda för att uppmjukas.

— Gif oss nu hvad oss bör tillkomma, påskyndade Otto Rud. Vi hafva ännu mycket på annat håll att uträtta.

— Nå väl, må ske, genmälte abbedissan, och huru stor skall brandskatten vara?

— 25 mark i penningar.

— Gif dem detta och rädda klostret från vanära, yttrade hon vändande sig till sin ämbetsbroder. Och du heliga Birgitta, förlåt din svaga tjänarinna denna synden. Jag gör detta för ditt heliga namns skull, för den sak hvarför vi uppoffrat alt kärt och dyrbart på jorden för att här i ensamheten i frid med dig och alla heliga försaka och strida mot synden och köttet. Bönhör din svaga tjänarinna. Amen.

Veni sancte spiritus, bifogade den till högkoret förlagda kören, som tydligt uppfattat de högt, uttalade orden.

De danske krigarene stodo som på nålar. Men då det klingande myntet hamnat hos dem fingo de snart en gladare uppsyn, och sedan de lämnat klosterportarne bakom sig och stigit ned i de vid stranden nedanför förtöjda båtarne, lekte dem intet annat i hågen än nya rof, nya illbragder.

Utöfver hvad vi nyss ordat om lifvet i Nådendals kloster må vi i detta sammanhang ännu några korta meddelanden lämna.

Klostrets främste upphofsman var biskop Magnus II Olofsson Tavast, som 1412-1450 innehade biskopsstolen. Detsamma styrdes af en abbedissa, vanligen tillhörande någon af landets aristokratiska familjer. Den främste bland munkarne var generalkonfessorn. Bland öfriga tjänstemän omnämnes den s.k. sysslomannen, som hade uppsikten öfver klostrets gods och tjänare och ombesörjde dess förvaltningsangelägenheter. Han inspekterade klostergodsen, förde jordebok öfver dem, aflade räkenskap inför abbedissan och vakade öfver, att klostrets underhafvande fullgjorde sina skyldigheter. Föreståndaren för klostergården kallades gårdsmästare.

Förbindelsen mellan detta kloster och moderklostret i Vadstena var liflig och i alla viktigare frågor inhämtades dess råd och anvisningar. Moderklostret tillsatte abbedissan och generalkonfessorn, dock sedan det inhämtat munkarnes och nunnornas i Nådendal uttalande därom.

Angående klosterbefolkningens antal i Nådendal under klostrets välmaktsdagar har man ej fullt noggrann kännedom. Men att flere af dess invånare tillhört landets adliga ätter, såsom Fincke, Bitz, Fleming, Kurck m.fl. inhämtas af ännu till hands varande gåfvobref.

Enligt ordensregeln borde ett Birgittinerkloster bestå af 60 nunnor, 13 präster, 4 diakoner och 8 lekbröder. Föga troligt är att Nådendals kloster någonsin varit i stånd att uppfylla dessa föreskrifter, men så mycket vet man likväl, att pesten år 1508 här bortryckte 35 personer af bägge konventen, utan att klostret likväl gick under, hvaraf kan slutas, att dess bebyggares antal måste varit betydande.

Klostertukten var sträng, lifvet inom dess murar enformigt och fullt af försakelser. Särskildt gälde detta nunnorna, hvilka till antal öfverstego munkarne. Nunnorna skulle enligt moderklostrets föreskrifter med största omsorg akta sig för ett opassande och anstötligt uppförande. I kyrkan skulle de hålla ögonen sänkta mot jorden och vända sina hjärtan till Gud samt undvika att från de platser, dem anvisats därstädes, blicka ned till den öfriga församlingen. Fyra gånger årligen egnades döde bröder och systrar en hyllningsgård genom vakande och böner. Detta skedde jämväl, då någon broder eller syster aflidit.

Klostret omfattades med varm tillgifvenhet af allmänheten. Gods, penningar och ägodelar strömmade till detsamma från alla håll. Äfven konungarne och riksföreståndarene visade klostret sin välvilja genom skänker och gunstbevisningar. Men redan i början af 16:de århundradet började detsamma märkbart aftyna. Gåfvorna glesnade mer och mer och obetydligheten af de köp, klostret efter denna tid afslutat, häntyder på ansenligt förminskade tillgångar. Då slutligen 1508 års pest nådde äfven dess invånare förmådde detsamma efter denna svåra hemsökelse ej mera repa sig, utan förföll synbarligen så småningom. Sålunda hade dess anseende och inflytande redan betydligt aftagit innan Vesterås recess 1527 gjorde ett slut på alt kloster väsende i Sverige och Finland.

* * * * *

Från Nådendal begåfvo danskarne sig dels till svenska kusten, dels till Hangöudd, därifrån de hotade Åbo med ny hemsökelse, i händelse de ej erhöilo 12,000 mark i brandskatt. Af biskop Johannes Olavi, som tagit sin tillflykt till det starkt befästade Kuustö slott fordrade de en lika stor penningesumma i lösen för biskopsskruden. De försvarsåtgärder, hvilka genast träffades på finska sidan gjorde dock dessa hotelser om intet och längre fram på hösten afseglade den danska flottan till Gottland.

I hvad mån Arvid Kurck personligen led af Åbo stads plundring är obekant. Sannolikt var han en bland dem, hvilka genom flykten undsluppo fiendens blodtörst och härjningsbegär.

XVII.

Arvid Kurck blir biskop. — Kristian tyrann.

Den 10 juni 1510 mottog domkapitlet i Åbo det oväntade och sorgliga budskapet, att biskop Johannes Olavi föregående dag plötsligt aflidit å Kuustö slott. Under en måltid hade han fått en matbit i lufstrupen och dött i följd af kväfning. Underrättelsen härom väkte allmänt deltagande, ty den hädangångnes nitiska värksamhet och fosterländska sinnelag voro vida kända. Domkapitlet, som från Johannes död till hans efterträdares utnämning höll sina sessioner å Kuustö, sammanträdde omedelbart till val af ny biskop, för att förekomma både den världsliga makten och påfven, af hvilka den sist nämde mången gång egenmäktigt inskridit vid valet af nordens biskopar.

Sedan domprosten Henrik Venne och ärkedjåknen, magister Paul Scheel, hvilka i andlig värdighet stodo närmast, förbigåtts dels emedan de redan voro något ålderstigna, dels emedan de saknade nog mäktiga relationer, utsåg domkapitlet Arvid Kurck till Johannes Olavi efterträdare i ämbetet.

Arvid Kurck uppfylde nämligen, såsom vi jämväl tidigare erfarit, alla de anspråk man kunde ställa på kyrkans främste man i landet. Han vägrade väl först att mottaga den honom erbjudna värdigheten, inseende det ansvar han genom dess antagande nödgades pålägga sig och det ofta brydsamma läge, under rådande stormiga tider måste vänta honom på denna post. Men på de öfriges böner lät han sitt motstånd omsider vika, hvarpå en skrifvelse uppsattes till ärkebiskopen i Upsala med underrättelse om valets utgång. Därjämte anhölls om dennes medvärkan till den påfliga sanktionens erhållande.

En ifrig förespråkare fick nu Arvid Kurck i Svante Sture, som i den nyvalde såg en trogen och för de fosterländska sträfvandena pålitlig bundsförvandt, hvarför han ock genom svenska sändebudet i Rom påskyndade den slutliga stadfästelsen. De utfästa rundliga penningegåfvorna, hvilka vid dylika tillfällen utöfvade det värksamaste inflytandet, bidrogo helt visst också nu till sakens snabba och lyckliga utgång. I följd af kyrkans brydsamma läge måste Arvid Kurck dock uppskjuta sin invigning i ämbetet till

den 4 okt. 1511, då den högtidliga akten ägde rum i Strängnäs.

Angående den finska kyrkans utblottade tillstånd lämnas oss många talande bevis i de bref, Arvid Kurck aflät till riksföreståndaren. Biskopen skrifver därom bl.a.: "Sorgliga äro de förhållanden hvaren finska kyrkan för närvarande befinner sig. Den högtidlighet och ståt, hon måst förena med sin värksamhet för att invärka höjande och väckande på mängdens slumrande känslor och ligkiltighet för något högre och ädlare, ha så uttömt hennes krafter, att om ej gynnsammare tider stunda mycken kraft och ihärdighet kräfvdes för att ställa alt till rätta igen. Och det ser ej ut som den närmaste tiden i detta hänseende kunde öppna några ljusare utsikter, ty förhållandena äro vill jag tro sådana, att landets försvarskrafter måste så vidt möjligt stärkas och i detta afseende kan ej häller kyrkan stå ligkiltig. Fosterlandets försvar är ju alla gode mäns gemensamma angelägenhet. Jag har därför ock genom besparingar och de yttersta ansträngningar sett mig i stånd att till den finska skärgårdens skydd utrusta några fartyg, om örlig och hårda dagar åter stunda, därifrån Gud oss förhjulpe. För fortsatta utrustningar af folk och fartyg samt för proviantering af fästningarne nödgas jag med Ers nådes välvilliga gunst och nåd jämväl afhålla mig från herremötet samt uppskjuta med min invigning till det mig genom medmänniskors välvilja och Guds rika nåd anförtrodde biskopsämbetet, sedan jag tillika hugnats med befrielse från den kostbara resan till Rom."

Svante Sture afled redan den 2 januari 1512. Hans bortgång gaf väl upphof till nya förvecklingar, utmärkta genom sin stormiga karaktär, men efter en rad af blodsutgjutelser, nederlag och segrar frigjordes nordens likväl från de band, hvilka unionspolitikens bemödanden att vinna fastare mark under fötterna och fosterlandsvännernes energiska om ock ofta fåfänga motansträngningar pålagt densamma.

Kort efter Svante Stures död valde riksrådet vid ett möte i Arboga en af unionspartiets anhängare Erik Trolle till rikets höfding. Men Sten Sture d.y. bemäktigade sig snart de flesta slott och mottog trohetsförsäkningar af hela allmogen, så att han den 23 juli 1512 kunde hyllas som riksföreståndare.

1513 öppnades nya fredsunderhandlingar med Ryssland, hvilka, trots intriger från Danmark, äfven utföllo lyckligt.

Kung Hans dog sist sagda år och efterträddes af sin son Kristian II. Dennes första mål blef att kufva Sverige.

Innan vi emellertid gå att skildra de strider och förvecklingar Kristian Tyranns regering framkallade i nordens och under hvilka biskop Kurck nära nog städse iakttog en honom värdig och ädel hållning, afbryta vi här för ett ögonblick den historiska tråden för att skildra andra, fredligare värf.

XVIII.

Syskonen sammanträffa.

Det är en kall vintermorgon 1513. Snö har under natten fallit i mängd. Vägarna ligga igenyrda af höga drifvor och barrträden på ömse sidor om den smala skogsstigen blotta sparsamt sin gröna skrud mellan det hvita höljet, som likt lenaste bomull lagrat sig på deras grenar. Men skyarna där uppe skingras så småningom och månen träder majestätisk fram för att förhårliga stillheten rundtomkring. Snart synes alt som öfversålladt af de klaraste diamanter och en sakta nordan, som far fram genom den vidsträkt skogen, smeker de vägfarandes anleten. Men vinterkylan, som nyss förekommit helt mild och uppiggande, blir i en hast bitande, och med försiktighet svepa de i släden sittande omkring sig fallarna, hvilka nyss legat vårdslöst hopade nere vid fötterna. De ett stycke efter biskopen och hans körsvens följande ryttarne börja också huttra af kölden och gång på gång sporra de sina hästar för att genom lifligare rörelser öka kroppsvärmen.

Arvid Kurcks känsliga sinne hade rönt lifligt intryck af den fridfulla stämningen där ute i den tidiga morgonstunden, och de minnen, som voro fästade vid det hem, mot hvilket han nu sträfvade, framkallade hos honom tankar, hvilka, trots många, många år flytt, se'n han sist gästade detsamma, bragte hans hjärta att skälfva af fasa och bitterhet. Det var Laukko gård, hans barndomshem och de nya förhållandena där han nu ville bese och en gång bevittna. Och den längtan, som trots alla vedervärdigheter dref honom dit, ökades desto mer ju närmare han kom målet för densamma.

Skogen började nu så småningom glesna och snart såg man insjöns vida, snöhöljda isfält utbreda sig för den framåtsträfvande lilla skaran. Det började också redan ljusna och månen sjönk långsamt ned

bakom skogstopparne.

Efter ungefär en half timmes jämt traf kunde Arvid Kurck tydligt skönja konturerna af ett två våningshus, som helt bjärt stack af mot den enformiga hvita omgifningen. Röken, som i sirliga ringar hvirflade upp ur dess skorstenar, gaf vid handen, att man redan långt för detta där skakat sömnen ur sina armar och gått till dagens sysselsättningar.

Klockan kunde vara vidpass nio på f.m., då man gjorde sitt intåg å Laukko gård.

Uppmärksamgjorda af hästarnes tramp rusade några af gårdens väpnare nyfikna ut ur knektstugan, ty ehuru vana vid främmande besök här kom detta dock något oväntadt denna tid af dygnet.

Det behöfdes blott några flyktiga ögonkast på den ur slädens baksäte uppstigande reslige mannen, för att han genast af dessa skulle blifva igenkänd såsom en kär och saknad gäst å stället. Många af Klas Kurcks män voro nämligen ännu i lifvet och hade troget stannat kvar på den post, de under en följd af år, mången ända från sin ungdom, beklädt.

Men vi låta gårdsfogden och hans män taga hand om biskopens följe och ledsaga honom in i det hem, hvars nuvarande lycka och frid bilda en så bjärt kontrast mot de fasansfulla skådespel, här tidigare utspelats.

Arvid Kurcks besök i fädernebygden, hvilken han ej återsett se'n han såsom barn sprang omkring här, gladde främst hans syster Elin. Ty de band, hvilka ända från deras spädaste barndom enat syskonen, hade ej ens den långa skilsmässan kunnat rubba. Men också hennes make, den mäktige lagmannen i Österbotten och Satakunta Knut Erikson, såg i den anlände anförvandten en man, hvars både framstående plats inom samhället och hjärtevinnande sätt ovillkorligen måste egnas all den aktning och välvilja det stod i hans makt att kunna lägga fram i dagen.

Rörande var syskonens möte. Med utbredda armar ilade Elin mot sin broder redan ute i förstugan, sedan hon dock först rätt kunnat fatta, att hon verkligt hade honom i sin närhet. Längre stodo de slutna i en innerlig omfamning, då hennes man ändtligen fann sig föranlåten att bedja den käre gästen stiga in och hålla till godo med hvad hans hus förmådde prestera.

Sedan ett kraftfullt handslag växlats mellan svågern och Kurck nedkallat Guds välsignelse öfver det hem, hvars trösklar han nyss beträddt, egnade han sig helt och hållet åt den husliga samlefnaden här och åt hågkomsten om flydda tider.

Och glädjen och det fridfulla, stilla hemlifvet gjorde, att han helt glömde bort alla de många bekymmer, som legat honom om hjärtat, att han som ett barn jublade med de unga plantor, hvilka varmt omhuldade af en öm moder och omtänksam fader uppväxte här.

Knut Erikson och Elin Kurck ägde i sitt äktenskap redan trenne barn, sonen Johan och döttrarna Birgitta och Kristina. Af dessa hade dock Birgitta lämnat hemmet för att egna sig åt det värf, hvartill hon redan vid födelsen utkorats. Hon inträdde nämligen tidigt såsom nunna i Nådendals kloster.

Hennes sällsporda begåfning lofvade henne en lysande framtid på detta fält och härtill skulle ogensägligen i ej ringa grad jämväl bidraga en fast energi och en tadelfri vandel samt det anseende det Kurckska namnet förskaffat sig både här och långt utom Finlands gränser. Vi återfinna också år 1567 Birgitta Kurck såsom föreståndarinna för det kloster, inom hvars murar hon under enträgen andakt och hängifven sin föresats sett sin ungdoms fägring vissna bort. Hon afled år 1577 såsom dess sista abbedissa.

* * * * *

— Lyckan har varit vår gäst alt sedan vi satte bo här, yttrade Elin med glädje strålande uppsyn under ett samtal till brodern.

— Det är en stor gåfva ofvanifrån, den man ej gärna ville förlora, men som dock så ofta beröfvas oss antingen genom egen obetänksamhet eller andras illvilja, genmälte han med vemod.

— Käre Arvid, jag har så mången, mången gång tänkt på dig och de svåra plikter din ansvarsfulla post af dig fordrar, och i mina böner har jag städse anropat den högste, att han måtte bistå dig och förlåna dig kraft att med framgång kunna uppfylla de förhoppningar man hyser till dig.

— Jag tackar dig för din orubbliga kärlek och försäkrar som en ringa återtjänst, att ditt väl icke mindre varmt legat mig om hjärtat. Men fullt lycklig har jag ej ens i medgångens rikaste ögonblick kunnat skatta mig. Och vet du hvarför? Jo, det framfarna gömmer så mycket, mycket bittert, som vi borde återgålda.

— Ja vår faders blodsdåd kunna ej nog dyrt betalas. Medan jag gick med vårt första barn blefvo tankarna på de kräckscener vår barndom bevittnat mig mången gång öfvermäktiga och jag förföll i ett svårmod, som ej kunde undgå min mans uppmärksamhet. Jag viste att detta bedröfvade honom, desto mera som han anade anledningen därtill. En dag, då vi sutto slutna till hvarandra och han försökte måla framtiden ljus och löftesrik, beslöt jag för honom yppa det, jag länge nog gått och rufvat på. "Dyre vän", sade jag, "om vi skulle bestämma vår förstfödda till en medlare mellan oss och den allmakt, hvars vrede hvilat tungt öfver dessa bygder." Han hlickade förfärad ned på mig och genmälte: "Ofverväg noga med dig själf om vi hafva denna beslutanderätt öfver ett väsen med förnuft och fri vilja." Jag gjorde så, men ju mer jag rådgjorde med mig själf dess naturligare, Gudi och hälgonen mera tacknämligt fann jag det vara, att detta barn påtog sig klosterlifvets band. Min plan vann slutligen också min makes samtycke och vår förstfödda fick i dopet namnet Birgitta.

Redan från sin spädaste barndom var hon ett allvarligt och tänkande barn och den uppfostran jag egnade henne syntes mer och mer göra henne mogen till det värf hon sedan efter egen önskan påtagit sig. Säg mig har jag handlat orätt?

— Ett lif i from andakt, i umgängelse med den helige ande och trons martyrer kan ej skattas nog högt, svarade Kurck undvikande för att ej genom långa utläggningar angående sina åsikter i detta hänseende grumla den älskade systemens ädla afsikter och ingjuta hos henne tvifvel rörande det mer eller mindre berättigade i den plan, som för henne mognat till en lefnadsuppgift. De villfarelser klostren trots sin i många afseenden äfven fruktbringande värksamhet slöto inom sina murar samt det intrång dess bebyggare sökte göra på kyrkans lagliga gebit voro honom nogsam bekanta.

Detta deras samtal, som uteslutande rörde sig kring minnena från barndomshemmet eller lifvet i det nya hem brodern nu gästade, fortsattes sedan timmar igenom utan att någondera, införlifvade som de voro, varnade tidens flykt. Mörkret hade länge sedan fallit på och månen kastade sitt trolska sken genom de färgade små fönsterrutorna in det rum, där de tagit plats. Omsider kom hon dock att tänka på de husliga plikter hon ännu hade ouppfyllda för dagen och dessa tvungo henne nu att slita sig från den omfamning, de tillgifna, varmhjärtade syskonen egnade hvarandra såsom ett tyst tecken på bestående vänskap.

XIX.

Kyrklig ståt.

Om biskop Kurcks värksamhet såsom kyrkans föreståndare äro de underrättelser, hvilka gått till vår tid, ganska tunnsådda. Så mycket är likväl bekant, att han med nit och allvar sörjde för folkets upplysning och sedliga förkofran. Hans täta och ofta långvariga visitationsresor utgöra äfven de en bekräftelse härpå.

Men trots katolicismens ihärdiga sträfvan att fortplanta kristlig tro och kristlig sed hos befolkningen vidlådde densamma dock brister, hvilka i en snar framtid blefvo orsaken till dess undergång i Norden. Såsom ett exempel på dessa brister må här nedan lämnas en bild af den yttre ståt och prakt, det ofta toma sken, hvarmed den katolska kyrkan sökte imponera på mängden.

År 1339-1365 hade på Åbo biskopsstol suttit en from och nitisk man vid namn Hemming. Han var en storhet i sin samtids ögon, men ännu mera förhärligades han i legenden för efterkommande släkten. Vi erinra exempelvis om Messenii ord i mindre Rimkrönikan:

"Han var Gudfruktig och fast vis,
För sin helighets skull bär pris,
Hon båtade honom så stort
Att han många under har gjort."

År 1495 anföres, att Gud genom Hemming i Åbo värkat många tecken och under, att dylika undervärk genom honom där skett alt sedan år 1416 samt att man därför vore betänkt uppå att med första hos påfven anhålla om hans kanonisation eller åtmistone skrinläggning. Dåvarande domprosten i Linköping, Hemming Gadd, Sten Sture den äldres ombud i Rom och påflig kammarherre, fick i följd häraf i uppdrag att till påfven framföra och hos honom bedrifva detta ärende. Han lyckades äfven år 1499 att af Alexander VI erhålla tillstånd att från grafven upptaga biskop Hemmings ben och med tillbörliga högtidligheter och vanliga ceremonier flytta dem till en upphöjdare och ärofullare plats i Åbo domkyrka

för att där med vederbörlig vördnad hedras, "intill dess vi kunne komma till själfva kanonisationens högtidlighet, som vi hafva i sinnet." Rikets oroliga tillstånd vållade likväl att biskop Hemmings nu beviljade skrinläggning försiggick först år 1514.

Det blef sålunda biskop Arvid Kurck förunnadt att fira denna högtidliga fest.

Redan långt innan den betydelsefulla dagen ingått rådde liflig värksamhet på Auras stränder. Höga och låga, rika och fattiga ville på ett eller annat sätt deltaga i den "heliga" handlingen i hopp, "att hvar och en, som hedrar den helge Herren Hemming här i världen, honom hedrar han åter utan tvekan i himmelriket."

Alla hus i staden pryddes med blomsterkransar och löfkvistar. Portarne till de högst uppsattes bostäder voro formligen omhöljda af gröna guirlander och blommor i alla färger och mellan dessa framskyntade adliga sköldemärken och förlänade färgrikedomen en än större prakt.

I domkyrkan och dess närmaste omgifning voro fliten och ifvern likväl störst, ty här skulle de mest omfattande anordningarne ombesörjas.

Mellan pelarne uppfördes en 4 alnar hög och 30 alnar lång estrad, hvarpå byggdes ett altare. Ofvanför estraden upphängdes 100 lampor och på densamma placerades så många vaxljus den möjligen kunde rymma. Vid foten af hvarje pelare ombragtes fat, i hvilka rökelse och myrrha skulle afbrännas. Midt i kyrkan upphängdes riksföreståndarens, ärkebiskopens och biskop Hemmings på båda sidor målade vapensköldar. Hvarje pelare pryddes därjämte med Hemmings bild och vapensköld, hvilka omgäfvos med talrika vaxljus. Blomsterguirlander fästes i midten af hvalfvet och midten af hvarje pelare och mellan dess placerades mindre vapensköldar och dekorationer. Kyrkogården och dess portar smyckades lika rikligt, och det hela tedde sålunda ett i allo högtidligt och prunkande utseende.

Den nyss omnämnda estraden eller parken som den kallades fick beträdas endast af biskoparne, riksföreståndaren, rådsherrarne och ridderskapets samt prästerskapets förnämste representanter.

Till högtidligheten anlände äfven från Sverige flere af dess främste män, bland hvilka må nämnas ärkebiskopen i Upsala Jakob Ulfsson och biskop Matthias Byning från Strengnäs.

Deltagarne från eget land voro ännu talrikare och i spetsen för dessa förmärktes naturligtvis biskop Arvid Kurck.

Angående själfva högtidligheten, hvarunder den tidigare omnämnda ståten ytterligare förhöjdes genom det formliga ljushaf hvari domkyrkan badade och genom den vällukt, som strömmade ut öfveralt från rökelsefaten, lämnas följande närmare detaljer:

Sedan de heliga relikerna blifvit upptagna och inlagda i ett förgylt skrin, på alla sidor prydt med biskop Hemmings vapen, anställes, under det heliga sånger afsjüngos, med skrinet en procession ifrån högkoret omkring kyrkan, hvarefter skrinet fördes in uppå parken. Riksföreståndaren och "ed öfversta" buro härunder skrinet och hvar och en, som deltog i processionen, brinnande vaxljus. Då skrinet blifvit nedlagdt på altaret uppstämde ärkebiskopen: "Veni Sancte Spiritus", därefter afsjüngos Litanian och Kyrie Eleeson samt slutligen sjöng ärkebiskopen ensam: "In sancto hoc negotio hujus beati patris, beati Hemmingi, nos non contingat errare" och kören svarade: "Te rogamus, andi nos." Därefter fördes skrinet i procession omkring kyrkogården och sedan åter in på parken.

Nu begynte mässan och medan introitus sjöngs bars skrinet upp på högaltaret eller till ett annat ställe, dit folket bäst kunde komma för "att offra, kyssas och göra sin gudlighet."

Af riksföreståndaren och biskoparne offrades härunder ett förgylt och ett försilfradt bröd, en förgylt och en försilfradt fjärding mjöd eller vin, hvilket offer tillföll de tjänstgörande prästerna. De officierande prästerna skulle vid detta tillfälle ej erhålla något annat offer. Men, heter det dock, om likväl någon af dem som bära brödet eller fjärdingarne vill lägga 50 eller 60 gyllen på altaret, "ther varder ingen vredher om."

Efter offrens slut hölls ett latinskt tal på "parken" och äfven på kyrkogården predikades om den helige Hemming.

Nu förrättade ärkebiskopen den heliga handlingen och då denna begynte skedde undervärk i domkyrkan. Eld lopp från hvalfvet till "parken" och åter från denna till hvalfvet; lefvande dufvor flögo hit och dit, med hvar sin eld; från hvalfvet nedsväfvade oblater och stycken af oblater och ibland dem blå, bruna, gröna, gula och hvita blomblad; lefvande fåglar, såsom dufvor, hjärpar, steglitsor, sparfvar och andra små fåglar foro hit och dit i kyrkan; bällar af linblår, fyllda med krut, antändes, nedkastades och deras sken liknade ljungeldars.

Sedan den heliga handlingen försiggått och mässan ändats upplästes välsignelsen och bönera. Festen avslutades med högtidliga måltider och gästbud, hvarvid biskop Hemmings lefverne och undervärk förelästes och dyrbar rökelse brändes.

Skrinläggningen, hvilken vanligen föregick kanonisationen, var mindre kostsam än den sist nämnda och omfattade färre ceremonier. Den som skulle förklaras salig (beatus) måste hafva varit död åtminstone i 50 år, hafva fört ett särdeles heligt lefverne och efter sin död gjort undervärk. Kanonisationen eller upptagandet i förteckningen (canon) öfver hälgonen försiggick under de kostsammaste högtidligheter och medförde den högsta utmärkelse. Till den kanoniserades ära kunde kyrkor byggas, altaren resas, fester firas, hans relikier kunde kringföras i processioner och han själf offentligen åkallas.

Den åt biskop Hemming utlofvade kanonisationen gick aldrig i värkställighet, ty genom reformationens insteg i nordn skingrades, innan denna ceremoni ägt rum, det mörker, katolicismen spridt öfver land och folk.

XX.

Kristian II vinner styret i nordn.

År 1515 återvände Erik Trolles son, Gustaf Erikson Trolle, från Rom till Sverige, där han utsetts till ärkebiskop. Genom detta val väktes de gamla tvisterna åter till lif. Trolle vägrade att erkänna Sten Sture d.y. såsom riksföreståndare och belägrades därför af denne på sitt slott Stäket. Samtidigt sökte jämväl kung Kristian II fullfölja sina planer på Sveriges underkufvande. År 1517 kom han ärkebiskopen till hjälp, men blef slagen och kunde ej hindra Stäkets fall och Trolles afsättning, hvarom beslut fattats på riksdagen i Arboga den 25 nov. nyss nämnda år, där också Arvid Kurck med sin röst understödde Sten Sture. Nu vände sig kung Kristian med sin flotta till Finland och härjade längs Ålands och fastlandets kuster. År 1518 gjorde han ett nytt angrepp mot Sverige, men rönt nu lika liten framgång som förra gången. Vredgad häröfver sökte han hämden på annan väg. Han anropade påfvens bistånd och utvärkade, att denne förklarade Sten Sture i bann och belade Sverige med interdikt, d.v.s. förbjöd fullgörandet af alla kyrkliga ceremonier och fromma förrättningar. Ett nytt anfall i januari 1520 slutade för Kristian lyckligare. Riksföreståndaren blef nämligen nu af en dansk här slagen i Västergötland å sjön Åsunden i närheten af Bogesund. Sten Sture sårades härvid och afled på återvägen genom mellersta Sverige den 3 febr. samma år.

Danskarnes seger var nu afgjord och å rådsötet i Upsala d. 2 mars erkände riksrådet i folkets namn Kristian II såsom konung.

Den enda som ännu förblef det fosterländska partiet trogen var Sten Stures ädla och oförskräkta enka Kristina Gyllenstjerna, som förde befålet å Stockholms slott. Men också hon nödgades snart vika för öfvermakten, likväl först sedan hon utvärkat försäkran om tillgift för flere af hennes aflidne makes trognaste anhängare. Bland dessa märka vi i Finland: Arvid Kurck, Tönne Erikson Tott, Åke Göranson Tott och Nils Eskilson Banér.

Den 10 juni 1520 ingick från den nyvalde konungen till riksråden och andra i Finland bosatte bref med befallning att med det allra första infinna sig i Stockholm, så framt de ville sörja för sitt eget, den heliga kyrkans och menige mans i riket framtida väl och bestånd. Denna befallning efterkoms likväl ej, ty man anade hvad afsikten med den samma var, en aning, som också snart skulle så grymt besannas.

XXI.

Fosterlandsvän och fosterlandsfiende. — Arvid Kurck vacklar. — Gamla vänner mötas.

— Godkväll, frände! Hvad ser du så jämmerligt andäktigt ut?

— Tiderna, vi lefva i, äro ej just så glada håller, genmålte den tilltalade, medan han höll in årarna.

Aftonen var mild och lugn. Ej en våg krusade den vida fjärden, i hvafs famn skog och stränder speglade sin saftiga sommarskrud.

De båda männen fortsatte härpå sida vid sida under ett lifligt samspråk rodden. Den vida vattenspegeln smalnade mer och mer af och inom kort styrde de in i ett långsträkt sund, på ömse sidor omgifvet af dunkla skogar och ängsmarker.

Plötsligt höll den ene af de samtalande åter in årarna och yttrade:

— Hör du sången där borta. Hans högvördighet gör det storståtligt för sig, medan andra fattigstackare få knoga och arbeta för brödfödan eller ock svälta ihjäl.

— Jag vet ej annat än att han fullgör sin plikt, som en ärans man och kyrkans föreståndare bör göra det.

— Jo, jag tackar. Att genom uppenbart trots draga kung Kristians vrede ned öfver oskyldiga landsmän, det kallar du att fullgöra sin plikt. Och att sedan låta sjunga fromma sånger för att få oss att tro honom vara en uppriktig Guds man, det tycker du bevisar hans varma nit för kyrkans och folkets sak. Men att han låter sina väpnare stinga ihjäl oskyldiga människor, som anropa hans bistånd, hvad kallar du då det?

— Det kallar jag lögnaktigt förtal.

— Jaså, du tror kanske att jag ej känner till huru biskopens folk stack ihjäl Hans Erikson, för att han dristade sig söka upprättelse mot Sturens orättvisa fogdar.

— Men du glömmet att tillägga, huru väpnaren Månson flydde undan Gud vete hvart för att undgå sin herres straffdom och huru han förgäfves efterspanades både när och fjärran.

— Och sände han ej skepp och soldater till Sverige för att motarbeta konungens afsikter?

— Det hade han rätt till och därmed fullgjorde han sin plikt som en ärlig och god finsk man tillkommer.

— Är det då rätt att sätta sig mot sin öfverhet?

— Kung Kristian är ingen laglig styresman öfver Sverige och oss. Han har med våld inträngt hit och med blod och ränker gått fram öfver fredliga bygder.

— Akta ditt hufvud! Om dylikt talesätt komme till hans öron, kunde det gå dig illa.

— Det betydde så litet. Mången högre uppsatt och värksammare man än jag har redan träffats af hans blodsdömar.

— Det där vill jag i min tur kalla nedrigt förtal. Har han ej lofvat oss lugn och frid efter de många år af oro, som rådt i bygderna.

— Idel fagert tal för att locka oss i fällan. Du tyckes ej känna till Stockholms blodbad och mordet å de finske adelsmän, hvilka han dock tidigare lofvat huld och hägn för deras ärliga och modiga uppträdande för fosterlandets väl.

— Om han gjort dem ett hufvud kortare, hvilket jag betvivlar, så hafva de väl fört dylika ord på läpparne som du och deras straff varit väl förtjänt.

— Så pratar du som ingenting hört om alla dessa gräsligheter. Men att på en enda dag strax efter sin kröning låta halshugga nittioen af Sveriges förnämsta och ädlaste män, förutom personer af menigheten och borgerskapet, och att kort därpå låta samma gräsliga dåd öfvergå riksrådet Åke Göranson Tott på Tavastehus slott och några veckor därpå Nils Eskilson Banér på Raseborg det kallar jag att rasa värre än ett vilddjur.

— Men den där uslingen där uppe på slottet invid oss sitter trygg och lefver Herrans glada dagar. Skulle alt det där vara sant, som du nu kört i halsen på mig, borde väl kungens straffdom främst drabbat honom.

— Du är, hör jag, en nedrig skurk, som bär fiendtliga anslag mot fosterlandet i ditt bröst. Gjorde jag rätt skulle jag stöta ned dig eller kalla hans högvördighets män att stänga in dig i det mörkaste nästet där uppe, tils ditt uppbrusande lynne lagt sig.

— Gör som du vill. Jag är ej den ende, som längtar efter ett annat regemente än det vi hittills varit nära att digna under. Fienden har mer än en gång bränt upp mitt hus och alt det lilla jag haft och

endast genom flykten har jag räddat lifvet. Nu kommer en ny härskare och lofvar oss hägn och lugn efter alla dessa vedermödor, och honom kallar du ett vilddjur.

— Och hvilka fiender hafva då gjort dig alt detta? Jo just desamma, hos hvilka du nu vill söka skydd. Jag har nyss ännu kallat dig frände. Nu ser jag i dig en fosterlandsförrädare.

— Och jag har härintills trott mig i dig möta en vän och medhjälpare vid förbättrandet af vår ställning. Nu finner jag dig vara en nedrig pultron.

— Lycka till på den hala stig du beträddt, yttrade härvid den förre. Da har väl ingalunda häller hört huru det gått med Hemming Gadd, den listige ormen, som först tjänade fosterlandet och sedan började gå i den danske konungens ledband. Hans hufvud föll invid Banérs å Raseborg.

Den tilltalade låtsade ej höra hans sista ord. I djupet af sitt hjärta misstrodde han sin forne vän. Den, som en gång bär avfog sköld mot sin laglige konung, kan också uppfinna hvilka historier som hälst för att föra sina fiender bakom ljuset.

Men då den senare sett sin motståndare försvinna bakom närmaste udde, sjönk han ned på knä i sin båt och bad alla osynliga goda makter gifva honom kraft att kunna fullgöra sina plikter mot fosterlandet samt fortgå på den väg, den ädle, varmhjärtade Arvid Kurck stakat ut för honom och hans medbröder.

Och långt ännu sedan han hunnit hemmets strand kunde han ur den i skymningen redan inbäddade borgen midtemot uppfånga tonerna af en andaktsfull sång, som steg mot osynliga rymder och hembar honom lof, som ensam kan leda människolifvets öden genom alla vedervärdigheter.

* * * * *

Vi finna biskop Kurck en tidig höstmorgon sittande tankfull i sitt arbetsrum, en stor, ljus sal, sträckande sig genom en del af fasadbyggnaden af Kuustö slott och på båda långväggarna försedd med tvänne fönster. Från sitt skrifbord, som står under ett af de södra fönstren, kan han blicka långt ut öfver angränsande holmar, skär och vatten, hvilkas stormupprörda vågor slå oroligt mot strandhällarne. Södra borggården ligger öde och tom, endast i sydvästra utkikstornet kan biskopen skönja vaktens enformiga vandring af och till eller någon gång se denne stanna och späja omkring sig, för att efterforska om något ovanligare förmärktes inom synhåll.

Han har suttit en lång stund med hufvudet stödt mot vänstra handen och armbågen hvilande på det massiva ekbordet. Hans blick är därunder liksom fastnaglad vid det pappersblad, på hvilket han nyss nedskrifvit några rader. Ju längre han blickar på detsamma dess mulnare blir hans uppsyn, den höga, ljusa pannan klär sig i veck och pennan i hans högra hand glider omedvetet ned på bordet.

Så rusar han upp liksom störd af något obehagligt i sin närhet och börjar mäta det hårda stengolfvet med långsamma och taktfasta steg:

— Jag har städse afskytt hyckleriet som en pestsmitta och nu nödgas jag själf till egen fördel anlita denna utväg för att rädda mitt hufvud undan bödelsyxan? Nej, det är ej endast *mitt* lif som står i fara, Finland, åtminstone de rättänkande af dess söner och döttrar, blickar upp till mig som dess värn mot den törstige blodhundens raseri. Har jag då rätt att hyckla för mitt lands välfärd? Jag är en svag dödlig, som ej kan utransaka dina vägar, du evige där uppe, men jag vet att du straffar menedaren och ditt straff går ifrån släkte till släkte. Och du har ju lärt oss att löna ondt med godt. Rättvise Gud styrk din svage tjänare i hans brydsamma läge! Men du har ju äfven sagt, att missdådaren skall befordras till vederbörlig näpst. Jag vet, att du kan göra honom oskadlig, men du vill ingen syndares död. Han tog sig för pannan och stannade midt på golfvet liksom för att samla sina tankar. Därpå fortsatte han mekaniskt:

— Men är det då hyckleri att jag lofvar honom trohet och lydnad, efter han en gång erkänts såsom konung öfver Svea rike och detta land, som ju är en del af moderlandet? Jo, det är ett brott så till vida, att hvarje fosterlandsvän borde resa sig mot tyrannens våldsbragder. Men är det ett brott att låtsas trohet, tils tidsförhållandena ingifva hopp om en utväg till ljusare framtidsutsikter? Mitt samvete säger att jag får använda hvilka medel som hälst för att värna mig mot vilddjurets öfverfall, för att kufva dess blodtörst, för att krossa dess raseri. Och i denna förtröstan, för fosterlandets välfärd, för uppoffringen om så skall ske af min egen välfärd, jag den ringaste af dess söner, skall jag fullfölja min föresats under liflig åkallan af din nåd och förlåtelse och alla saligas förböner.

Han trädde åter till sitt arbetsbord och slog sig ned vid detsamma. Pennan flög öfver pappret och inom kort hade han afslutat brevet med orden:

"Vi försäkre eder trohet och lofva att med yttersta makt och förmåga stå eder till tjänst med folk, skepp och värjor, så snart oss därom tillsagt blifver. Eders nåds ödmjuka kapellan Arvid, med samma

nåd biskop i Åbo."

Sedan brevet förseglats och allt sålunda var redo kände biskopen liksom en tyngd lyftad från sitt hjärta och hängaf sig så åt andra, mindre brydsamma betraktelser.

Han hade just stannat vid ett af de fönster, från hvilka han kunde öfverblicka den nedanför liggande norra borggården med de densamma begränsande västra och östra flyglarna, hvilka inrymde slottets värkstäder och förrådsrum och där en liflig värksamhet rådde, då en af hans svenner inträdde och tillkännagaf, att en främmande person önskade aflägga hos honom ett besök.

— Låt honom stiga in, svarade biskopen vänligt.

Kort därpå inträdde en kortväxt, muskulöst bygd man, hvars brunstekta kinder och rättframma uppträdande tillkännagafvo en allmogeskeppares.

Han dröjde en stund vid dörren, men efter en blick på det vänliga anlete, som längre inåt rummet fixerade honom, fann han sig snart och yttrade:

— Ers högvördighet har låtit kalla på mig i och för en beskickning till Stockholm.

— Ja väl, genmälte Kurck. Jag har ett brådskande bref till kunglig majestätet, och detta tarvar icke blott skyndsamt, utan ock en säker frambringare.

— Ni kan lita på mig. Och det gläder mig desto mer att få göra ers nåd en ringa tjänst.

Biskopen blickade förvånad upp till främlingen. Han bad denne emellertid taga plats å en af de väggfasta bänkar, hvilka funnos anbragta i fönstersmygarne.

En stunds tystnad uppstod.

— Ers högvördighet torde ej känna igen mig. Nej, nej, det är ock så många år sedan vi senast sågo hvarandra och då var ni ännu blott ett barn. Men jag igenkänner edert vänliga och ädla anlete om ock många tiotal år ligga bakom oss, och edra ögons varma blick kan aldrig förfela sin värkan.

Arvid Kurck dröjde en stund fundersam.

— Ni var väl ej en bland den tyske köpmannen Marves sjöbussar, som förde mig öfver till Tyskland?

— Nej, så långt hafva mina resor ännu ej sträkt sig. Men jag har varit lycklig att tillbringa många år af min ungdom i ert grannskap.

Då främlingen förmärkte att biskopen förgäfves sökte tyda hans gåtfulla ord yttrade han omsider mera oförbehållsamt:

— Kanske ni i er barndom hört omtalas en fiskare Niilonen, som på er faders gård tjänade ut ända till sin död? Kanske ni tillika minnes att han hade tvänne barn, af hvilka det äldre, sonen Penttu, mången gång lekt med eder? Kanske ni också hört omtalas er faders och jungfru Kirstis hårdhet mot oss, då far dött och vi stodo blottställda på allt?

— Och hvarför spor ni mig om allt detta?

— Därför att jag städse älskat och högaktat er och jämväl er syster, därför, att jag med intresse följt alla edra förehafvanden. Ty ni må veta det först som sist, att just jag är samme Penttu Niilonen, som en gång biltog lämnade er faders gård och drog ut i vida världen, förföljd af illvilliga människors ränker.

Arvid Kurck stod som fastnaglad och sökte efter ord. Efter en stund sansade han sig dock och yttrade:

— Och trots allt det onda, som vederfarits er i mitt fädernehem, är ni likväl villig att göra mig denna stora tjänst.

— Har jag ej redan sagt er, att ni städse bevisat mig endast välvilja, att ni ej kunnat rå för de andras onda stämplingar. För resten var ni ju då ännu blott ett barn.

Rörd rakte biskopen honom sin hand och bad honom taga plats bredvid sig. Och därpå förtäljde Penttu för honom sin skiftesrika lefnadssaga med alla de vedermodor han fått utstå, innan han lyckats vinna fast mark under fötterna. Sen dess hade han lefvat lycklig och nu var han en välbärgad man med ett ganska nätt hemman, som han erhållit genom sin hustru. Han egnade sig tillika också åt sjölifvet, ty vågornas lek, hvaraf han redan som barn njutit på fiskefärderna tillsammans med far och mor, kunde han aldrig förgäta.

Sedan samtalet slutförts lämnade biskopen sin gäst för en stund allena och begaf sig in i ett angränsande rum. Efter en kort bortavara återkom han med en silfverked i handen.

— Denna ked gifver jag dig som en gengäld för din trofasthet mot din otacksamme herres son och som ett minne af vår barndom. Då du i en framtid kanske ej mera återser mig, ty Gud allena vet hvad morgondagen under dessa oroliga tider bär i sitt sköte, skänk mig då vid anblicken af denna ringa tingest en vänlig hågkomst och var förvissad, att den gifvits dig af en man, som ej velat annat än fosterlandets och hela dess folks sanna väl.

Rörd hängde han keden på den häpne mannens hals och gick därpå fram till sitt skrifbord, därifrån han tog det nyss slutna brefvet.

— Här. Tag detta och haf det fram till konungen. Det är af vikt att du gör det ju förr dess bättre. Och jag litar på, att du utför detta uppdrag efter bästa förmåga.

Niilonen lofvade fullgöra alt så vidt det i hans förmåga stod; ej häller tvekade han, om det så påfordrades, att därvid vedervåga sitt ringa lif. Och sedan han haft förmånen att än en gång få trycka den gode biskopens hand begaf han sig i väg.

Länge stod Kurck kvar vid fönstret och blickade efter den bortseglande, en kär om ock på samma gång bitter reminiscens från flydda dagar, då fröjden visst mången gång grumlades af motgångar och vedervärdigheter, hvilkas minne ingen tid mera kunde utplåna, men då han dock utan bekymmer kunde blicka den kommande dagen an och ostörd staka ut den väg, vid hvars slutmål han kanske snart nog stod.

XXII.

Arvid Kurcks fosterländska sinnelag. — En afton på Kuustö slott.

Arvid Kurcks fosterländska sinnelag och den hängifvenhet hvarmed han omfattade arbetet för nordens befrielse ur det danska ok, hvarunder det nu slafvade, tvang honom, såsom vi nyss sett, att för sakens framgång t.o.m. vika en hårsman från den rättrådiga väg, han städse i öfrigt beträdde. Att också kung Kristian ägde föga tilltro till Kurcks försäkringar om trohet och lydnad finner man af samtida handlingar; men han fruktade tillika smått den ansedde mannen och ville därför undvika öppen brytning med honom. Likväl hyste den förre hoppet att genom hot kunna invärka på honom, såsom vi t.ex. finna af ett bref af den 20 november 1521, då Gustaf Vasa redan höjt frihetsfanan i bygderna på båda sidor om Bottenhafvet. Konungen skrifver däri bl.a. följande: "Vi agte straxt med det allra törsta att gifva oss dit in i riket med ett mäktigt tal krigsfolk till häst och fot, alle vare vänner och trogne undersåtare till glädje och undsättning och därjämte tillbörligen näpsa och straffa alla, som sig emot oss uppsätta och ej vilja akta ära, ed, redlighet, eller vilja veta deras eget och deras barns och barnabarns bästa, välfärd och bestånd."

Då brefvet kom Arvid Kurck tillhanda befann sig denne redan i öppen strid med kung Kristian och lifligt värksam för framgången af den sak, hvarför Gustaf Vasa kämpade.

Gustaf Vasas fosterländska sträfvanden kröntes också efter många motigheter och umbäranden med framgång. Den 24 augusti 1521 utropades han å ett möte i Vadstena till riksföreståndare och kort därpå började han äfven egna vårt land en tanke på dess befrielse ur danskarnes förtryck. En tidigare beskickning till Åland misslyckades väl, motarbetad af Severin Norrbys öfverlägsna skaror, men icke desto mindre afsändes i september samma år en annan krigshär till fastlandet under befäl af Nils Arvidson. I mängd skyndade de mot det danska väldet afvogt sinnade finnarne till dennes bistånd, så att han redan i november trodde sig stark nog att angripa Åbo slott, som jämte Stockholm och Kalmar ansågs för en af rikets tre hufvudfästningar.

Höfvidsman på Äbohus var denna tid junker Thomas Wolff, vanligen känd under namnet "junkre Thomas" och liksom kung Kristian en grym och roflysten man, som gärna valde hvilka medel som hälst för genomdrifvandet af sina planer.

* * * * *

Vi föra läsaren åter på ett besök till de katolska biskoparnes stamsäte, Kuustö fasta slott.

Det är en sen vinterafton. Vi kunna nämna den så, enär snö under dagens lopp fallit i betydlig mängd, om ock hafvets vågor ännu fria från isens fjättrar vräka sig tungt mot stränder och klipphällar.

Lif och rörelse råder å slottet och genom fönstren i andra våningen strömmar ljusskenet rikligt ut på den enformiga, i drifvans hvita skrud inbäddade omgifningen.

En talrik skara af Arvid Kurcks anhöriga och jämväl andra af landets mest framstående personer anträffa vi samlade i slottets salar, och trots de mörka moln, hvilka mer och mer skockas vid synranden, har man för stunden låtit alla dystra tankar vika för att njuta af glädjens flyktiga ögonblick.

Arvid Kurck deltar med lif och lust i de andras oskyldiga nöjen och förtäljer för dem månget gladt minne från sina resor och sin vistelse i den franska världsstaden. Hans syster Elin känner sig åter glad och lycklig att se de dystra dragen fly från broderns ädla, höga panna, och med barnsligt deltagande blickar hennes nyss med Arvid Erikson Stålmarm förmälda dotter Kerstin upp till morbroders vänliga och vinnande anlete. Systersonen Johan deltar väl ock i den allmänna glädjen, men hans blickar kunna dock ej skiljas från den unga och blomstrande Elin Grabbe, och tid efter annan ser man de unga tu draga sig undan till något af sidorummen för att anförtro hvarandra meddelanden uteslutande afsedda för dem själfva. Den enda, som minst synes egna de andras glädje sin uppmärksamhet, är den redan i lifvets strid mognade hjälten Nils Grabbe, Elins fader. Fåordig, stundom liksom glömsk af alt omkring sig spatserar han ensam för sig själf och stannar ofta långa stunder i någon aflägsen fönstersmyg, från hvilken han späjar dit ut i nattmörkret.

Sällskapet har just slagit sig ned vid det rikligt försedda kvällsvarsbordet, för hvars utrustande biskopens köksmästare uppbjudit all sin förmåga, då en man från den utanför posterade livvakten hastigt inträder och anmäler en hög gästs besök.

Biskop Kurck ger de andra tecken att ej låta sig störa däraf och drar sig undan i sitt arbetsrum, dit den främmande inom kort inträder.

— Frid med Er vördade kyrkofurste. Min herres riksföreståndaren Gustaf Vasas välbevågna tack och hälsning bringar jag Er för alt hvad I utfört till fäderneslandes väl.

— Min herre, jag igenkänner i Er den tappre och välaktade Nils Arvidson. Mottagen min hand till en hjärtlig välkomsthälsning af den finska kyrkans ringe tjänare och försäkran om hägn och frid i den boning, hvars trösklar I nyss beträdt.

Arvid Kurck bjöd sin gäst hedersplatsen vid sin sida och snart utspann sig mellan de två ett samtal, hvarunder förvecklingarna i norden dryftades. I lifliga färger skildrade krigsmannen Gustaf Vasas öden och det varma nit han, oakadt hotande faror omgäfvu honom, ådagalagt för Sveriges befrielse ur långvarigt främmande förtryck. Med ljusnande anlete åhörde biskopen hans hänförande skildring. Ehuru han kände till hufvuddragen förut kom genom densamma dock så mycket nytt fram i dagen, som bragte hans hjärta att slå högre och ingöt hos honom känslor af oförställd högaktning för den man, hvars sträfvanden äfven han redan länge i djupet af sitt hjärta understödt och gillat.

Så öfvergick samtalet småningom på det som närmast utgjorde anledningen till Nils Arvidsons besök å Kuustö slott. Den i hast utrustade flotta, hvars befäl han fått sig anförtrodt, saknade väl ej det nödvändigaste, men var dock i alla afseenden för svag att mäta sig med junker Thomas väl befästade slott.

Arvid Kurck lofvade nu som städse att lämna alt det bistånd han blott kunde åstadkomma, hvilket löfte han också oförtöfvadt synes uppfylli, då han från sin arsenalkammare å Kuustö tillsände den svenska flottan bössor (kanoner), lod och krut samt därjämte utbeordrade till härens undsättning krigsvane officerare och hofmän (ryttare) af sin egen livvakt.

Medan samtalet pågick hade Nils Grabbe inträdt och sällande sig till de först nämde utgjorde han snart själen i den lilla kretsen.

XXIII.

List och blodsdåd.

Nils Arvidsons afsikt att intaga Åbo slott ville ej lyckas. Detta berodde främst därpå, att hans trupper

ej befunnos i det skick, att de kunde mäta sig med besättningen på Åbo slott. Och ehuru den från Kuustö erhållna handräckningen lämnade intet öfrigt att önska, bestod den öfriga delen af Nils Arvidsons styrka för det mesta af illa utrustade och oöfvade finska bönder, hvilka föga kunde uträtta mot slottets väl öfvade legotrupper. Afven slottet själf hade namn om sig att vara starkt befästadt. Dess fasta torn och gråstensbyggnader, den på högra sidan löpande höga muren med en tredubbel vall och två djupa grafvar kunde trotsa vida öfverlägsnare skaror än dem den svensk-finska hären bjöd på.

Redan hade flere utfall från slottet ägt rum, hvilka samtliga medfört talrika förluster för de belägrande. Vid ett dylikt kort före jul 1521 tillfångatogs ett antal svenska och finska officerare, bland dessa äfven Nils Arvidsons broder Bengt. Stor nedstämning väkte detta nederlag bland de kvarblefve, ty intet tvifvel kunde råda angående de fångnes öde, då ju junker Thomas Wolffs grymhet och blodtörst voro vida bekanta. Följande morgon fingo de allierade svenskarne och finnarne jämväl bevittna en fasansfull scen, då man nämligen midt för deras åsyn upphängde de nyss tillfångatagna på yttre sidan af slottsmuren. Men blodsdåden slutade ej härmed. På Kristian tyranns befallning halshöggos i januari följande år af slottets fångar riksråden Tönne Erikson Tott och Henrik Stenson Renhufvud äfvensom junker Thomas egen skrivvare Måns. Trots all tillgifvenhet till sin danske herre fick den sist nämde dela de andres öde blott och bart därför, att han var född svensk. Erik Fleming var den ende, som lyckades undgå bilan.

* * * * *

Midvinierskymningen faller alt tätare på Auras stränder; dagens strid och kif tystna bort så småningom. Äfven på Åbohus har man dragit sig inom slottets murar och endast några svaga ljusglimtar gifva nu mera vid handen, att alla där ej ännu uppsökt natthvilan. Från midten af norra flygelns andra våning faller dock ljuset intensivare ned på den ensliga, snöbetäckta borggården och ljudet af en enformig mässä tränger fram dit. Uppe i tornlanterninerna fortsätta nattvakterne sin taktfasta gång och gnola då och på någon hemlandsmelodi för att lifva den långa vakan.

Plötsligt sågs en mörk skepnad lämna östra tornet, varsamt smyga sig längs norra flygelns och försvinna i den under västra tornet befintliga krutkällaren. Framkommen till dess dörr trefvade han sig genom kolmörkret nedför de trappsteg, som förde till källarens ingång.

— Sten, hviskade han sakta, men dock tillräckligt hårdt, för att hans ord kunde uppfångas af den tilltalade.

— Nådig herre, jag är här. Erik Fleming tog ännu några famlande steg och satte sig ned på det fuktiga golfvet vid Stens sida.

— Ni har en hemlighet att anförtro mig, var det ej så ni hviskade i förbifarten i dag på borggården.

— Ja, viktiga saker förestå här på slottet. Vill du våga lif och lem, om det gäller, för en rättvis sak?

— Till er tjänst. Sten Månson har ännu ej ryggat tillbaka, vore det ock för själfväste f—n.

— Du hör dödsmissan där uppe i munkkyrkan. Vet du hvem domen gäller?

— Ja, därom tror jag ingen i hela slottet är okunnig. Den fördömde blodhunden här har nog låtit budkafveln om morgondagens arbete gå från man till man, och I blifven väl ock då som de andra ett hufvud kortare.

— Nej, ser du Sten, det är just det jag ej ämnar gå in på och därför har jag kommit hit till dig för att be dig bistå mig att utföra min plan.

— Och I tron värkligen, att den listige djäfvulen låter fånga sig. Nej därtill är han för klok.

— Jo, han skall låta fånga sig och hade jag kommit på den tanken förut sutte både Tönne Erikson Totts, Henrik Stenson Renhufvuds och skrivvare Måns hufvud säkra.

Den gamle svenske krigsbussen skakade betänksamt på hufvudet, men syntes dock villig att efterkomma sin högt värderade herres lifliga åstundan.

Erik Eleming fortsatte:

— Jag ämnar af junker Thomas utvärka mig tillstånd att anföra ett utfall, hvars följder du sedan får erfara. Sten vill du nu göra mig en tjänst?

— Jag har ju redan sagt er, att ni trygt kan lita på mig.

— Men hör du, det uppdrag jag lämnar dig skall fullgöras redan denna natt.

— Lika godt först som sist, genmålte Sten.

— Du skall smyga dig öfver till Nils Arvidson och underrätta honom om min plan. Jag ärnar nämligen så snart vi kommit utanför slottets muror öfvergå till de belägrande och tillfoga danskarne en ringa återtjänst för deras frikostiga våldsbragder mot oss.

— Det var då ett klokt påhitt af er, men —

— Inga men, du har förbundit dig att bistå mig och därpå litar jag. Ty en redlig svensk man kan ej svika sitt löfte.

— Tack för dessa ord.

— Och nattmörkret skall nog skydda dig för alla rofgiriga blickar; ej håller kan man tro annat än, att du kvarstår på din post här nere. Sättet för fullgörandet af ditt uppdrag får du sedan själf uttänka. Farväl nu, kamrat. Jag har ännu mycket att uträtta innan morgondagen gryr.

Han råkade krigaren sin hand till ett varmt handslag. Därpå smög han sig åter bort samma väg han kommit.

En knapp half timme härefter finna vi Erik Fleming uppe i västra tornet hos slottets höfvidsman.

Efter ifriga böner har han omsider denna sena aftonstund lyckats få företräde här.

— Du afsvär dig således fullkomligt från alt vidare umgänge med det svenska och finska packet och lofvar din laglige herre tro och lydnad? fortsätter Thomas Wolff förhöret med sin fånge och mäter honom från topp till tå med stränga, ja nästan roflystna blickar.

— Ja, ers nåd kan trygt lita på mina ord. Jag har omsider på ett underbart sätt kommit till insikt om de ränker, de dristat sig att hopsmida mot en god och rättvis sak.

— Godt och vidare bönfaller du om?

— Att ers nåd ville låta mig lägga denna min uppriktiga trohet i dagen genom att låta mig anfälla de förrädarne.

— Redan har för mycket danskt blod utgjutits förgäfves för deras skull. Min konungs hämd skall nog snart träffa dem.

— Men ers nåd värdes låta mig taga svenske och finske män af besättningen och låta desse med sitt lif umgälla hvad deras landsmän tillfogat den danska kronan.

— Hvad förslår detta fåtal mot de belägrande, och dessutom äro dessa sällar ej mycket att lita på. I en handvändning kunna de vända ryggen mot dig och oss och löpa öfver till fienden.

Erik Fleming bejakade denna invändning och syntes försjunken i en stunds begrundan öfver, huru man skulle reda sig ur detta dilemma. Omsider vågade han dock föreslå, att hans nåd ville hafva godheten att, för den händelse ett dylikt svek skulle läggas fram i dagen, för säkerhets skull äfven bispringa med ett godt ryggstöd ur den danska besättningen.

— Dina redliga afsikter, ditt ungdomliga mod och den skicklighet du helt visst skall lägga i dagen vid fullföljandet af din föresats inge mig det bästa hopp och det gläder mig desto mer, att du genom denna återgång på det rättas väg icke blott räddat ditt lif utan jämväl gjort dig förtjänt af kung Kristians nåd och bevågenhet, hvarom alt jag ej skall försumma att underrätta honom.

Audiensen aflopp altså lyckligt. Erik Fleming skulle om två dagar få anordna nämnda utfall och erhålla manskap till erforderligt antal, både svenskar, finnar och danskar.

Följande dag förededde slottsgården en hemsk anblick. Längst borta å ena sidan af densamma, ett stycke från stora ingången, stod schavotten och invid denne märktes slottets bödel mörk och hotfull med ena handen hvilande på skaftet af bilan, hvilken blank och vass glänste vid hans fot.

Snart sågs en brokig skara, i vars spets slottskapellanen vandrade högtidlig och med sträng uppsyn, bärande ett krucifix i handen, fatta posto kring den blodbesudlade estrad, hvarpå stupstocken var upprest.

En högtidlig tystnad rådde där ute på borggården, som till sista tum var upptagen af de församlade, bland hvilka slottets talrika besättning utgjorde hufvudparten.

De till döden dömde riksråden Tönne Erikson Tott och Henrik Stenson Renhufvud samt Thomas Wolffs skrifvare Måns stodo med bakbundna händer närmast schavotten. Ett drag af vemod förmärktes väl i deras anleten, men de ögonkast de skänkte den i ett midt emot beläget fönster i öster tornet sittande danske höfvidsmannen liksom sprutade eld och de sammanprässade läpparne genomlades af en nervös darning, medan de sökte bekämpa den afsky, som rådde i deras inre och hvilken de med döden för ögonen ej ville gifva luft.

Fåfångt upprablade prästen med tjänstvilligt nit sina latinska glosor för dem. De viste med sig själfva att de gåfvo sina lif i kampen för en rättvis sak, nordens frigörelse ur främmande förtryck och påfvedörets mörker. Svartrockens böner för deras sjäalars salighet förekom dem nu som ett nedrigt hån.

Förrän exekutionen vidtog lät junker Thomas ännu en gång uppläsa det bref, hvori kung Kristians befallning rörande afrättningen uttalades, hvarpå riksrådet Tott såsom den förste leddes fram till stupstocken. Innan denne nedlade sitt hufvud å densamma riktades hans blick på det i den motstående väggen alldeles i närheten inmurade Stureska vapnet, och den varma, hänförande glöd, som i ett nu förmärktes i densamma, vittnade mer än ord om de fosterländska känslor, hvilka ännu i dödsstunden fylde hans bröst.

Kort därpå föll Tönne Erikson Totts hufvud och riksrådet Renhufvuds blandade snart sitt blod med hans.

Då Wolffs skrifvare Måns bestigit schavotten kunde han ej återhålla den vrede och afsky, hans herres otacksamhet frammanat inom honom.

— Usle niding, detta skuldlösa blod skall draga rättvisans hämd öfver dig, utropade han. Jag har städse fullgjort mitt värf och varit dig trogen och detta blir lönen därför.

— Du är svensk och förtjänar ditt straff, röt slottets höfvidsman påskyndande exekutionen.

Erik Fleming hade bland de främst stående åsett den blodiga scenen. Han måste uppbjuda all sin kraft och energi för att ej bryta ut i raseri. Han hade själf på listens väg undgått de andras nesliga död och hans hämdplan skulle lyckas. Men hans bundsförvandters undergång skar honom djupt in i själen. Han kände sig i detta nu som en förrädare äfven mot dessa. Han hade kunnat rädda också dem, om han blott tidigare uttänkt sin plan. Nu var det för sent och han själf måhända en brottsling, då däremot dessa med sitt lif beseglat sin aktningvärda kamp för fosterlandets väl.

* * * * *

Trumpeternas skall och trummornas larm borta på Åbohus tillkännagåfvo att något där var i görningen. Men man förhöll sig lugn å de beiägrandes sida, ty man viste på förhand, att dagens drabbning ej skulle blifva synnerligen het och maktpåliggande.

Snart sågs en talrik skara med Erik Fleming i spetsen storma ut från östra tornet och rikta sitt anfall mot den å stadssidan lägrade svensk-finska styrkan.

Omsider redde Nils Arvidson sig till motvärn, för att ej genom låtsad likgiltighet förråda sig i första hand.

Med förtvifladt mod förde Fleming sin närmast följande skara framåt och de påträngande danskarne formligen rasade af blodtörst vid utsikten om ett godt kap. Men knapt hade handgemänget och skottväxlingen med fienden öppnats innan Fleming och hans män drogo sig genom en snabb manöver åt sidan och lämnade de ifrigt framträngande danskarne i gapet på Nils Arvidsons trupper, hvilka under ett jubelskri mötte hårdt mot hårdt.

Striden blef alt betänkligare för Thomas Wolffs landsmän och sedan Erik Fleming med sitt folk anordnat mot dem ett anfall från motsatt håll nödgades hvarenda en af danskarne gifva sig på nåd och onåd. Här bjöds ej på skonsamhet. Desse blefvo nedgjorda till sista man och Fleming med den sålunda undan tyrannens hämd räddade skaran lämnade belägringshären en välbehöflig förstärkning.

XXIY.

Kurck flyr.

Nyss omnämnda små motigheter nedstämde likväl ej danskarnes mod. Tvärtom sporrades de härigenom desto mera i sin ifver att fortsätta sina planer. Ett godt byte här vid lag sågo de i vårt land, ett byte, som de ej gärna ville släppa sig ur händerna, ty möjligheten att härifrån kunna förskaffa sig lifsmedel under försvaret af Stockholm mot Gustaf Vasa låg dem varmt om hjärtat.

Redan på våren 1522 öfversändes därför också den danske amiralen Severin Norrby till Finland för att bispringa besättningen å Åbo slott. De betydande förstärkningar han medförde både af kanoner och ammunition kunde ej annat än öfvertyga Nils Arvidson och Erik Fleming om deras oförmåga att längre hålla stånd mot den växande öfvermakten. Man beslöt därför att upphäfva belägringen och draga sig inåt landet. Vid utrymmandet af Åbo tände de eld på sin tross, bland hvilken krutförrådet äfven befann sig. Det stenhus, hvori detsamma förvarades, sprang därvid i luften och elden spred sig inom kort kring hela staden och lade denna i aska. Severin Norrby ådagalade naturligtvis vid detta tillfälle den grymhet, som utmärkte danskarne öfver hufvud, ty i stället för att söka häjda eldens framfart gaf han order att plundra och frantaga de olyckliga stadsinnevärdarne alt hvad som kunde åtkommas samt att anställa blodsdåd utan åtskillnad till ålder, stånd eller kön.

Danskarnes vilda framfart inskränkte sig dock ej blott och bart till Åbo stad och dess omnejder. Härjande trängde de vidare både inåt landet och längs kusterna och lämnade förödelsens styggelse i sina spår, hvarhålst de drogo fram. Arvidson och Fleming ärnade först fatta posto vid Janakkala bro och här sätta sig till motvärn, men inseende sin oförmåga att kunna häjda danskarnes framfart fortsatte de sitt återtåg och öfverförde sina trupper till Sverige.

En liten skara under Nils Grabbes befäl kvarblef dock och vann genom sitt mod och sin oförvägenhet ett rykte, som förtjänar att ihågkommas äfven i denna skildring från flydda tider.

Severin Norrbys närmaste mål utgjorde nu det fasta Kuustö slott, där ryktet viste berättat att stor prakt och rikedom rådde ock där den man hade sitt säte, till hvilken Finlands befolkning blickade upp med ett förtroende och en tillförsikt, som kommit få af samtidens mest framstående män till del.

Den danska flottan kastade också snart ankar ett stycke från den väl befästade borgen. Af skeppens besättning landsattes en del, den öfriga delen kvarblef å fartygen.

Vi föra läsaren en juninatt ut till dessa näjder. Men innan vi upprulla de scener de danska trupperna frammana låta vi ett nattligt intermezzo utspelas af Nils Grabbe och hans tappra fribytareskara. —

Vid en klippig strand inom i närheten af Lemo udde har nyss ett tiotal båtar kastat ankar. Besättningen å desamma är fåtalig, men i dess hållning röjes kraft och okufligt mod.

Snart flammor en munter brasa under en skyhög bärgsbrant å stranden och de lifliga eldslågorna slicka glupskt den fasta bärgväggen ofvanför.

En skara af omkring femtio man har snart lägrat sig kring stockelden och under glam och prat inväntar man, att fiskanrättningen i den på en stör upphängda grytan skall blifva färdig och lämna en välbehöflig gruta efter långa dagars sparsamma välfägnad.

Så snart den ångande grytan aflyftats från elden slår man sig ned kring densamma och låter dess innehåll sig väl smaka, och Nils Grabbe själf ger ingalunda efter för de andras aptit.

Bäst man sitter så lägger en liten båt till just invid och med feberaktig ifver hastar dess roddare till kamraterna på stranden.

— Se opp, godt folk, ropar han redan på afstånd. Vi äro i själfvaste vilddjursgapet. Norrbys flotta ligger ett par stenkast härifrån och hans folk stimmar vida omkring på land och sjö.

— Tack för budskapet, invänder Nils Grabbe, vi skola ännu lära packet dansa efter vår pipa.

Efter slutad måltid fortsättas samspråken, sången och glammet ännu en stund, hvarvid tillika öfverenskommes om de anordningar man har att vidtaga, innan man skrider till fullföljandet af sitt värf.

Härpå sändas några man att spana ut terrängen och införskaffa uppgift om hvar man kunde göra det bästa kapet för natten.

Efter omkring en timmes väntan återvänder Peder Brask med underrättelse att en hop vilda sällar inlogerat sig i en alldeles nära belägen bondgård, hvilken de med våld tagit i besittning af dess olyckliga bebyggare, som för att rädda sina lif sökt sig en tillflykt i angränsande skogar.

— Godt. De skola ha betalt härför, utropar Nils Grabbe.

Snart hafva alla väl beväpnade spridt sig i skogen rundtomkring och sålunda formligen omringat danskarne. Det blir för mången ett mödosamt arbete att komma fram, ty alla spår af stigar saknas och nattskymningen i den täta skogen gör strapatserna här stundom lifsfarliga. Men också dessa svårigheter öfvervinnas och något efter midnatt ser man en efter annan träda fram vid skogsbrynet och bilda kedja kring björnidet.

Grabbe ger order att först med väldiga stokkar tillbomma alla dörrar för att sålunda hindra hvarje utväg till flykt och befallningen fullgöres äfven till allmän belåtenhet, ty man har insomnat tungt där inne efter kvällens orgier.

Så snart dessa förberedelser undanstökats antändas nu byggnaderna från alla sidor och höga eldpelare sträcka sig inom kort mot natthimlen och sprida en intensiv hetta omkring sig.

Först nu varsnar man faran där inne och rusar förskräkt upp. Några trefva sig halfkväfda af röken fram till fönstren och kasta sig handlöst på marken nedanför, andra rusa ursinniga af raseri och fasa genom lågorna och utösa förbannelser öfver de nattliga fridsstörarne. Men knapt hunna ur den ena faran hasta de blindt i en ny. Ty efter hand nedgöras de af Grabbes män. Förtviflad synes en af de få ännu öfverlevande gripa till krigstrumpeten för att gifva signal åt andra, närbelägna danska hopar, men han sjunker i detsamma med klufven panna ned bland sina kamrater.

Efter väl förrättadt värf hasta Grabbe och hans män åter ned till båtarne och gunga snart bort från Lemos stränder för att hålla sig undan, tils ett nytt tillfälle till hämd öfver fienderna yppar sig.

* * * * *

Ett nyss från Severin Norrbys flotta mot Kuustö slott företaget angrepp hade väl af slottets besättning tillbakaslagits, men manfallet å de försvarandes sida vardt så stort, att biskop Kurck började hysa de allvarsammaste farhågor för att alt för länge kunna uthärda en belägring.

Hoppet att på flyktans väg komma öfver till Sverige och där erhålla skydd hos riksföreståndaren äfvensom fruktan för tyrannens hämd, hvilken helt säkert, i händelse slottet föll i fiendens våld, skulle träffa honom, bragte honom att med ökad ifver vidtaga anordningar till fullföljandet af denna sin afsikt. Samma öde som väntade honom skulle helt visst också vederfaras de med honom förbundna adliga familjer, hvilka å slottet funnit en fristad undan fiendens rasande framfart.

Sedan danskarne efter sitt nederlag dragit sig tillbaka till Åbo slott gaf biskopen slottsfogden Gregorius Stutorer att med möjligast största skyndsamhet taga ihop med förberedelserna för afresan. Alla dyrbarheter, som blott kunde medtagas, packades in; köksmästarene arbetade med feberaktig ifver på den talrika skarans utrustning i matväg under den långa och besvärliga resan. I slottets bageri, hvars väldiga, ovala ugn gräddade ansenliga kvantiteter i en enda inläggning, svettades man dygnet om och nere i handtvärkerierna hamrades, sömmades och tillyxades af hjärtans lust.

Under alt detta bråk, hvori Arvid Kurck äfven själf tog del och jämte slottsfogden ägnade det hela nödig uppsikt, sågs han dock mången gång draga sig undan i sitt rum och i ensamheten sända en brinnande bön upp till den rätta beskyddaren under alla sorger och strider.

Ett säreget svårmod hade ock på senaste tiden trykt på honom sin outplånliga prägel. Måhända hyste han inom sig aningar, hvilka snart nog skulle på ett så sorgligt sätt uppfyllas. Hur som hälst — han måste i alla händelser afbryta den värksamhet, han med hela sin själ omfattat och lämna de stränder, hvilka måhända nu mera än någonsin förut behöft hans bistånd och manliga företagsamhet.

* * * * *

En fridfull kväll, kort före nattens inbrott, sågos flere välbemannade båtar styra kosan öfver Kuustö sund. Sedan de upphunnit den motsatta stranden, hvarest talrika hästar och åkdon väntade, en del af de sist nämnda redan fullastade med de resandes bagage, satte det långa tåget i väg med en skara väpnare och svenner till häst såsom skyddsvakt. Hufvudmålet var Raumo stad, där ett väl utrustadt fartyg väntade för att föra flyktingarne öfver Bottenhafvet.

Ofta såg man biskopen vända sig om och blicka tillbaka mot sitt stolta fäste och de många trogna tjänare, han kvarlämnade där att gå okända öden till mötes, och då och då sågs en tår därvid rulla utför hans kinder. Men den i början långsamma farten måste mer och mer påskyndas, ty man var ej rätt säker på när fienden satte efter i hack och häl.

För att vilseleda möjliga förföljare gjordes en lång omväg, som i betydlig mån fördröjde framkomsten till destinationsorten. Men den förnämsta bevekelsegrunden härtill torde dock varit Arvid Kurcks innerliga åstundan att ännu en gång få återse sina närmaste, innan de måhända skildes för alltid. Man

gjorde nämligen en afstickare å Laukko gård.

Rörande var syskonens afsked. Skilsmässans ögonblick föreföll dem nu så fullt af vemod och bitterhet, att de knappast själfva kunde fatta hvarför det förhöll sig så. De hade en gång tidigare på Auras stränder bjudit hvarandra ett som det tyktes vida längre farväl. Ty nu måste helt visst ljusare tider snart randas för nordén, sedan Gustaf Vasas mäktiga spira började samla massorna till kamp för fosterlandets väl, och då hans seger en gång var fullständig kunde ju den älskade brodern åter trygg vända tillbaka till fosterlandet. Men innan dess kunde ju dock så mycket inträffa och Arvid Kurck var ju ej häller mera ynglingen, som fri från skolans plikter drog ut i världen att pröfva lifvet. Han hade redan mognat till en man, som hade sin bana säkert utstakad och målet klart för sig. Hans namn var på allas läppar och bland dessa funnos ej så få, som önskade bereda honom hans fall. De tankar på allt detta, hvilka helt visst vaknat till lif hos syskonen, gjorde därför, att afskedet denna gång föreföll dem som ett farväl för alltid.

XXV.

Slutet.

Vår skildring nalkas nu sitt slut. Den mynnar ut i blod och undergång för mången af dem, hvilka här utgjort de främst handlande personerna. Sedan skaran lyckligt framkommit till Raumo och stigit ombord å det skepp, som här väntade dem och hvars befälhafvare är för oss en gammal bekant, fiskaren Niilonens son, hade för flyktingarne ej återstått annat än att sätta kurs öfver till Sverige och där anlita Gustaf Vasas hägn som en återtjänst för ådagalagd trohet. Men motigheterna begynte nu med sina starka järnarmar omfamna Arvid Kurck och hans följe.

Ryktet om biskopens flykt hann snart fram till Norrbys öron och denne hastade oförtöfvadt med sin flotta till de vatten, hvilka af de flyende nödvändigt måste beträdas i och för öfverfarten.

Nu återstod dem ej annat än att längs finska kusten segla norrut för att undgå en ofrivillig fångenskap och en neslig död. Resan ställes först till Ulfsby och vidare till Närpes. Härifrån ansåg man sig omsider trygt kunna våga öfverfarten och under densamma antager man att Arvid Kurck med sitt följe landat vid Storskärs holme ytterst i Malaks sockens skärgård, där han invigde en begravningsplats, som ännu skall återfinnas. Sägner förmäler nämligen, att en ung dam af Arvid Kurcks anförvandter aflidit under resan och jordfästs å denna holme.

Denna prästerliga förrättning var emellertid biskop Kurcks sista, ty kort därpå funno alla å skeppet ombord varande sin död i vågorna. Fruktan för att upphinnas af danskarne påskyndade nämligen öfverfarten och trots den häftiga storm som rådde gaf man sig af till sjöss. Man hade redan kommit öfver Bottniska viken och hade land i sikte, då vid Viggan, utanför Öregrund, fartyget förgicks och sjönk i djupet.

* * * * *

Vi afsluta denna skildring med följande ord, fälda af en tidigare tecknare af Arvid Kurcks lefnad och öden:

"Sålunda omkom om sommaren 1522 Arvid Kurck, Finlands siste katolske biskop. Hans lefnad hade varit stormfull och orolig. Ifrån sin barndomstid hade han endast ett fasaväckande minne, som städse måste ha fördunklat i hans själ alla andra bilder af föräldrahemmet, och den frid, han i kyrkans sköte sedan hoppades vinna, blef störd af de maktpåliggande världsliga bestyr, hvilka han både af sitt kall och sin fosterlandskärlek kände sig manad att fullgöra. Midt ibland de olyckor, som fördystrat biskop Arvids lefnad, kvarstår ändock hans minne hos eftervärlden i en vacker dager. Hans ädla och uppoffrande fosterlandskärlek är förnämligast det som gifver hans minne denna dager och gör, att han värdigt slutar raden af de utmärkta män, som under katolicismens tidevarf innehade Finlands biskopsstol.

"Arvid Kurcks kvarlevor fingo icke den hedersbevisning, att såsom en stor mängd andra utmärkte finske mäns begravas i Åbo domkyrka, detta vårt lands Pantheon, de ha drifvits hit och dit af Bottenhafvets böljor eller måhända krossats mot någon öde strand; men varaktigare än alla grafmonument är den minnesstod Arvid Kurck upprest åt sig i Finlands historia.

"Dock, äfven ett yttre monument påminner om denne vårt lands siste mäktige hierark. Det är ruinerna af hans forna slott Kuustö. Till belöning för gjorda tjänster gaf Kristian II (den 17 juli 1522) nämnda slott jämte biskop Arvids öfriga gods åt Severin Norrby. Dennes besittning var dock icke långvarig, ty redan följande året öfversände Gustaf Vasa en ny här till Finland, som fullkomligt befriade landet från danskarne och därunder äfven eröfrade Kuustö. Slottet lät Gustaf Vasa nedrifva. Reformationen förändrade sedermera biskoparnes ställning och gjorde dem från mäktige, nära nog oberoende kyrkofurstar till ödmjuka undersåtar."

End of Project Gutenberg's Arvid Kurck och hans samtida, by Voldemar Lindman

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ARVID KURCK OCH HANS SAMTIDA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by

the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.